
ÅRSBÖCKER I SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA 1921 o. f.

erhållas bäst genom medlemskap i Föreningen för svensk undervisningshistoria, Lund. Årsavgift 5 kronor. Porto 35 öre pr årgång. Förutbetalning. Eljest 30 öre postförskottsavgift pr gång. Årgång I (1921) upptar volymerna 1—4; årgång II (1922) vol. 5—7; årgång III vol. 8—10; årgång IV vol. 11—13; årgång V vol. 14—16; årgång VI vol. 17—19; årg. VII vol. 20—22; årg. VIII vol. 23 o. f.

Portofritt mot förskottsbetalning kunna hos utgivaren, adr. *Lund*, erhållas volymer efter fritt val à 3 kronor (volym 4 dock à kronor 3: 50, volym 2 à 2 kronor och vol. 3 à kr. 1: 50). Sålunda kan den som mera intresserar sig för folkskolan, köpa volymer om folkundervisningen, den av läroverken intresserade förvärva läroverksbanden o. s. v.

Översikt av innehållet:

- Om vetenskap och undervisning i allmänhet; om logik och hebreiska; medeltidskyrkliga interiörer: volym n:o 5.
- Om universiteten (Joh. Rudbeckius): n:o 5, 10.
- Om furste- och adelsbildning: n:o 17.
- Läroverksstadgarna 1561—1905: n:o 4, 7, 9, 11, 22.
- Om läroverken: n:o 1, 5, 10, 15, 17.
- Om lärd undervisning i folkskolor: n:o 8, 12.
- Om enhetsskolan n:o 18, 20, 23.
- Folkskolestadgarna 1842—1921: n:o 13.
- Om folkundervisningen å särskilda orter: 2, 3, 6, 8, 10, 12, 14, 16.
- Om Esaias Tegnér's insatser för folkundervisningen: n:o 14.
- Om 1600-talets (Rudbeckii) folkundervisning, kyrkotukt, biktväsen, hemuppfostran, kontroll över kyrkogång och katekeskunskafer, kampen mellan kyrka och stat etc.: n:o 10, 19, 21.

Tillskriv Lektor B. RUD. HALL, LUND.

ÅRSBÖCKER I SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA

SVERIGES ALLMÄNNA LÄROVERKSSTADGAR

1561—1905

UNDER FLERAS MEDVERKAN UTGIVNA AV

B. RUD. HALL

X

1878 ÅRS SKOLLAG

Vidfogad skrift:

ANVISNINGAR OCH RÅD; BILAGA TILL 1820 ÅRS SKOLORDNING

PRIS 3 KRONOR

LUND 1927 — CARL BLOMS BOKTRYCKERI

UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK

16000 001165009

Em-c;k
(p)

ÅRSBÖCKER I SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA
[1927] BOKSERIE MED UNDERSTÖD AV [ÅRG. VII]
FÖRENINGEN FÖR SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA
[SERIEVOLYM 22] UTGIVEN AV B. RUD. HALL [ÅRSVOLYM 3]

SVERIGES ALLMÄNNA
LÄROVERKSSTADGAR
1561—1905

UNDER FLERAS MEDVERKAN UTGIVNA AV
B. RUD. HALL

X
1878 ÅRS SKOLLAG

Vidfogad skrift:
ANWISNINGAR OCH RÅD; BILAGA TILL 1820 ÅRS SKOLORDNING

LUND, C. W. K. GLEERUPS BOKFÖRLAG (I DISTRIBUTION)

Institutionen för Pedagogik
Uppsala Universitet

Stadgan av 1878 samt Anvisningar och Råd 1820 utgivas med partiellt understöd av statsmedel, för vilket anslag härmed frambäres ett underdånigt tack.

KONGL. MAJ:TS NÅDIGA STADGA
för rikets allmänna läroverk;

gifven Stockholms slott den 1 November 1878.

Vi OSCAR, med Guds nåde, Sveriges, Norges, Götes och Vendes Konung, göre veterligt: att sedan Riksdagen gjort underdånig framställning derom, att Oss måtte tackas låta genom sakkunnige män företaga en revision af gällande stadga för de allmänna elementarläroverken och de särskilda, tid efter annan meddelade föreskrifter, som blifvit gifna rörande hennes tillämpning, i anledning hvaraf utsedde komiterade afgifvit yttranden och förslag, och efter det åtgärder, med Riksdagens bifall, vidtagits för upprättandet af särskilda realläroverk samt för meddelandet af skild undervisning åt de olika liniernas lärjungar i de högre klasserna, hvarjemte, angående villkoren för behörighet till lärarebefattning i teckning och i musik vid dessa läroverk, förslag blifvit af Vår Akademi för de fria konsterna och Vår Musikaliska akademi afgifna; hafve Vi, som genom särskilda nådiga beslut af den 6 Juni 1873, den 12 Mars 1875 och den 1 Juni 1877 för dessa läroverks sex nedersta klasser fastställt nya undervisningsplaner, funnit godt, med upphäfvande af stadgan för rikets allmänna elementarläroverk af den 29 Januari 1859, i dess ställe fastställa efterföljande stadga för rikets allmänna läroverk, att, så vida icke annorlunda i ett eller annat afseende särskildt är eller varder föreskrifvet, tjena till efterrättelse.

Första kapitlet.

Stadga för undervisningen och ordningen vid de allmänna läroverken.

Ändamål, indelning, lärare.

§ 1.

De af staten bekostade allmänna läroverken hafva till ändamål så väl att utöfver omfånget för folkskolans verksamhet meddela medborgerlig bildning som ock att grundlägga de vetenskapliga insigter, hvilka vid universitet eller högre tillämpningsskola vidare utbildas.

§ 2.

1. Med afseende å det olika kunskapsmått, som inom de allmänna läroverken bör ungdomen bibringas, och läroverkens deraf beroende klassantal, fördelas de i Högre och Lägre.

2. De högre hafva sju klasser och äro af tre slag, nemligen:

läroverk fullständiga på latinlinien;

läroverk fullständiga på reallinien;

läroverk fullständiga på båda linierna.

3. De lägre äro dels läroverk med fem klasser, dels läroverk med tre klasser.

§ 3.

För hvardera af de fem lägsta klasserna beräknas lärotiden till ett år och för hvardera af de tvenne följande till två år; dock bör, der för sådant ändamål tillräckligt lärareantal finnes, hvardera af de tvenne högsta klasserna fördelas på två ettåriga afdelningar, hvilka hvar för sig undervisas.

§ 4.

1. Lärare vid de högre allmänna läroverken äro rektor, lektorer och adjunkter; vid de lägre rektor och kolleger.

2. Utom ofvan nämnde lärare anställas vid hvarje läroverk lärare i musik, teckning och gymnastik.

Läroämnen och undervisningens fördelning.

§ 5.

Läroämnena i de allmänna läroverken äro: kristendom, modersmålet, latinska, grekiska, tyska, engelska och franska språken, matematik, naturvetenskap, historia och geografi samt filosofisk propedeutik. Öfningsämnena äro: välskrifning, teckning, musik och gymnastik jemte vapenföring och militäröfningar. Dessa läro- och öfningsämnena inträda i den ordning och med det antal timmar, som de fastställda undervisningsplanerna och särskilda föreskrifter för vissa öfningar bestämma. Med undervisningen i modersmålet förbindes jemväl undervisning i Norges och Danmarks litteratur och språk.

§ 6.

Lärjunge tillhörande främmande trosbekännelse vare frikallad från deltagande i kristendomsundervisningen, om målsmannen det önskar.

§ 7.

I hvar och en af de tre första klasserna är undervisningen gemensam för alla lärjungar. Från och med fjärde klassen meddelas undervisningen på två linier, latinlinien och reallinien, antingen vid samma eller vid olika läroverk. Vid läroverk, der båda linierna finnas, är undervisningen i fjärde och femte klasserna dels gemensam för båda linierna, dels särskild för hvardera linien. I sjette och sjunde klasserna skola de lärjungar, som tillhöra hvardera linien, åtnjuta skild undervisning; dock må, om vid något läroverk särskilda förhållanden efter efori pröfning sådant påkalla, lärjungar af olika bildningslinier inom dessa klasser kunna i vissa fall sammanföras till gemensamma lärotimmar.

§ 8.

Lärjunge på latinlinien eger välja mellan afdelningen A, der båda de klassiska språken läsas, och afdelningen B, der grekiska språket icke läses.

§ 9.

Vid val mellan de olika linierna eller mellan latinliniens båda ofvan nämnda afdelningar vare lärjunge skyldig att förete målsmans skriftliga samtycke, om rektor det fordrar.

§ 10.

Åt de lärjungar i sjunde klassen, hvilka tillhöra afdelningen A å latinlinien, meddelas, om de sådant åstunda, undervisning i hebreiska äfvensom i engelska språket.

§ 11.

Från föreskrifven undervisning och öfning i sång, äfvensom i gymnastik och vapenföring, må rektor på grund af läkares intyg eller andra giltiga skäl kunna medgifva befrielse.

§ 12.

Inom första klassen bestrides undervisningen, der icke särskilda omständigheter föranleda undantag, af en enda lärare. Undervisningen inom hvar och en af de tre näst följande klasserna må efter för handen varande omständigheter ått två eller flere, högst fyra lärare öfverlemnas; dock bör äfven i dessa klasser under så många lärotimmar, som lämpligen kan ske, undervisningen bestridas af en enda lärare. I öfrigt vare, åtminstone vid de högre läroverken, undervisningen i allmänhet efter läroämnena mellan lärarne fördelad.

§ 13.

1. Oberäknad den tid, som erfordras för att utom lärorummet granska och rätta lärjungarnes skriföfningar, vare lektor, som tillika är domkapitelsledamot, förpligtad att vid läroverket hvarje vecka lemna undervisning aderton till tjugu timmar, lektor, som icke är domkapitelsledamot, tjugu till tjugutvå, adjunkt och kollega tjugufyra till tjugutått timmar; dock att för kollega vid treklassigt läroverk undervisningstiden må, om läroverkets behof det kräver, kunna utsträckas till trettio timmar.

2. Rektor åligger följande undervisningsskyldighet: vid högre läroverk tolf till sexton timmar;

vid lägre läroverk med fem klasser tjugu till tjugutvå timmar;

vid lägre läroverk med tre klasser tjugufyra timmar hvarje vecka.

3. För lärare, som fått sig ålagdt ett drygare hemarbete med rättande af lärjungarnes skriftliga uppsatser, må, der förhållandena det medgifva, undervisningstiden kunna minskas med högst fyra lärotimmar i veckan.

§ 14.

Hvar och en lärare vare skyldig att i de kunskapsgrenar, i hvilka han för sin lärarebefattning aflagt prof, meddela undervisning, efter som läroverkets behof kräver, i flere eller färre klasser. Adjunkt eller kollega vare ock pligtig att, derest sådant med hänseende till de i § 12 gifna föreskrifter prövas nödigt, efter lärarekollegiets förslag och efori förordnande, till större eller mindre del öfvertaga undervisningen äfven i andra inom läroverket förekommande ämnen. Samma skyldighet åligger lektor, så vida vid läseordningens uppgörande hans tjenstgöring befinnes, med iakttagande af de i näst föregående § i afseende på timantalet meddelade föreskrifter, icke kunna inskränkas till de ämnen, i hvilka han aflagt prof.

§ 15.

Undervisningen i hebreiska språket åligger, så vida ej särskilda förhållanden föranleda undantag, läraren i teologi.

§ 16.

1. I öfverensstämmelse med de stadgade undervisningsplanerna samt med hufvudsaklig ledning af de rörande läroämnenas fördelning på särskilda klasser meddelade föreskrifter skall förslag till läseordning och till fördelning af skyldigheten att granska lärjungarnes skriftliga arbeten, äfvensom till lärokurser i de inom hvarje klass förekommande läroämnena, af läroverkets rektor och lärare vid hvarje läseårs början uppgöras samt efori granskning och stadfästelse underställas.

2. Ordningen för undervisning i musik, teckning och gymnastik bestämmes äfven af eforus, sedan förslag af rektor

i samråd med vederbörande lärare blifvit uppgjort och hans granskning understäldt.

3. Godkänd ordning för undervisningen, upptagande för hvarje särskild klass eller afdelning och hvarje timme i veckan så väl det bestämda läro- eller öfningsämnet som lärarens namn, varde, genom efori försorg, ofördröjligen till Ecklesia-stikdepartementet insänd.

4. Sådan ordning vare äfven i läroverkshuset tillgänglig. Dessutom skall i hvarje lärorum vara anslagen arbetsordning för den eller de klasser eller afdelningar, som der undervisas.

Lärotider.

§ 17.

1. Läseåret, som fördelas i två terminer, nemligen höst- och vårterminen, börjar inom Augusti och slutar inom Juni månad, der icke särskilda omständigheter föranleda undantag.

2. Lärotiden utgöre hvarje år trettiosex veckor, och må ej, utan Kongl. Maj:ts tillstånd, vid något läroverk förkortas. Dag för terminens början och slut bestämmes, efter rektors förslag, af eforus. Under den öfriga delen af året vare allmänna ferier, minst tre veckor under och omkring julhelgen och den återstående tiden under sommaren. Dessa ferier må lärjungarne tillbringa hvar helst målsmän för godt finna; dock bör vistelseorten för rektor tillkännagifvas.

3. I den allmänna lärotiden inberäknas den ledighet, som vid påskhelgen från och med skärtorsdagen till och med nästföljande onsdag, och likaledes den, som vid pingsthelgen från och med lördagen till och med nästföljande tisdag lemnas lärjungarne.

§ 18.

1. Antalet läro- och öfningsstimmar för hvarje klass bestämmes genom de stadgade undervisningsplanerna och särskildt meddelade föreskrifter.

2. I afseende på de dagliga undervisningstimmarnes fördelning gälle följande bestämmelser, der ej Kongl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden medgifver undantag.

Ej må flere än sex af de genom undervisningsplanen för hvarje klass bestämda lärotimmar förekomma på samma dag, ej heller under någon söckendag all undervisning uteblifva.

Endast i klasserna öfver den femte må tre läsetimmar följa på hvarandra.

Mellan två på hvarandra följande läsetimmar skola lärjungarne åtnjuta fem till tio minuters ledighet, hvilken i lärotiden inberäknas.

Två eller tre timmars fortsatt arbete på lärorummet skall efterföljas af minst två timmars ledighet från skolgång; dock må af denna ledighet en half timme kunna användas för gymnastik eller sång, om den samma omedelbart ansluter sig till en föregående eller efterföljande läsetimme.

Vid läseordningens uppgörande tillses, att lärjungarne i läroverkets alla klasser, så vidt ske kan, hafva två eftermiddagar i veckan lediga från obligatorisk undervisning.

För öfrigt må efter olika orters sed och årstidernas beskaffenhet undervisningstimmarne ordnas på sätt eforus efter rektors och lärares förslag godkänner.

§ 19.

1. Ej må lärare utbyta föreskrifven offentlig lärotimme mot annan, under hvilken lärjungarne, enligt vid läroverket stadgad ordning, böra ega ledighet från undervisningen, ej heller utan hos rektor anmäldt och af honom godkändt förfall sådan ledighet under en eller flera timmar lärjungarne meddela, eller anmoda någon annan att i sitt ställe bestrida undervisningen.

2. För hela läroverket gemensam ledighet från undervisningen under en eller flera timmar, eller hel dag, må, dock endast af eforus eller rektor, kunna medgifvas, när hård väderlek, marknad, allmän högtidlighet eller annan giltig anledning förekommer.

3. Åt lärjungarne i sjetten klassen må rektor två gånger i månaden och åt lärjungarne i sjunden klassen fyra gånger i månaden kunna bevilja en hel dags ledighet, hvilken bör användas för enskilda studier eller för de skriftliga arbetena.

4. Om lärjunge för någon sin angelägenhet behöfver

ledighet från undervisningen en eller annan timme, anmäla det hos klassföreståndaren, hvilken ege att pröfva behovet och medgifva ledigheten. Dock göre den klassföreståndare, som beviljar sådan frihet, anmälan derom hos rektor före veckans utgång.

5. Behöfver lärjunge en eller flere dagars ledighet från undervisningen, begäre sådan hos rektor.

§ 20.

Bön med sång och bibelläsning jemte förklaring förrättas hvarje morgon så tidigt, att derigenom icke någon del af följande lärotimme upptages; och må tiden för sådan förrättning ej utsträckas öfver en half timme. Bön förrättas äfven efter sista lärotimmens slut hvarje dag. Lärarne lede dessa andaktsöfningar på det sätt och i den ordning rektor bestämmer.

§ 21.

Lärjungarne beviste, under tillsyn af en eller flere lärare, hvarje sön- och högtidsdag högmessogudstjensten enligt rektors af eforus godkända bestämmande; dock ege rektor, efter pröfning af omständigheterna, meddela lärjunge tillåtelse att vara från gudstjenst frånvarande.

Intagning i läroverk.

§ 22.

Intagning i läroverk må ej ske å annan tid än vid läse-termins början, så vida ej inträdessökande kan styrka sådant förfall, som skäligen föranleder undantag från detta stadgande. Af den, som önskar intagas vårterminen, fordras, jemte öfriga för inträde nödiga kunskaper, att kunna nöjaktigt redogöra för de lärostycken, som under höstterminen blifvit genomgångna i den klass, der inträde sökes.

§ 23.

1. Ej må i statens läroverk till lärjunge antagas någon, som icke uppnått nio års ålder.

2. Anmäler sig yngling, som är mer än femton år gammal, till intagning i någon af läroverkets tre lägsta klasser, och befinnes han icke ega mot sin ålder någorlunda svarande kunskaper, må rektor i samråd med vederbörande lärare efter pröfning af omständigheterna honom antaga eller afvisa, och eger i senare fallet inträdessökande, der han med beslutet icke åtnöjes, att hos eforus eller, i dennes frånvaro, hos inspektor deri söka ändring.

3. Inträdessökande skall förete så väl intyg af vederbörande presterskap, innehållande uppgift om föräldrar, födelseort, ålder och uppförande, som ock bevis derom, att han haft naturliga eller vaccinkoppor och icke veterligen är med smittosam sjukdom behäftad. Har han förut varit i annat allmänt läroverk intagen, vare han från företeende af nämnda intyg och bevis frikallad, men deremot ovilkorligen pligtig att förebringa vederbörligt afgångsbetyg från det läroverk han senast bevistat.

4. De i föregående moment föreskrifna intyg skola af rektor granskas samt, i fall den sökande intages, till sitt huvudsakliga innehåll i matrikeln antecknas och vid läroverket förvaras.

§ 24.

1. För inträde i första klassen fordras:

a) att kunna säkert och väl läsa innantill svenska språket samt med egna ord redogöra för innehållet af en uppläst enkel berättelse;

b) att skriva en redig och jemn handstil;

c) att ega någon färdighet i rättskrifning;

d) att hafva inhemtat kännedom af bibliska historien efter en kortare lärobok samt ega insigt i kristendomens hufvudläror enligt Luthers lilla katekes;

e) att ega färdighet i användandet af de fyra räknesätten i firsiffriga hela tal äfvensom hafva förvärfvat någon öfning i hufvudräkning;

f) att känna grunddragen af Sveriges geografi samt ega någon färdighet i begagnandet af kartan.

2. För inträde i hvarje annan klass fordras att hafva

inhemtat de lärokurser, som äro för de föregående klasserna stadgade.

3. Inträdessökande, som tillhör främmande trosbekännelse, må aflägga prof på sin religionskunskap på sätt rektor lämpligt finner.

§ 25.

1. Den, som söker inträde i läroverkets första klass, varde af rektor med vederbörande lärares tillhjälp pröfvad. Rektor afgöre, om den sökande må intagas.

2. Med den, som söker inträde i någon af läroverkets öfriga klasser, anställde lärarne pröfning enligt den anordning rektor eger bestämma, och afgifve derefter omdöme öfver den sökandes insigter. Äro bland lärarne meningarne delade, om och i hvilken klass den sökande må intagas, afgöre det rektor.

§ 26.

Vid inskrifning i läroverk erlägga den antagne de afgifter, som i § 136 mom. 1 a), 2 a) och 3 c) äro föreskrifna. Bevisligen medellöse äfvensom de, hvilka öfvergå till ett allmänt läroverk från annat sådant, äro från dessa afgifter frikallade.

§ 27.

Ingen annan än den, som enligt stadgad ordning blifvit i läroverket intagen, ege tillåtelse att såsom lärjunge begagna sig af undervisningen derstädes. Föräldrar och målsmän eller annan, som önskar taga kännedom om undervisningen vid läroverket, må med rektors eller vederbörande lärares bifall vara vid lärotimme tillstädes.

§ 28.

Vid lärjunges intagning i allmänt läroverk, till hvilket han från ett annat öfvergår, iakttages hvad i § 33 derom stadgas.

Flyttning inom läroverk och öfvergång från ett läroverk till annat.

§ 29.

Lärjunge må ej till högre klass uppflyttas förr, än han kan nöjaktigt redogöra för lärokursen inom den närmast lägre klassen.

§ 30.

Pröfning af de för lärjunges flyttning inom läroverk erforderliga kunskaper verkställe rektor jemte lärarne i de klasser, mellan hvilka flyttningen skall ske. Äro lärarne af olika tankar, skilje rektor.

§ 31.

Allmän flyttning inom läroverk ege rum vid hvarje vårtermins slut. Med lärjunge, som vid vårterminens slut icke blifvit flyttad till högre klass, men vid höstterminens början anmäler sig till flyttning, bör af rektor och lärare pröfning anställas enligt af rektor gjord anordning.

§ 32.

Lärjunge, som önskar att blifva uppflyttad till högre klass i annan ordning än den i näst föregående § angifna, äfvensom lärjunge, hvilken med målsmans bifall vill öfvergå från den ena linien till den andra eller från latinliniens ena afdelning till den andra, skall ådagalägga, att han eger de insigter, hvarom i § 24 mom. 2 och i § 22 sägs; dock må sådan uppflyttning eller öfvergång ske endast vid läsetermins början.

§ 33.

1. Lärjunge, som på grund af den i § 30 föreskrifna pröfning blifvit vid vårterminens slut från en lägre klass eller afdelning inom läroverket flyttad till en högre, eger, om han till annat allmänt läroverk afgår, att derstädes vid näst följande termins början utan särskild pröfning vinna inträde i den klass eller afdelning, som motsvarar den, till hvilken han enligt honom meddeladt betyg blifvit flyttad; dock att detta icke gäller i fråga om inträde i läroverkets högsta eller sjunde klass.

2. Likaledes må lärjunge, som önskar från ett lägre läroverks öfversta klass för studiernas fortsättning afgå till ett högre och enligt vederbörligt afgangsbetyg innehar dertill erforderliga kunskaper, för intagning vid näst följande termins början i närmast högre klass inom det senare njuta detta betyg till godo, såsom hade han blifvit inom samma läroverk upp-

flyttad ifrån lägre klass. Sådant betyg skall innehålla dels de vitsord, som blifvit honom tilldelade för kunskaper och uppförande under de två sist förflutna läseterminerna, dels de betyg, han i särskild med honom vid vårterminens slut anställd afgangspröfning erhållit. Denna pröfning verkställles af rektor och lärare i skolans högsta klass, i närvaro af läroverkets eforus eller inspektor, hvilken bör öfver pröfningens utgång meddela särskildt yttrande. Finnes högre läroverk i samma stad, närvara två af de vid det samma anstälde lärare, hvilka läroverkets rektor eger utse, vid denna afgangspröfning och må, der de samfäldt förklara sig anse någon lärjunge icke ega de för uppflyttning erforderliga insigter, afgangsbetyg för honom icke utfärdas.

§ 34.

Lärjunge, som tillbragt två år i en ettårig klass eller i en afdelning af tvåårig klass, men likväl ej befinnes ega de kunskaper, som för uppflyttning till högre klass eller afdelning erfordras, varde, så vida icke sjuklighet eller andra giltiga skäl föranleda undantag, med vederbörligt betyg från läroverket skild.

Afgang från läroverk.

§ 35.

Lärjunge, som efter fullbordad lärokurs afgår från högre läroverk, eger att undergå mogenhetspröfning och erhålla betyg enligt den stadga, som för sådan pröfning särskildt är utfärdad.

§ 36.

1. Åstundar lärjunge, innan han fullständigt genomgått det läroverk, i hvilket han varit intagen, att derifrån afgå, anmäla hos rektor sin önskan och uppvisa dervid, om han är omyndig, målsmans skriftliga samtycke. Rektor ege att honom, med betyg öfver kunskaper, flit och uppförande, från läroverket utskrifva.

2. Begär lärjunge tillstånd att under terminens lopp från läroverket afgå, och kan han för sådan begäran visa giltiga skäl, såsom att han ej förmår längre underhålla sig vid läro-

verket, eller att en fördröjd afgang derifrån skulle vara menlig för hans framtid, varde, derest han åstundar att undergå examen och erhålla betyg, pröfning ofördröjligen med honom anställd af vederbörande lärare, och derefter betyg honom meddeladt.

§ 37.

Afgangsbetyg, i enlighet med fastställda formulär, utfärdas af rektor och påtecknas af eforus eller, i dennes frånvaro, af inspektor.

§ 38.

Lärjunge, som icke inställt sig vid läroverket eller anmält giltigt förfall hos rektor inom två veckor efter terminens början, skall anses hafva från läroverket afgått.

§ 39.

Lärjunge, som afgått från läroverk, eger rättighet att, efter vederbörlig anmälan vid läsetermins början, utan nya inskrifningsavgifter återtaga sitt rum vid samma läroverk, så vida han icke varit frånvarande mer än tvenne läseterminer.

Offentliga förrättningar.

§ 40.

Den dag och timme, då, enligt tillkännagifvande vid den näst föregående terminens slut, samtliga lärjungar vid termins början skola vara tillstädes, infinne sig rektor jemte öfriga lärare å läroverkets samlingsrum, anställe, sedan bön med sång blifvit förrättad, upprop med lärjungarne och förmåne dem till gudsfruktan, flit och ordning samt göre dem uppmärksamme på hvad de för öfrigt hafva att iakttaga.

§ 41.

1. Vid slutet af hvarje läseår anställe lärarne för öppna dörrar offentlig årsexamen med läroverkets alla klasser, i närvaro af eforus, inspektor och sådane för sakkunskap och oväld kände män, hvilka eforus anmodar att såsom ledare eller vittnen examen öfvervara.

2. Examen må, efter undervisningsämnenas vigt och lärjungarnes antal, förrättas på en eller flere dagar, dock ej upptaga öfver fyra timmar i följd efter hvarandra.

3. Årsexamen utsättes af eforus inom de fyra dagar, som närmast föregå eller efterfölja läsårets slut. Lärjungarnes under året författade skriftliga uppsatser jemte prof på deras skicklighet i teckning böra vid examen företes.

§ 42.

Sedan årsexamen är avslutad, kungöras offentligen inför den samlade ungdomen flyttningarna inom läroverket samt de belöningar och understöd, som blifvit lärjungar tillerkända.

§ 43.

1. Senast åtta dagar före årsexamen utgifve rektor vid hvarje högre läroverk af trycket en inbjudningsskrift, innehållande redogörelse för viktigare tilldragelser inom läroverket under det förflutna läsåret, för undervisningen, lärarne, lärjungarne, läroverkets ekonomiska förhållanden, examina m. m., enligt för sådan redogörelse särskildt fastställd plan.

2. Rektor vid högre läroverk åligge jemväl att beträffande samtliga inom stiftet varande lägre läroverk meddela förberörda uppgifter. Finnas inom samma stift flera högre läroverk, böra dessa läroverks rektorer, en hvar för de lägre skolor, hvilka eforus efter gjord fördelning bestämt, lemna nämnda redogörelse.

3. Inbjudningsskrift innehålle äfvenledes, åtminstone hvart tredje år, en af rektor eller annan lärare vid något af de läroverk, för hvilka den redogör, författad vetenskaplig afhandling.

§ 44.

Vid höstterminens slut skall inom lägre läroverk äfvensom inom högre läroverks fem nedersta klasser offentlig examen anställas i närvaro af eforus, inspektor samt de ledare och vittnen eforus tillkallar.

§ 45.

Vid hvarje termins slut erhålle lärjunge skriftligt, af klassföreståndare eller af rektor undertecknad betyg öfver upp-

förande och flit samt insigter i hvarje läro- och öfningsämne. Detta betyg skall lärjungen, då han följande termin till läroverket återkommer, medföra, påtecknad af hans målsman, och för rektor uppvisa.

§ 46.

I de i §§ 33, 36 och 45 omförmälda betyg skall lärjunges uppförande bedömas medelst vitsorden: mycket godt, godt, oklanderligt, mindre stadgadt; hans insigter och flit med vitsorden: berömlig, med beröm godkänd, godkänd, försvarlig, otillräcklig (ringa).

Ordning och tukt.

§ 47.

1. Lärjunge beflite sig om sann gudsfruktan samt vise vördnad för allmän lag och fastställd ordning. Vid förseelse härutinnan, äfvensom vid allt slags förbrytelse mot sedlighet och anständighet, vare han sine lärares tilltal och bestraffning underkastad.

2. Lärjunge vise aktning och ovillkorlig lydnad för sine lärare och emottage utan gensägelse eller motstånd deras föreskrifter, tilltal eller bestraffningar.

3. Lärjunge inställe sig vid läroverket ofelbart vid läse-termins början den dag och timme, som enligt derom gjordt tillkännagifvande blifvit bestämd. Inträffar för honom laga förfall, anmäles det utan dröjsmål hos rektor.

4. Lärjunge infinne sig vid läro- och öfningstimmarne på utsatt klockslag, snygg och anständigt klädd samt med nödiga läroböcker försedd, iakttaga i lärorummet ordning och sedighet samt följande undervisningen med oafbruten uppmärksamhet. Likaledes infinne sig lärjunge å utsatt tid så väl vid de dagliga bönstunderna som ock sön- och högtidsdagar på anvisadt rum vid högmessogudstjensten samt öfvervara dessa andaktsöfningar med stillhet och uppmärksamhet.

5. Sker genom lärjunges förvållande skada å saker, som vid undervisningen begagnas, eller å lärorummets öfriga inventarier och inredning, ersättes den ofördröjligen af den skyl-

dige. Åstadkommes sådan skada af okynne eller ondt uppsåt, straffes den skyldige dessutom efter vederbörande lärares bepröfvande. Kan icke den vållande uppgifvas, ersättes skadan genom sammanskott af de lärjungar, under hvilkas sammanvaro den skett.

6. Lärjunge hålle snyggt och ordentligt i sin bostad samt värde med aktsamhet så väl egna som andras till hans begagnande lemnade tillhörigheter.

7. Allt vistande på värdshus, källare, biljarder eller dylika allmänna ställen vare lärjunge förbjudet utom i de särskilda fall, då rektor kan finna skäligt att från denna föreskrift medgifva undantag.

8. Allt spel med kort eller tärning vare lärjunge förbjudet, så vida det icke sker i föräldrars eller målsmäns närvaro; dock må lärjunge i intet fall idka sådant eller annat spel om penningar eller penningars värde.

9. Åstundar lärjunge att utan i föräldrars eller målsmans sällskap bevista allmänna nöjen, begäre rektors tillåtelse.

10. Lärjungarne lefve med hvar andra i fördragsamhet och sämja. All våldsamt eller skymfande behandling af medlärjunge vare förbjuden.

11. Skulle alla de lärjungar, som veterligen varit tillstådes vid någon mot föreskrifven ordning och tukt begången förbrytelse, antingen af tredska vägra att den skyldige uppgifva eller förklara sig vara till densamma i lika grad skyldige, må på efori pröfning bero, om medelst lottning skall afgöras, hvilken eller hvilka bland lärjungarne, allt efter som antalet af eforus bestämmes, må förbrytelsen umgälla.

§ 48.

1. Anklagas lärjunge vid domstol för brott, vare vid rättsgången närvarande ett af läroverkskollegium förordnad ombud, hvilket eger rätt till talan i allt, hvad lärjungen angår. Pröfvas den anklagade genom laga kraftvunnet utslag skyldig till sådan förbrytelse, som enligt lag medför förlust af medborgerligt förtroende eller eljest är af beskaffenhet, att lärjungen bör anses ovärdig att vid läroverket vistas, varde han af kollegium förklarad från läroverket förvisad.

2. Begår lärjunge förbrytelse af beskaffenhet att endast af målsegande eller efter hans angivelse kunna vid domstol åtalas, vare kollegium, äfven om sådant åtal icke sker, oförhindradt att döma den skyldige till sådan bestraffning, som enligt denna stadga kan af kollegium åläggas.

§ 49.

1. Vid hvarje af lärjunge begången mindre förseelse söke lärare först att genom tilltal och varning rätta den felande.

2. Vid fortsatt felaktighet må nedflyttning under medlärjungar, utvisning från lärorummet eller annan af rektor godkänd, dermed jemförlig art af bestraffning användas. Sådan bestraffning eger hvarje lärare att omedelbart ålägga och verkställa, men bör om åtgärden lemna vederbörande klassföreståndare underrättelse.

3. Har lärjunge gjort sig skyldig till någon svårare förseelse eller genom fortfarande okynne och sjelfsväld visat ofvan nämnda straff vara utan åsyftad verkan, skall förhållandet anmälas hos rektor, hvilken eger att bestämma en till framkallande af den felandes ånger och blygsel lämplig näpst. Tillhör den felande någon af läroverkets fem nedre klasser, må rektor derjemte, om han med afseende på öfriga omständigheter pröfvar sådant lämpligt, kunna förklara honom för viss tid, som rektor bestämmer, vara underkastad kroppslig aga, hvilken i händelse af ny förseelse honom tilldelas.

4. Rektor må, der han så finner skäligt, hänskjuta frågan om lärjunges bestraffning till läroverkskollegium, som eger att efter hållen undersökning döma den felande till offentlig varning eller annan lämplig bestraffning.

5. Har lärjunge, tillhörande någon af de fem nedre klasserna, två terminer efter hvar andra, eller lärjunge, tillhörande någon af de öfre klasserna, en termin erhållit lägsta betyget för uppförande, skall han af rektor erinras, att om han till läroverket återkommer och sitt uppförande icke bättrar, han då blifver derifrån förvisad, och skall rektor härom underätta lärjunges målsman.

6. Lärjunge, som det oaktadt icke bättrar sig, äfvensom lärjunge, hvilken genom osedlighet utöfvar skadligt inflytande

på sina medlärjungar, eller begår svårare förbrytelse, eller eljest i annat fall än i § 48 mom. 1 sägs gör sig ovärdig att vid läroverket njuta undervisning, varde af kollegium dömd att från läroverket för viss tid, dock högst fyra terminer, förvisas. Förvisningsdom jemte föregående ransakning bör i protokoll upptagas och underställas eforus, hvilken eger att densamma stadfästa eller upphäfva samt i senare fallet antingen förkorta förvisningstiden eller ådöma en eller annan af ofvan stadgade bestraffningsgrader.

Förvisningsdomen, sådan den blifvit af eforus fastställd, skall, om han så förordnar, af rektor kungöras inför läroverkets samlade lärjungar.

Från den dag, då lärarekollegiets förvisningsdom fälles, må den dömda tills vidare icke begagna sig af undervisning och öfningar vid läroverket.

7. Lärjunge, som från läroverket förvisats, må icke erhålla annat betyg än afskrift af domen och må icke under förvisningstiden vid allmänt läroverk mottagas samt efter den samma blott i den händelse, att han kan förete tillförlitligt intyg derom, att han ådagalagt godt uppförande under den tid, han varit från läroverket skild.

§ 50.

Till biträde åt lärarne vid upprätthållande af skick och ordning utses bland lärjungarne inom hvarje klass af klassföreståndaren eller af rektor ordningsmän, hvilka det åligger att hafva uppsigt öfver medlärjungarnes uppförande inom lärorummet, vårda der befintliga inventarier m. m.

§ 51.

Rektors och lärares uppsigt öfver lärjunges skick och uppförande utom lärorummet vare nogrannare i den mån lärjungen under vistelsen vid läroverket saknar nödig vård och tillsyn af föräldrar eller målsmän.

Andra kapitlet.

Befordringslag.

Om ansökning och prof.

§ 52.

1. Då sådan syssla vid allmänt läroverk skall tillsättas, till hvilken biskop och konsistorium ega utnämningssrätt, göre rektor, eller den hans ställe företräder, hos eforus anmälan om ledigheten och afgifve tillika, då fråga är om lektors-, adjunkts- eller kollegabefattning, efter läroverkskollegiets hörande, förslag angående de läroämnena, i hvilka den blifvande läraren bör undervisa, och skall sådant förslag af konsistorium pröfvas. Vid dessa ämnens bestämmande bör tillses, att, der icke särskilda förhållanden föranleda undantag, följande undervisningsämnen helst med hvarandra förenas: kristendom med hebreiska eller med ettdera af de klassiska språken; latinet med grekiskan eller ettdera af dessa språk med modersmålet; tyska, franska och engelska sinsemellan, eller ett eller två af dem med latinet eller med modersmålet; fysik med matematik, och kemi med naturalhistoria.

2. Ledigheten kungöres, med tillkännagifvande af de undervisningsämnena, som till sysslan höra, genom stiftets konsistorium i den tidning hvari officiella meddelanden böra införas. Sysslan sökes hos nämnda konsistorium inom den tid, som för ansökning till ecklesiastiska tjänster i allmänhet är bestämd.

§ 53.

Sökande till läraresyssla vid allmänt läroverk skall 1) vara känd för gudsfruktan och goda seder samt, derest han söker lärarebefattning i kristendom, bekänna sig till den rena evangeliska läran; 2) utmärka sig för det allvar och den stadga i karakteren samt foglighet i lynnet, att han må kunna tillvinna sig lärjungarnes aktning och tillgifvenhet; 3) ega grundlig insigt i de stycken, som till den sökta sysslan höra; 4) besitta förmåga att lätt och tydligt meddela undervisning samt 5)

hafva förberedt sig för lärarekallet genom nöjaktigt genomgången profårskurs, så framt ej Kongl. Maj:t på derom gjord underdånig ansökning funnit godt att från detta vilkor frikalla lärare, som under en längre tids tjenstgöring vid läroverk af detta slag ådagalagt en framstående lärareduglighet.

Från den under mom. 5) upptagna fordran är redan anställd ordinarie lärare frikallad.

§ 54.

Sökande till läraresyssla på allmänt läroverks stat bör vid den tid, då sysslan är att tillträda, hafva uppnått tjugutre års ålder och skall vid ansökningen bifoga: 1) prestbetyg om sökandens ålder; 2) behörigen styrkt meritförteckning, innehållande uppgift om föregående befattningar, utgifna arbeten, af offentliga myndigheter undfångna betyg, äfvensom andra omständigheter, hvilka sökanden vill såsom befordringsskäl åberopa; 3) betyg öfver den eller de examina han aflagt; 4) vitsord öfver behörigen genomgången profår; 5) betyg från universitetet öfver flit och uppförande, om han efter derstädes avslutade studier icke varit i tjenst anställd, men, om han varit anställd i tjenst under annan myndighet än den, som eger att den sökta sysslan tillsätta, vederbörligt tjenstgöringsbetyg. Dessutom vare sökanden öppet att, innan den tid tilländalupit, som för profs afläggande bestämmes, förete sådana skrifter och handlingar, som kunna ådagalägga hans före eller efter ansökningstidens utgång förvärfvade förtjenst och skicklighet.

§ 55.

Särskilda kompetensvilkor äro:

1) för sökande till adjunkts- eller kollegabefattning:

att hafva aflagt godkänd filosofie kandidatexamen enligt hittills gällande bestämmelser, eller godkänd lärareexamen, hvarom särskildt stadgas;

2) för sökande till lektorsbefattning:

att hafva aflagt antingen a) fullständiga och godkända prof för promotion inom filosofiska fakulteten vid inländskt universitet enligt de före den 16 April 1870 meddelade stadgar, eller b) filosofie licentiatexamen, eller c) lärareexamen med

sådana vitsord, som för behörighet till lektorsbefattning må blifva stadgade; samt

att derefter hafva inför vederbörande fakultet aflagt disputationprof i något af de ämnen, som till den sökta sysslan höra och vid ledighetens kungörande blifvit angifna, samt för sådant prof vitsordats med betyget godkänd så väl för författandet som för försvaret.

Behörighet att söka lektorsbefattning, hvori kristendom ingår såsom läroämne, tillkommer ock den, som aflagt antingen teologie kandidatexamen eller ock lärareexamen jemte examen inför teologisk fakultet, och som tillika fullgjort här ofvan stadgade disputationprof.

Har sökande vid ansökningstidens utgång icke aflagt sådant disputationprof, må hans ansökan likväl upptagas, och åligger honom i sådant fall att inför vederbörande konsistorium aflägga disputationprof på sätt i § 58 stadgas. Sökande må ock, om han så önskar, efter derom i ansökningen gjord anmälan, inför vederbörande konsistorium aflägga disputationprof för sökt syssla, ändock att han förut inför fakultet aflagt sådant disputationprof som erfordras för behörighet att vid sysslans tillsättning ifrågakomma.

Behörighet att söka lektorsbefattning innebär tillika behörighet att söka adjunkts- eller kollegabefattning.

Skulle någon, som icke aflagt här ofvan föreskrifna examensprof, under tjenstgöring vid allmänt läroverk hafva visat sig ega den skicklighet och lärdom samt förvärfvat den erfarenhet, att biskop och konsistorium i det stift, der han såsom lärare varit anställd, anse honom synnerligen lämplig till vissa läraresysslor, må hos Kongl. Maj:t underdånig hemställan kunna göras, det sådan lärare, utan hinder deraf, att han de stadgade examensvilkoren ej fullgjort, i nåder tillerkännes ansökningsrätt till så beskaffad syssla, antingen vid hela rikets eller endast vid stiftets allmänna läroverk.

§ 56.

Sedan ansökningstiden utgått, pröfve konsistorium de inkomna ansökningshandlingarna och utsatte därefter tid, å hvilken sökande skall aflägga undervisningsprof, äfvensom dispu-

tationsprof, om sådant honom åligger eller han dertill anmält sig. Dessa prof böra försiggå så fort lämpligen ske kan, dock ej förr än två månader förflutit efter ansökningstidens utgång och i alla händelser minst en månad efter läsetermins början. Önskar sökande att tidigare aflägga dem, göre derom framställning hos konsistorium.

§ 57.

1. Undervisningsprofvet sker under konsistoriets inseende och ledning sålunda, att den sökande undervisar några tillkallade lärjungar eller hel klass vid det i stiftsstadens belägna högre läroverket och dervid, dels under form af förberedelse och förhör, dels i sammanhängande framställning, behandlar uppgifter, valde inom klassens lärokurs uti hvar och ett af de ämnen, i hvilka han skall aflägga prof. Af dessa uppgifter eger den sökande att ett dygn före profvet erhålla del.

2. Sökande till lektorsbefattning aflägge undervisningsprof i de två ämnen, som blifvit vid ledighetens kungörande angifna, samt derjemte i ett tredje, som han sjelf eger välja.

Profven afläggas inom läroverkets sjunde klass, men i ämne, som der icke förekommer, inom den sjetta.

3. Sökande till adjunkts- eller kollegabefattning aflägge undervisningsprof inom läroverkets femte klass i trenne ämnen, som blifvit vid ledighetens kungörande bestämda, och dessutom, om han det åstundar, i ett eller flere andra; börande dock prof i ämne, som först i en högre klass inträder, afläggas inom denna.

4. Hvar och en som aflägger undervisningsprof, skall rätta och genomgå ett eller flere skriftliga arbeten, nemligen

hvarje sökande till lärarebefattning: en uppsats på modersmålet;

sökande till lärarebefattning i latin eller grekiska, kristendom, filosofi, eller historia: en öfversättning till latin;

sökande till lärarebefattning i främmande lefvande språk: en öfversättning till hvar och ett af de språk, i hvilka prof afläggas.

5. De skriftliga arbetena skola vara utförda af lärjungar inom den klass, der profvet sker, men om i något ämne skrift-

liga arbeten först i en högre klass förekomma, af lärjungar inom denna. Arbetena rättas af den sökande under behörigt öfvervakande en eller två dagar före det muntliga profvet, men genomgås vid dettas afläggande med de lärjungar, som utfört arbetena.

Vid rättandet af de skriftliga arbetena på något främmande språk må ordbok och grammatik användas.

§ 58.

1. För disputationsprof inför konsistorium skall den sökande författa och offentligen försvara afhandling eller teser i hvar och ett af de ämnen, som till den sökta sysslan höra och vid ledighetens kungörande blifvit bestämda, samt ege dessutom att, om han så önskar, i ett af honom sjelf valdt ämne sådant prof aflägga. Afhandling äfvensom teser i klassisk filologi böra städse vara författade på latinska språket. Vid disputationsprof för läraresyssla, med hvilken är förenad skyldighet att undervisa i modersmålet eller i främmande lefvande språk, böra afhandling eller teser, i förra fallet författade på modersmålet, i senare fallet på hvar och ett af de främmande lefvande språk som äro i fråga, till granskning framställas. Vid prof med afseende på öfriga läroämnen ege sökande vid författandet fritt val emellan svenska och latinska språken. Omfattar den sökta sysslan sådana ämnen, för hvilka med afseende å disputationsprofvet olika språk blifvit föreskrifna, gälle hvad särskildt för hvarje stadgadt är. Afhandlingen eller teserna böra ventileras på det språk, hvarpå de äro författade.

2. Afhandlingen eller teserna böra, sedan konsistorium dem öfversett och gillat, af trycket utgifvas, åtta dagar före ventilationen vara å konsistoriets anslagstafla uppsatta samt till biskopen och konsistorieledamöterna utdelade. Utom de två vanliga opponenterna, bör eforus eller någon af konsistoriets ledamöter genom anförda inkast pröfva den sökandes kunskap och gåfvor; hvarefter, så vidt tiden medgifver, hvarje annan af de närvarande må sina inkast till besvarande framställa.

3. Till biträde vid fullgörande af den opponentskyldighet, som åligger eforus och konsistorieledamöterna, må desse, om så nödigt finnes, kalla sakkunnig person utom konsistorium, hvilken då jemväl ege säte och stämma i konsistorium vid betygs afgifvande öfver samma prof.

§ 59.

För behörighet till rektorsembete vid högre läroverk fordras att hafva aflagt godkändt lektorsprof, samt för behörighet till rektorsbefattning vid lägre läroverk godkändt prof för lektors-, adjunks- eller kollegabefattning.

§ 60.

1. Prof afläggas, efter derom genom offentligt anslag gjordt tillkännagifvande, vid stiftsstadens högre läroverk under pågående läsetermin för öppna dörrar, och böra konsistoriets samtliga ledamöter profvet öfvervara och bedöma, så vida ej laga förfall för någon af dem inträffar.

2. Sedan sökande aflagt undervisningsprof, afgifves deröfver betyg särskildt för hvarje ämne medelst något af uttrycken: berömlig, med beröm godkänd, godkänd, icke godkänd. Samma uttryck böra ock användas vid bedömandet af disputationprof, som blifvit inför konsistorium aflagdt.

Vid utnämning till läraresyssla må endast den sökande kunna ifrågakomma, som i det föreskrifna undervisningsprofvet erhållit vitsordet godkänd i hvart och ett af de tre till profvet hörande ämnen samt i det inför konsistorium aflagda disputationprofvet, då sådant erfordrats, blifvit godkänd så väl för författandet som för försvaret.

3. Till öfvervarande af lärareprof skall konsistorium hvarje gång kalla rektor vid stiftsstadens högre läroverk, der han icke annars i konsistorium har säte och stämma, samt må derjemte kunna tillkalla en eller flere med afseende på profvets beskaffenhet särskildt sakkunnige män, och ega de sålunda tillkallade äfven i betygens afgifvande deltaga. I bedömandet af prof för läraresyssla vid högre läroverk utom stiftsstadens

ege detta läroverks rektor rättighet att taga del, och skall konsistorium underrätta honom om tiden för sådant profs afläggande.

§ 61.

Hvarje ordinarie lärare, som enligt § 55 är behörig att söka lektorsbefattning och inför vederbörande fakultet aflagt det i samma § föreskrifna disputationprof i något till undervisningen vid de allmänna läroverken hörande läroämne, vare berättigad att för vinnande af behörighet till rektorsbefattning vid högre läroverk, efter derom hos vederbörande konsistorium gjord anmälan aflägga undervisningsprof för lektorsbefattning i tre särskilda läroämnen, hvilka han sjelf eger bestämma.

§ 62.

Har sökande till läraresyssla en gång aflagt godkända prof för densamma inför det konsistorium, som sysslan tillsätter, vare han från nytt prof frikallad, så vida han ej sjelf äskar att, till ådagaläggande af vunnen förkofran i insigter och erfarenhet, sådant undergå, eller så framt ej sedan förra profvets afläggande fem år förflutit, utan att sökanden under tiden varit vid rikets allmänna läroverk såsom lärare anställd. Men sökes syssla, som fordrar andra eller flera prof än de redan aflagda, vare sökanden ovilkorligen skyldig att äfven dessa undergå, så framt afseende skall kunna på hans ansökning fästas; hvarföre alltid bör i protokollet upptagas, för hvilken syssla sökande prof aflagt.

Om sysslas tillsättning.

§ 63.

1. Sedan alla sökande aflagt sina prof, företages i konsistorium den lediga sysslans tillsättning, då biskopen först afgifve till protokollet sitt yttrande, hvilken bland de sökande han, på förekomna skäl, anser böra till sysslan utnännas. Hvar och en af konsistoriets öfrige ledamöter röste derefter i vanlig ordning, likaledes med anförande af sina skäl, och vare den utnämnd, som de flesta rösterna undfått; hvarvid biskopen

ege två röster utom den honom i händelse af lika röstetal tillkommande afgörande rösten.

2. Ej må tillsättning af läraresyssla företagas i biskopens frånvaro, utan att han derom blifvit underrättad och skriftligen afgifvit sina röster, hvilka på ofvan stadgade sätt först till beräkning upptagas.

3. Under biskopsledighet tillsättes läraresyssla af konsistorium genom de flesta rösterna, då ordföranden endast ege afgörande röst vid lika röstetal.

§ 64.

1. Vid lärare utnämning bör i främsta rummet afseende fästas på skicklighet och nit att undervisa, så vida de stödjas af tillräckliga kunskaper.

2. Biskop och konsistorium fäste afseende på de betyg, som af sökande företes, men vare icke förbundne att dem ovilkorligen såsom befordringsskäl antaga, så framt de ej genom sökandens prof eller kända föregående tienstgöring bekräftas och, vid anställd jemförelse, finnas berättiga till verkligt företräde framför medsökande.

3. Vid lektorats tillsättning bör särdeles afseende göras på sökandes lärdomsförtjenster; dock så, att dessa ej gifva företrädesrätt med mindre de äro åtföljda af alla öfriga egenskaper, som hos lärare erfordras.

4. Vid tillsättning af rektorsbefattning vare biskop och konsistorium förbundna att fästa särskildt afseende å de egenskaper, som företrädesvis erfordras hos styresmannen för ett läroverk.

§ 65.

1. Öfver ordinarie läraresysslas tillsättning kan sökande anföra underdåniga besvär inom den tid och på det sätt, som i afseende på ecklesiastika befordringar i allmänhet föreskrifves.

2. Fullmakt å läraresyssla må icke utfärdas förr än utnämningen vunnit laga kraft, men skall förses med datum för den dag, då utnämningen skett; dock att, om Kongl. Maj:t, i anledning af underdåniga besvär, finner annan sökande än den

af konsistorium utnämnde böra erhålla tjensten, fullmakten dateras för den dag, då Kongl. Maj:t pröfvat besvären.

3. Underrättelse om utnämning äfvensom om fullmakts utfärdande varde af konsistorium till ecklesiastik-departementet ofördröjligen insänd.

§ 66.

Ej må någon innehafva mer än en på stat uppförd ordinarie läraretjenst; dock kunna förordnanden att undervisa i musik, teckning och gymnastik både sins emellan och med annan lärarebefattning förenas, så vida icke någonderas utöfning derigenom lider.

§ 67.

Eforus eger efter inhemtadt utlåtande af vederbörande rektor att inför konsistoriets protokoll förordna så väl vikarie som ock, der sådant blifvit af Kongl. Maj:t medgifvet, extra lärare, och få öfver sådan åtgärd besvär icke anföras; konsistoriets öfriga ledamöter dock obetaget att sina erinringar till protokollet afgifva. Då det behof, som föranledt åtgärden, upphör, varde den förordnade från sin befattning och dermed följande förmåner entledigad.

Om befordringsrätt och löneförmåner.

§ 68.

Tjensteår vid läroverken beräknas af alla lärare efter enahanda grund, utan afseende på tiensternas olika beskaffenhet. I fråga om befordran må derfor, om alla andra befordringsskäl äro lika, företräde tillerkännas den lärare, som längst tiden oklanderligen tienstgjort; börande likväl å behovet af yngre och friskare krafter till sysslans bestridande skäligt afseende fästas.

§ 69.

Ordinarie lärare, som i följd af sjukdom åtnjuter tienstledighet, eger att under tiden uppbära tre fjerdedelar af den till

befattningen hörande lönen, men skall afstå den återstående fjerdedelen till vikaries aflöning, så vida icke med efori bifall annorlunda dem emellan öfverenskomes.

§ 70.

Prebendehemman och boställen, der sådana finnas, samt andra läraretjenst åtföljande förmåner ege lärarne vid ett läroverk att, såsom hittills öfligt varit, efter ålder i tjensten tillgodonjuta.

§ 71.

Vid ansökning till prestlägenhet eller annan till ecklesiastikståndet hörande befattning räkne hvarje på ordinarie stat uppförd lärare vid allmänt läroverk presterliga tjensteår ifrån den dag, han lärarebefattning tillträdt.

Vikarie och extra lärare räkne jemväl presterliga tjensteår, så vida han uppnått tjugutre års ålder. Den, som tienstgjort blott en termin, räkne tjensteår endast för den verkliga tienstgöringstiden. Den åter, som två eller flere terminer efter hvarandra varit vid allmänt läroverk anställd, ege att i sin tjensteålder inberäkna äfven de på hvarje termin följande ferier.

§ 72.

Till regalt pastorat ege hvarje ordinarie lärare vid statens allmänna läroverk rättighet att omedelbart och utom förslag sig i underdånighet anmäla, på sätt och under vilkor, som af Kongl. Maj:t äro eller blifva i nåder föreskrifna.

§ 73.

I afseende på lärares afsked med åtnjutande af pension å allmänna indragningsstaten gälle hvad särskildt derom är eller varder stadgadt.

Ingår lärare, som erhållit afsked med pension, i presterlig eller annan offentlig befattning med åtföljande löneförmåner, afräknas från pensionen så stort belopp, som motsvarar berörda löneförmåner.

Afsked med bibehållande af löneförmåner å allmänt läroverks stat må icke, utan derom förut hos Kongl. Maj:t gjord underdånig hemställan, för lärare utfärdas.

§ 74.

Hvad här ofvan i §§ 52—73 är stadgadt, gäller icke lärare i musik, teckning och gymnastik, hvilka befattningar, sedan ledighet blifvit kungjord på sätt i § 52 sägs, och ansökningar, åtföljda af erforderliga betyg, blifvit till konsistorium ingifna, tillsättas vid högre läroverk af biskop och konsistorium och vid lägre läroverk af eforus, sedan vederbörande läroverkskollegium blifvit hört.

I afseende på kompetens för dessa lärarebefattningar iaktages:

att sökande till läraretjenst i musik bör förete betyg af Kongl. musikaliska akademien, att han för sådan befattning eger åtminstone godkända kunskaper så väl i harmoni och sång som i behandling af violin;

att sökande till lärarebefattning i teckning bör styrka, att han nöjaktigt genomgått den vid den högre konstindustriela skolan i Stockholm anordnade ritkurs för teckningslärare vid de allmänna läroverken och dervid erhållit betyg om godkänd skicklighet i följande ämnen: 1) frihandsteckning jemte muntligt, fritt föredrag; 2) grunderna för beskrivande geometri, perspektiv- och skugglära; 3) klotsritning; 4) teckning efter gipsornament och figur med skuggors antydning; 5) undervisning i ritklass;

att betyg öfver genomgången fullständig lärokurs inom den pedagogiska eller militära afdelningen vid gymnastiska centralinstitutet medför kompetens till gymnastiklärarebefattningar vid alla offentliga läroverk i riket, samt att till gymnastiklärare vid de lägre allmänna läroverken kunna, i brist af fullt kompetente sökande, antagas äfven de, hvilka genomgått endast första årets kurs vid nämnda institut.

Tredje kapitlet.

Läroverkens styrelse, lärare och öfrige tjänstemän.

Om efori embete.

§ 75.

Biskop vare eforus öfver alla i hans stift inrättade allmänna läroverk.

§ 76.

Efori förnämsta pligt är att tillse, att de under hans uppsigt varande undervisningsverk motsvara sitt ändamål, och att deras lärare noga fullgöra sina åligganden. Han besöke därför läroverken så ofta hans tid det tillåter och öfvervare de examina som der hållas. Der eforus ej kan dessa pröfningar bevista, förordne han om deras behöriga anställande genom inspektor och för tillfället utsedda ombud. Hvarje brist eller försummelse, den vare af eforus sjelf bemärkt eller hos honom anmäld, bör han ovilkorligen söka afhjelpa och rätta eller lagligen beifra; hörande han i öfrigt vaka öfver iakttagandet af hvad denna stadga i afseende på undervisning och ordning föreskrifver.

§ 77.

Skulle i något förekommande fall ej finnas genom lag bestämdt, hvilken åtgärd vederbörande må vidtaga, ege eforus att för tillfället besluta och stadga.

§ 78.

I alla mål, hvilka böra efori pröfning och afgörande underställas, skall han ofördröjligen sitt beslut afkunna och det samma i rätt tid vederbörande rektor eller rättsökande tillkännagifva; egande efori beslut, äfven om det i laga ordning öfverklagas, gällande kraft intill dess det kan varda af Kongl. Maj:t i nåder ändradt eller upphäfdt.

§ 79.

Eforus ege rätt att bevilja lärare tjänstledighet, dock ej för längre tid än en läsetermin.

§ 80.

Eforus åligge omsorgen, att hvarje vid stiftets läroverk ledig blifven befattning varder inom laga tid och i vederbörlig ordning tillsatt, samt att lärarebefattning under ledighet eller innehafvaren beviljad tjänstfrihet varder genom vikarie bestridd. Finner eforus, att vid något läroverk de lärarekrafter, som enligt ordinarie stat skola vara att tillgå, äro otillräckliga att behörigen upprätthålla undervisningen, göre han ofördröjligen derom hos Kongl. Maj:t underdånig anmälan.

§ 81.

Eforus bestämme, på förslag af vederbörande rektor och lärare, valet af läroböcker, derest ej i ett eller annat hänseende är eller varder för läroverken i allmänhet annorlunda förordnad, samt ege tillse att vid undervisningen de lärometoder begagnas, hvilka, med iakttagande af denna stadgas föreskrift, finnas till ändamålet ledande; och bör hvarje förändring i dessa afseenden ofördröjligen till ecklesiastikdepartementet inberättas.

§ 82.

För hvarje tilländalupet läseår afgifve eforus om de under hans tillsyn ställda läroverk berättelse, hvilken bör till konsistoriets protokoll aflemnas och före den 15 Juli genom konsistorium till ecklesiastikdepartementet insändas.

§ 83.

För hvarje allmänt läroverk, med undantag af de i stiftsstad belägna högre läroverken, förordne eforus en inspektor, och ege han att genom denne utöfva sin allmänna uppsigt öfver läroverket, samt meddela de föreskrifter, till hvilka han finner sig befogad.

§ 84.

Är biskopsembete ledigt, eller inträffar för biskop laga förfall, tillkomme konsistorium alla de rättigheter och skyldigheter, som tillhöra eforus; dock böra betyg påtecknas endast af främste ledamoten, hvilken för öfrigt vid alla offentliga tillfällen företräder efori person.

§ 85.

Af rektor och samtliga lärare njute eforus, såsom deras högste förman, tillbörlig vördnad och i tjensten ovilkorlig lydriad.

§ 86.

Alla läroverket rörande ärenden, hvilkas slutliga afgörande icke, enligt denna stadga, tillkommer eforus eller honom underordnad myndighet, ingå till ecklesiastikdepartementet, för att af Kongl. Maj:t afgöras. Underdåniga besvär i mål, som läroverket angå, ingifvas till samma departement inom den tid, hvilken för besvärs anförande hos Kongl. Maj:t öfver konsistoriernas beslut är stadgad.

Om inspektors befattning.

§ 87.

Inspektor vid ett läroverk vare pliktig att följa undervisningens gång, öfvervara de examina, som der hållas, inhemta noggrann kännedom om alla läroverkets angelägenheter och angående allt detta inför eforus redogöra.

§ 88.

Inspektor vare berättigad att såsom ledamot deltaga i läroverkskollegiets förhandlingar och, der han så för godt finner, såsom ordförande leda de samma, hvarjemte han eger fritt tillträde till läroverket och dess handlingar. Skulle han finna något att anmärka, må han sin anmärkning, sedan den blifvit läroverkets rektor meddelad, hos eforus anmäla samt hans beslut afvakta, så framt icke eforus åt honom öfverlåtitt att för vissa fall utöfva den myndighet, som eforus i allmänhet tillkommer.

§ 89.

I mål, som från läroverkets collegium skall, enligt denna stadgas föreskrift, efori afgörande underställas, men i hvars handläggning inspektor icke såsom ledamot af collegium deltagit, åligge honom att sitt särskilda betänkande till eforus insända.

§ 90.

Då i ämne, som läroverket rör, hos inspektor klagomål anmäles, eller annan framställning sker, för att till efori afgörande hänskjutas, vare inspektor pliktig att, sedan ärendet blifvit rektor delgifvet, det samma, jemte eget utlåtande, ofördröjligen till eforus öfverlemna, så vida icke sådan öfverlåtelse af efori myndighet egt rum, som i § 88 sägs.

§ 91.

Inspektor åtnjute den aktning och det företräde, hvilka honom, såsom varande i efori stad och ställe, tillkomma.

Om rektorsembetet.

§ 92.

Vid hvarje allmänt läroverk skall finnas rektor, hvilken jemte sin lärarebefattning har närmaste styrelsen af hela läroverket sig anförtrödd.

Vid högre läroverk skall, der Kongl. Maj:t icke vill genom utnämning tillsätta rektorsembetet, rektor tillsättas på förordnande. Vid lägre läroverk utnämnes rektor af biskop och konsistorium.

§ 93.

Till rektor vid högre läroverk, till hvilket embete ansökning ej eger rum, ege eforus föreslå någon för omfattande lärdom och mogen erfarenhet känd lärare, som uppfyllt de i § 59 för behörighet till sådan befattning föreskrifna villkor.

Rektorsbefattning vid lägre läroverk tillsättes efter gjord ansökning och gälle i afseende å kungörande af ledigheten och den tid, inom hvilken ansökningar böra inlemnas, hvad i § 52 rörande ansökning till läraretjenst är stadgad.

§ 94.

Rektor vake deröfver, att undervisningen efter allmänna stadganden och särskilda föreskrifter ändamålsenligt fortgår, att lärarne fullgöra sina skyldigheter, och att ibland lär-

jungarne gudsfuktan, sedlighet, flit och god ordning befordras och iakttagas. Hvarje försummelse eller öfverträdelse, den vare af honom sjelf förmärkt eller hos honom tillkännagifven, skall rektor, så vidt ske kan, genast rätta eller, efter omständigheterna, hos eforus anmäla.

§ 95.

Rektor ege att ibland lärarne i hvarje klass till sitt biträde utse en klassföreståndare, hvilken det åligger att hafva närmaste tillsynen öfver ordningen inom klassen och öfver de till den samma hörande lärjungars flit, anteckna lärjunges bortovaro från undervisningstimmarne, uppgöra examenscatalog enligt formuläret bil. 5, utfärda terminsbetyg, samt för öfrigt i allt hvad till uppsigten öfver klassen hörer gå rektor till handa.

§ 96.

1. Under de timmar, då rektor icke sjelf undervisar, bör han, så ofta ske kan, närvara vid de öfrige lärarnes undervisning och meddela de föreskrifter, råd eller upplysningar, till hvilka han finner sig befogad.

2. Rektor skall tillse, att der flere lärare undervisa i samma ämne, behörig likformighet i undervisningen iakttages, äfvensom att endast sådana läroböcker begagnas, som blifvit i vederbörlig ordning antagna.

3. Rektors pligt vare ock att tid efter annan taga kännedom om lärjungarnes skriftliga arbeten.

§ 97.

1. Rektor och klassföreståndare böra noga tillse, att icke i något ämne hemarbete ålägges lärjunge till ett mått, som kan betaga honom nödig hvila och förströelse eller hindra förberedelse i andra läroämnena.

2. Öfver lärjunges enskilda studier må rektor med vederbörande lärares biträde utöfva behöflig tillsyn, särdeles för så vidt ledighet från den offentliga undervisningen blifvit för deras idkande medgifven.

§ 98.

För de lärjungar, som under läseterminens lopp skola beredas att första gången begå Herrans heliga nattvard, besörje rektor tillfälle till ändamålsenlig och sorgfällig undervisning; och ege han att i samråd med vederbörande själasörjare afgöra, i hvad mån ledighet från de allmänna lärotimmarne må för sådant ändamål medgifvas.

§ 99.

För lärjunge, som mellan terminerna vid lärosätet kvarstannar, berede rektor, så vidt möjligt är, tillfälle till undervisning mot särskild afgift.

§ 100.

I hvarje mål, som lärjunge angår, det vare hos rektor ensam eller hos läroverkskollegium anhängigt, ege rektor att infordra nödiga upplysningar af hvem det vara må, som sådana kan meddela. Skulle rektor vid något tillfälle finna sig befogad att af vederbörande polismyndighet fordra handräckning, skall sådan, på skriftligen framställd begäran, till hans förfogande ställas, hvarefter på hans ansvar hvile, huru den samma användes.

§ 101.

Rektor vare inför eforus och konsistorium ansvarig, att läroverkets tillhörigheter vårdas, dess inkomster till vederbörligt ändamål användas och att redogörelser, med behöriga verifikationer försedda, inom laga tid aflemnas.

§ 102.

Rektor åligger att:

1) föra matrikel öfver de vid läroverket intagne lärjungar enligt formuläret bil. 6.

2) föra diarium enligt formuläret bil. 7.

3) hålla läroverkskollegiets protokollsbok i vederbörligt skick;

4) ansvara för terminskatalogs upprättande samt insända nödigt antal exemplar deraf till eforus;

5) inom åtta dagar efter hvarje termins slut till eforus insända afskrift af examenskatalogen, äfvensom låta inhäfta originalet, för att i läroverkets arkiv förvaras;

6) derstädes jemväl förvara inkomna samt afskrift af utgående betyg och skrivelser;

7) i afseende på lärarekandidaters handledning fullgöra hvad derom är särskildt stadgadt.

§ 103.

Skulle för något fall i afseende å läroverkets styrelse tydlig och lagbestämd föreskrift saknas, anmäle rektor sådant hos eforus och begäre hans förordnande; egande rektor emellertid att för tillfället stadga, och gälle hans föreskrift till ovilkorlig efterlefnad, intill dess efori beslut hunnit meddelas.

§ 104.

Rektor åtnjute af öfrige lärare det företräde, den aktning och hörsamhet, som hans viktiga och ansvarsfulla embete tillkomma.

§ 105.

Rektorerna vid de högre läroverken vare pligtige att på kallelse af chefen för ecklesiastikdepartementet hvar tredje år, der ej Kongl. Maj:t annorlunda förordnar, mot den ersättning, som af Kongl. Maj:t bestämmes, infinna sig i Stockholm för att dels utbyta erfarenhet och åsigter beträffande lämpligaste sättet att gå till väga i afseende på viktigare praktiska anordningar vid läroverken, dels ock öfverlägga om andra för en riktig tillämpning af de stadgade undervisningsplanerna eller i öfrigt för skolorna maktpåliggande frågor.

§ 106.

Är rektorsembete ledigt, eller inträffar för dess innehafvare laga förfall, vare vid högre läroverk äldste lektor, vid öfriga läroverk äldste kollega pliktig att förestå embetet, intill dess eforus rektorsvikarien förordnat.

Om läroverkskollegium.

§ 107.

1. Ledamot af kollegium är rektor och hvarje vid läroverket tjenstgörande ordinarie lektor, adjunkt eller kollega, äfvensom den, hvilken ensam med fullt ansvar såsom vikarie förestår sådan lärares tjenst. Rektor sammankalle kollegium, vare vid dess sammanträden föredragande samt i efori eller inspektors frånvaro ordförande och ansvare alltid för protokollet.

2. Lärare i teckning, musik och gymnastik äfvensom lärare, hvilken är vid läroverket anställd utöfver dess ordinarie stat, ege i kollegiets öfverläggningar och beslut deltaga vid de tillfällen, då frågor förekomma, som angå deras undervisning eller ordning och tukt vid läroverket. Äfven då frågor förekomma, som röra läroverkets öfriga angelägenheter, må rektor, om han dertill finner skäl, tillkalla de i detta moment nämnde lärare att i öfverläggningarna, men ej i besluten deltaga.

3. Ej må lärare, som blifvit kallad till kollegiets sammankomst, utan laga förfall derifrån uteblifva.

§ 108.

Ärenden, som röra undervisningen, skoltukten eller läroverkets angelägenheter i allmänhet och enligt denna stadga eller särskilda föreskrifter tillhöra kollegiets pröfning, handläggas af detsamma med den myndighet samma stadga eller särskilda föreskrifter medgifva.

§ 109.

Vid omröstning inom kollegium ege, i händelse af lika röstetal, ordföranden afgörande röst.

§ 110.

1. Är eforus vid lärosätet närvarande, varde han genom rektor om kollegiets sammankomst underrättad. Kommer eforus vid kollegiets sammanträde tillstädes, deltaga han såsom ordförande, der han så vill, i målens behandling, men icke i beslut angående mål, som böra hans pröfning och stadfästelse underställas.

2. Är eforus icke vid lärosätet närvarande, varde inspektor hvarje gång om kollegiets sammankomst underrättad och öfvervare, der han så för godt finner, såsom röstegande och ordförande dess öfverläggningar.

§ 111.

Är fråga om lärjunges skiljande från läroverket, vare kollegium icke domfört med mindre tre ledamöter äro närvarande. Befinnes kollegium ej domfört, ege ordföranden att en eller två för allmänt förtroende inom orten kända personer adjungera.

§ 112.

Vid målens behandling i kollegium iakttages den skyndsamt och vid protokollets affattande den korthet, som med hvarje ärendes behöriga utredning äro förenliga. För öfrigt ege kollegium tillse, att dess åtgärder alltid må leda till det ändamål, som förnämligast bör åsyftas, nemligen lärjungarnes bildande till gudsfruktan, sedlighet, flit och ordning.

§ 113.

Anser rektor sig ej kunna biträda kollegiets beslut, må det samma underställas efori pröfning.

Om lärare.

§ 114.

Läraren erinre sig städse, att han vid utöfningen af sitt ansvarsfulla kall i förhållande till lärjungen företräder faders ställe. Sorgfälligt befordre han lärjungarnes förkofran i gudsfruktan, sedlighet, flit och lydaktighet, i kunskaper och färdigheter, och besinne dervid alltid, att till det mål, som han vid lärjungarnes ledning bör hafva i sigte, förer han dem säkrast genom eget föredöme.

§ 115.

I sin uppfostrande verksamhet låte sig läraren alltid ledas af gudsfruktan, pligttrohet, rältrådighet, saktmod och kärlek

till den ungdom, som är honom anförtrodd. Mildt, men allvarligt rätte han lärjunges förseelser, fästade noggrann uppmärksamhet på skilnaden mellan de fel, som härflyta från dennes ålder, och dem, som komma af vanart eller, lemnade utan rättelse, kunna dertill leda. Då läraren begagnar den bestraffningsrätt, hvilken så väl enligt denna stadga som enligt all uppfostrans natur tillkommer honom, tage han sig väl till vara, att den icke utöfvas af nyck eller med öfverilning. I synnerhet hafve han akt derpå, att icke bestraffningen genom missförhållande till felets beskaffenhet och den felandes sinnesart må alstra ökadt sjelfsväld eller förställning, bitterhet eller modlöshet.

§ 116.

1. Vid ledningen af lärjungens arbete vare lärarens förnämsta syfte att utveckla hans anlag och förmögenheter. Utan att fästa alltför mycken vikt vid enskildheter, vare det i främsta rummet lärarens bemödande att, med noggrannt afseende på lärjungarnes krafter och den utveckling, de vunnit, öfva dem till sjelfverksamhet samt sålunda gifva deras insigter klarhet, säkerhet och mognad.

2. Under läsetimmarne på lärorummet utgöre den i frågor och svar fortgående muntliga undervisningen det viktigaste medlet att utvidga och befästa lärjungens insigter. Läroboken vare hufvudsakligen ett hjälpmedel att fästa i minnet hvad som redan blifvit uppfattadt; dess begagnande bör af läraren ställas i nära sammanhang med hans muntliga undervisning.

Ej må lexor eller öfver hufvud hemarbeten föresättas lärjungarne utan tillräcklig förberedande behandling.

3. Hemlexor må i de nedersta klasserna sparsamt begagnas och endast småningom ökas, i den mån lärjungens kropps- och själskrafter utvecklas till förmåga så väl af ett mera ansträngdt arbete, som af en icke blott till minnesöfning inskränkt studieverksamhet på egen hand.

4. I alla läroämnen och på alla de utvecklingssteg af undervisningen, der sådant med fördel låter sig göra, skall åskådningen användas till lättnad för lärjungarnes uppfattning.

5. Lärare tillhålle städse lärjungen att redigt, tydligt och fullständigt afgifva sina svar samt att uttrycka sig riktigt.

6. De skriftliga arbetena böra, såsom en hufvuddel af undervisningen, sättas i noggrann öfverensstämmelse med den fortgående utvidgningen af lärjungens kunskapsmått och städse syfta till att befrämja utvecklingen af hans förmåga att rätt tillegna sig, ordna och använda hvad han lärt.

7. Vid ledningen af tecknings- och musik- samt de gymnastiska och militäriska öfningarna iakttaga läraren städse nödig varsamhet, så att han genom en efter lärjungens ålder och framsteg noga afpassad fortgång utan öfveranstängning af hans krafter må främja den utveckling, dessa öfningar afse att befordra.

§ 117.

Lärare inställe sig vid läroverket på utsatt tid, då läsetermin begynner, och vare ovilkorligen förpligtad att under läsetermin bo inom den stad, der läroverket, vid hvilket han tjenstgör, är beläget.

§ 118.

Vid utsatt lärotimme infinne sig läraren på klockslaget i lärorummet och må ej utan giltigt förfall derifrån aflägsna sig före timmens slut. För öfrigt ställe han sig till noggrann efterrättelse hvarje i denna stadga gifven föreskrift, som med hans befattning kan ega sammanhang.

§ 119.

Lärare, som blifvit till klassföreståndare utsedd, iakttaga hvad honom i sådan egenskap åligger.

§ 120.

1. Lärarne i samma ämne sammanträde på kallelse af rektor eller vederbörande hufvudlärare inom de tvänne första veckorna af hvarje termin för att samråda om och uppgöra gemensam plan för ämnets behandling i läroverkets olika klasser, hvilken plan underställes rektors pröfning. Lektor såsom hufvudlärare åligger att vaka öfver den fastställda pla-

nens ändamålsenliga genomförande, och hafve han i följd deraf tillsyn öfver det sätt, hvarpå biträdande lärare undervisningen meddelar, men ege icke utan rektors vetskap och bifall deruti göra några anordningar. Finnes vid ett läroverk flere hufvudlärare i samma ämne, fördele de sins emellan nämnda åliggande. Äro lärarne af olika meningar i dessa frågor, medle och skilje rektor dem emellan. Der hufvudlärare icke finnes, fullgöre rektor de åligganden, som enligt denna § tillkomma hufvudläraren.

2. Lärare i de ämnen, som ega närmare sammanhang med hvarandra, böra tid efter annan på kallelse af rektor och under ledning af honom eller den bland lärarne, som han derom anmodar, sammanträda och rådgöra om ett i möjligaste måtto likformigt sätt att behandla dessa ämnen.

§ 121.

Lärare vid de läroverk, till hvilka lärarekandidater för genomgående af profårskurs blifvit hänvisade, vare pligtige att, der så erfordras, biträda vid kandidaternas handledning.

§ 122.

Lärare, som vid ett läroverk utöfver dess ordinarie stat anställas, ege i afseende på tjenstens utöfning samma rättigheter och skyldigheter som ordinarie lärare, derest undantag ej är i denna stadga föreskrifvet.

Om öfrige tjenstemän.

§ 123.

Vid hvarje högre läroverk skall för vården af dess boksamling finnas en bibliotekarie, hvilken efter rektors och kollegiets förslag af eforus tillsättes, och utses dertill helst någon bland läroverkets lärare.

§ 124.

Genom rektors försorg antages vid läroverk, der erforderliga medel för sådant ändamål finnas, en läkare, som vårdar

medellöse lärjungar vid inträffande sjukdomsfall, undersöker de omständigheter, som kunna menligt inverka på lärjungarnes helsotillstånd, samt tillhandagår rektor med råd och upplysningar om undanrödjande af för handen varande olägenheter. Vid hvarje läsetermins början och mot dess slut bör läkaren å läroverkets samtliga lärjungar anställa besigtning, hvaröfver anteckning föres, och på grund deraf icke allenast afgifva utlåtande, hvilka bland dem böra från samtliga gymnastik- och vapenöfningar eller från vissa af dem afhållas, utan ock senast en månad efter hvarje läsetermins slut till rektor aflemna redogörelse för helsotillståndet bland lärjungarne under terminen enligt formulär, som af medicinalstyrelsen meddelas. Dessa redogörelser skola i sin helhet eller åtminstone till sitt väsentligaste innehåll i årsberättelsen intagas, och böra de samma i vederbörlig ordning genom efori försorg till medicinalstyrelsen insändas.

Fjerde kapitlet.

Ekonomisk stadga.

Om lärohus och embetsgårdar.

§ 125.

Byggnad och underhåll af lärohus skola, der de icke enligt gällande författningar åligga städerna, ske på bekostnad af läroverkens byggnadsfonder och stiftens byggnadskassar, genom vederbörande biskops och konsistorii försorg och under deras tillsyn. Dock vare städerna alltid skyldiga att för lärohusen kostnadsfritt upplåta byggnadsplatser, som äro fria, sunda och välbelägna samt så vidsträckta, att utrymme för gymnastikinrättningar, äfvensom för lärjungarnes lekar och rörelser i fria luften, der finnes.

§ 126.

I hvarje lärohus böra lärorummen vara tillräckliga till antal och rymlighet, ljusa, försedda med eldstäder eller annan

inrättning för deras uppvärmande, med ändamålsenliga anordningar för luftvexling samt med lämpliga sittplatser, pulpeter eller bord och för öfrigt anordnade med sorgfälligt afseende på lärjungarnes helse samt nödig bekvämlighet vid undervisningen. En sal skall finnas, nog rymlig att kunna begagnas vid offentliga förrättningar och såsom samlingsrum för hela läroverkets ungdom. Rum till förvaring af inventarier, instrument och öfriga tillhörigheter böra inom lärohuset eller i en nära invid det samma belägen byggnad finnas att tillgå. Gymnastikinrättningen bör helst finnas i särskild byggnad nära intill skolhuset.

§ 127.

Lärohus skall vara brandförsäkradt.

§ 128.

1. Om lärohus, som bör af stiftsbyggnadskassa eller läroverkets byggnadsfond bekostas, behöfver antingen nybyggas eller ock undergå sådan större reparation, som förändrar husets form och utrymme, åligge biskop och konsistorium att med anmälan derom jemte förslag och tillräckliga upplysningar i afseende på det erforderliga byggnadsföretaget inkomma till öfverintendentsembetet. Sedan vederbörligen fastställd ritning jemte kostnadsförslag erhållits, och så snart befintliga tillgångar medgifva byggnadens företagande, foge konsistorium anstalt om verkställigheten. Till andra betydligare reparationer, hvilka endast afse lärohusets vidmakthållande eller förbättring, må kostnadsförslag i samråd med delegerade för byggnadsfondens förvaltning äfvensom med läroverkskollegium uppgöras af rektor, som eger att dervid mot ersättning begagna kunnige handverkarens biträde. Förslaget insändes derefter till konsistorium, hvilket skall det samma pröfva. Gillas förslaget, öfverlemnas det till rektor, som drage försorg om arbetets behöriga verkställande. Mindre reparationer ege rektor efter samråd med delegerade ombesörja.

2. Om byggnads- eller reparationsföretag skall af vederbörande stad bekostas, anmäla rektor behovet hos magistraten, hvilken det åligger att öfverlemnna ärendet till kommunalstyrelsens afgörande. Skulle tvist eller hinder dervid möta, inberätte rektor sådant till konsistorium, som derutinnan skaffe rättelse genom vederbörande Kongl. Maj:ts Befallningshafvande. Innan nybyggnad eller förändring af lärohusets beskaffenhet till form och utrymme företages, höra ritning och kostnadsförslag alltid af magistraten delgifvas konsistorium, som, efter afgifvet utlåtande, underställer ärendet öfverintendentsembetets granskning.

§ 129.

1. Embetshus och gårdar, skolhemman, egor och andra lägenheter, som blifvit af kronan eller af kommunerna anslagna, eller ock af enskilde donerade till de allmänna läroverkens tjänstemän, skola desse i kraft af författningarna oqvalde behålla.

2. I hvarje stad, der allmänt läroverk redan är eller framdeles blifver inrättadt, skall, så framt staden icke är från sådan skyldighet uttryckligen befriad, af stadens medel antingen embetsgård för läroverkets rektor anskaffas och bekostas, eller ock, der utrymme och lägenhet medgifva, läroverkshuset utvidgas, så att rektor derinom erhåller tillräckliga bonings- och hushållsrum. Saknas embetsgård, uppbäre rektor ur stadens kassa en efter hans samhällsställning och värdighet samt ortens förhållanden afpassad årlig hushyra, hvarom i händelse af uppkommande tvist Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och Biskop ega att förordna. Skulle olika tankar mellan dessa myndigheter uppstå, eller vederbörande icke med deras beslut åtnöjas, underställes saken Kongl. Maj:ts pröfning och afgörande.

Om inventarier och bibliotek.

§ 130.

1. Vid hvarje läroverk skall finnas en af rektor ordentligen upprättad förteckning på all läroverket tillhörig fast

egendom, äfvensom på allt hvad löst är och i dagligt bruk, samt på privilegier, husesynsprotokoll, donationer, testamenten, förordningar om skolstatens löner och inkomster samt öfriga läroverket rörande handlingar.

2. Vid hvarje ombyte af rektor, och vid de visitationer, som förrättas af eforus eller den, han i sitt ställe dertill förordnar, skola läroverkets alla tillhörigheter öfverses och förteckningen granskas samt gjorda anmärkningar i protokoll upptagas.

§ 131.

Samtliga läroverkets handlingar skola förvaras i dess arkiv, hvilket af rektor vårdas.

§ 132.

1. Vid hvarje högre läroverk skall finnas ett bibliotek, som till begagnande upplåtes så väl för läroverkets lärare och lärjungar som för andra inom staden eller orten bosatta personer.

2. Biblioteket skall vara försedt med tre särskilda kataloger: a) en *acquisitions-katalog*, hvori böckerna med utsatt inköpspris eller, i händelse de äro skänkta, med gifvarens namn, upptagas i den ordning de inkomma; b) en *nominal-katalog*, hvaruti böckerna upptagas i alfabetisk ordning; och c) en *realkatalog*, hvori de förtecknas efter olika kunskapsarter.

3. Under läseterminerna och, så vidt möjligt är, äfven under ferierna hålles biblioteket hvarje vecka på viss tid öppet.

4. Utlåning af böcker sker på bibliotekariens ansvar; dock ege lärare alltid rätt till bibliotekets begagnande. Till lärjunge må utlåning ega rum på någon lärares begäran och ansvar. Af person, som icke tillhör läroverket, vare bibliotekarien berättigad att vid boklån fordra den säkerhet han finner nödig; kunnande jemväl frågan derom af honom underställas kollegiets pröfning och afgörande. Handskrifter, dyrbarare planschverk och sådana sällsynta böcker, som, i händelse de förkomme, svårigen skulle kunna ersättas, må ej utlånas, utan endast på stället begagnas.

5. För hvarje särskild bok eller verk, som från biblioteket, på huru kort tid som helst, lånas, med undantag af de böcker, kartor eller planscher, hvilka vid lärotimmarne derifrån hemtas för att vid undervisningen i lärorummen begagnas, skall låntagaren afgifva skriftlig förbindelse att inom viss tid återställa lånet i oskadadt skick eller i annat fall dess vederbörligen utrönta bokhandelspris, jemte öfriga bevisliga anskaffningskostnader, ovägerligen ersätta.

6. Vid hvarje läsetermins slut böra alla under halfåret utlånta böcker återställas. Önskar någon behålla låntagets arbete utöfver sagda tid, skall han likväl det samma då uppvisa och lemna ny lånesedel.

7. Bokinköp bestämmes, efter kollegiets hörande, af rektor på bibliotekariens förslag.

§ 133.

Naturaliesamlingar äfvensom glober och instrument skola med ansvar vårdas af den, som är hufvudlärare i de undervisningsämnen, vid hvilka de begagnas. Utlåning af naturaliesamling eller delar deraf vare ej tillåten, af glober och instrument endast med tillstånd af rektor och kollegium samt emot stäld säkerhet.

§ 134.

Lärare i musik, i teckning och i gymnastik värde, en hvar på sitt ansvar, de instrument, böcker m. m. som äro nödiga för den undervisning honom åligger.

Om kassor, afgifter och redovisning.

§ 135.

Hvarje stift skall för de allmänna läroverkens behof ega:

1. *Byggnadskassa*, hvars inkomster äro: a) de från statsverket dertill utgående medel; b) två årliga kollekter öfver hela stiftet; c) ett års behållen inkomst, sedan aflöning och utskyl-der blifvit vederbörligen bestridda, efter ecklesiastik tjänsteman utom läroverket, hvilken genom erhållet afsked eller

genom afsättning från tjensten afgått, eller som aflidit utan att efterlemna enka eller omyndiga barn, hvilka äro till nådår lagligen berättigade; d) frivilliga gåfvor och bidrag af städerna eller enskilda samt andra tillfälliga inkomster och odiskon-ponerade medel, som konsistorium kan finna lämpligt att låta till denna kassa ingå.

2. *Premie- och fattigkassa*, hvars inkomster vare kollekter och de medel, hvilka blifvit såsom ersättning för djeknepenningar och helgonskyld till de allmänna läroverken anslagna, med undantag af det belopp, som är i staten till lärarnes aflöning upptaget. Ersättning för lärjungarnes helgonskyld utgår till hvarje läroverk enligt särskild föreskrift af Kongl. Maj:t; öfriga inkomsters fördelning mellan de i stiftet varande särskilda läroverks premie- och fattigkassor må af konsistorium med afseende på lärjungarnes antal och öfriga omständigheter årligen uppgöras. Beloppet af kassans inkomst bör årligen i det närmaste utdelas samt hvarje läroverks andel till vederbörande rektor i rätt tid öfversändas.

Förvaltningen af samt redogörelsen och ansvaret för dessa kassor åligge konsistorium.

§ 136.

Hvarje allmänt läroverk skall ega:

1. *Ljus- och vedkassa*, af hvilken skola bestridas kostnaderna för lyshållning och skolrummens uppvärmning samt aflöning åt en vaktmästare eller upppassare, hvilken besörjer eldning och städning jemte hvad annan tjänst, rektor kan för läroverkets räkning honom ålägga; skolande, der för eldning eller renhållning inomhus särskildt biträde erfordras, detta af samma medel bekostas.

Denna kassas inkomster vare: a) fyra kronor femtio öre af lärjunge som vid läroverket inskrifves; b) afkastningen af donationer afsedda för sådana behof, som skola af denna kassa fyllas; c) en terminlig afgift, som i mån af behof hvarje lärjunge ålägges.

2. *Biblioteks- och materielkassa*, af hvilken skola bestridas kostnaderna för anskaffande af så väl böcker och under-

visningsmateriel som af eljest behöflig materiel för läroverket. Af denna kassas medel bekostas jemväl tryckning af årsberättelser och af terminskataloger öfver lärjungarne.

Kassans inkomster vare: a) en afgift af tre kronor af lärjunge, som vid läroverket inskrifves; b) en afgift af fyra kronor femtio öre för terminen af hvarje lärjunge.

3. *Premie- och fattigkassa*, hvars årliga inkomster må af rektor och kollegium användas dels till belöningar åt lärjungar för flit och framsteg, dels till understöd och sjukvård för de mest behöfvande bland skolungdomen samt begravningshjelp, då någon medellös lärjunge aflidit.

Denna kassas inkomster vare: a) frivilliga gåfvor; b) den läroverket tillfallande andel af stiftets premie- och fattigkassas inkomster, som enligt näst föregående § mom. 2 blifvit af konsistorium bestämd; c) en afgift af två kronor femtio öre af lärjunge, som vid läroverket inskrifves.

Vården af samt ansvaret och redogörelsen för dessa kassor åligger rektor.

§ 137.

1. Utom de i näst föregående § nämnda kassor skall vid hvarje läroverk finnas en *byggnadsfond*, afsedd för de ändamål, som i § 125 omtalas, samt för bestridande af brandförsäkring och andra läroverkets fastigheter åliggande utgifter. På förslag af rektor och här nedan nämnde delegerade kunna, efter det konsistorium sig yttrat, med Kongl. Maj:ts tillstånd ur denna kassa i särskilda fall jemväl bidrag lemnas till lärorummens möblering, så vida för denna någon betydligare utgift erfordras.

2. Denna kassas inkomst vare en terminlig afgift, som af hvarje lärjunge erlägges med fem kronor.

3. Byggnadsfonden förvaltas af rektor jemte en af läroverkskollegium och två af vederbörande kommunalstyrelse utsedde delegerade.

§ 138.

Skulle i något fall tvekan uppstå, till hvilken af skolans kassor en läroverket tillfluten inkomst bör ingå, eller af hvil-

ken kassas medel en läroverket åliggande utgift bör bestridas, ege vederbörande konsistorium eller skoldirektion efter omständigheterna besluta; dock bör alltid, då dervid fråga är om användande af byggnadsfondens medel, äfvensom eljest rörande betydligare belopp, ärendet underställas Kongl. Maj:ts pröfning.

§ 139.

1. Befrielse från båda de i § 136 mom. 2 b) och § 137 mom. 2 nämnda afgifter må enligt rektors och kollegiets beslut, hvilket underställes efori pröfning, medgifvas åt medellöse lärjungar, så vida de icke genom bristande flit eller mindre godt uppförande gjort sig oförtjente af en sådan förmån.

2. Befrielse från endera af dessa afgifter kan i samma ordning och med iakttagande af samma vilkor i afseende på flit och uppförande medgifvas åt mindre bemedlade lärjungar.

§ 140.

Donationsmedel till stipendier eller för annat ändamål skola noggrannt användas efter gifvares föreskrift. För sådana, som stå under ett läroverks omedelbara förvaltning, ansvare och redögöre rektor, der ej annorlunda är särskildt föreskrifvet.

§ 141.

I den mån sådant utan väsentlig olägenhet kan ega rum, skola läroverkens medel, om de icke kunna på annat sätt göras fruktbarande, insättas i bankinrättning på deposition eller upp- och afskrifning, för att uttagas efter behof.

§ 142.

1. De allmänna läroverkens räkenskaper löpa från och med den 1 Januari till och med den 31 December.

2. Räkenskaperna öfver de kassor, för hvilka rektor ansvarar, skola af läroverkskollegium granskas och underskrifvas. Göres icke anmärkning vid räkenskapernas beskaffenhet eller i afseende på någon för medlen stäld säkerhet, och uppkommer i följd af försummelse härutinnan för kassan för-

lust, vare kollegiets ledamöter, en för alla och alla för en, ansvarige för den samma.

3. Räkenskapen öfver förvaltningen af läroverkets byggnadsfond skall granskas af två revisorer, af hvilka konsistorium eger utse den ene och vederbörande kommunalstyrelse den andre.

4. Efter skedd granskning och underskrift insändas läroverkets samtliga räkenskaper med tillhörande verifikationer före den 1 Mars till konsistorium för att efter der undergången förnyad granskning jemte dess egna räkenskaper till Kammarrätten ingifvas.

Det alla, som vederbör, hafva sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hafve vi detta med egen hand underskrifvit och med Vårt Kongl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 1 November 1878.

OSCAR.
(L. S.)

F. F. CARLSON.

Bil. 1.

Undervisningsplan för latinlinien.*)

A. Antal undervisningstimmar i hvarje vecka för särskilda läroämnen.

Undervisningsämnen	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.	Kl. IV.	Kl. V.	Kl. VI.				Kl. VII.				
						Afd. A.		Afd. B.		Afd. A.		Afd. B.		
						1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	
Kristendom	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Modersmålet	5	6	6	4	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Latin	—	—	—	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Grekiska	—	—	—	—	—	7	7	—	—	6	6	—	—	—
Tyska	6	7	7	4	3	1	1	1	1	—	—	—	—	—
Franska	—	—	—	3	4	4	4	4	4	3	3	4	4	4
Engelska	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	2	2	2
Matematik	4	5	5	5	5	3	3	4	4	3	3	4	4	4
Naturvetenskap {	2	2	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
{ Naturlära	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
{ Naturhistoria	—	—	—	—	—	2	2	2	2	2	2	2	2	2
{ Fysik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Historia och geografi	4	5	5	5	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Filosofisk propedeutik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1
Välskrifning och teckning...	3	2	2	—	—	—	—	2	2	—	—	2	2	2
	27	30	30	30	30	32	32	32	32	30	30	30	30	30

Afdelningarne A och B hafva gemensam undervisning i alla läroämnen, som äro för dem gemensamma, med undantag af en timme franska i sjunde och en timme matematik så väl i sjetten som i sjunde klassen.

B. Läroämnenas fördelning på särskilda klasser.

Första klassen.

Kristendom. Biblisk historia efter en kort lärobok. Katekes: första hufvudstycket. Bibelläsning i sammanhang med bibliska historien och katekesen. Valda psalmer.

*) Kongl. Cirk. den 6 Juni 1873, den 12 Mars 1875 och den 1 Juni 1877.

Modersmålet. Uppläsning och förklaring af valda stycken, företrädesvis ur Nordens saga, historia och geografi, samt öfningar att med egna ord återgifva innehållet af lästa eller af läraren muntligt framställda berättelser och beskrifningar, allt i förening med inöfning af de riktiga språkljuden och aktgifvande på betoningen. Af språkläran hufvudsakligen samma delar, som genomgås vid undervisningen i tyska språket. Satsbildningsöfningar. Rättskrifning.

Tyska. Läsning af elementarbok för inöfning af uttalet och af substantivets, adjektivets, de personliga och possessiva pronomenens, hjälpverbens och det aktiva svaga verbets regelbundna böjningsformer samt öfning i särskiljande af den enkla satsens hufvuddelar, allt under jämförelse med modersmålet.

Matematik. Aritmetik: de fyra räknesätten i hela tal jemte någon öfning i användandet af decimaler; tillämpning på sorter; hufvudräkning.

Naturlära. Inledning till djur- och växtrikets kändedom, omfattande det allmännaste af läran om människans kroppsbyggnad och undersökning af lefvande växter.

Historia och Geografi. Historia: berättelser ur fäderneslandets historia efter lärarens muntliga framställning och med begagnande af en kort lärobok såsom stöd för lärjungens minne, till nyare tidens början.

Geografi: det allmännaste om verldsdelarne efter jordgloben; fäderneslandets geografi; de öfriga Europeiska ländernas fysiska och politiska geografi, efter en kort lärobok, påbörjad.

Andra klassen.

Kristendom. Biblisk historia efter en kort lärobok. Katekes: andra hufvudstycket. Bibelläsning såsom i föregående klass. Valda psalmer.

Modersmålet. Uppläsning och förklaring af valda stycken samt öfningar att med egna ord återgifva innehållet af lästa eller af läraren muntligt framställda berättelser och

beskrifningar, såsom i föregående klass. Af språkläran hufvudsakligen samma delar, som genomgås i tyska språket. Satsbildningsöfningar. Rättskrifnings- och interpunktionsöfningar.

Tyska. Läsning af elementarbok för inöfning af öfriga pronomen samt af de svaga verbens återstående regelbundna böjningsformer; konjugation af under läsningen förekommande starka verb; de vanligaste bland partiklarne; öfningar i särskiljande af ordklasserna och den enkla satsens delar samt de lättare formerna af den sammansatta satsen, allt under jämförelse med modersmålet.

Matematik. Aritmetik: de fyra räknesätten i bråk med tillämpning på sorter; hufvudräkning.

Geometri: åskådningslära.

Naturlära. Öfersigt af djurrikets hufvudafdelningar och vigtigare klasser. Undersökning af lefvande växter. Exkursioner.

Historia och Geografi. Historia: fortsättning af fäderneslandets historia såsom i föregående klass, till Karl XII:s död.

Geografi: de Europeiska ländernas fysiska och politiska geografi fortsatt och avslutad.

Tredje klassen.

Kristendom. Biblisk historia: repetition. Katekes: tredje, fjerde och femte hufvudstyckena. Bibelläsning såsom i föregående klass. Valda psalmer.

Modersmålet. Läsning och förklaring af valda stycken i bunden och obunden form med sorgfälligare iakttagande af betoningen och de riktiga språkljuden. Öfningar i att muntligt återgifva innehållet af lästa stycken. Formläran samt det viktigaste af sats- och interpunktionsläran efter kort lärobok. Satsbildningsöfningar. Rättskrifning efter diktamen med iakttagande af de allmännaste reglerna för interpunktion. Skriftliga öfersättningar från tyska språket. Smärre uppsatser på lärorummet, under lärarens ledning.

Tyska. Läsöfningar; formläran utförligare jemte repetition; fortsatta öfningar i särskiljande af satser och satsdelar såsom i föregående klass; extemporalier.

Matematik. Aritmetik; läran om bråk afslutad; tillämpning af de genomgångna kurserna på regula de tri, intresseräkning m. m.

Geometri: åskådningsslära, tillämpad på planimetriska och stereometriska uppgifter; några enkla geometriska satser, tjenliga för tillämpning af den stränga geometriska bevisföringen.

Naturlära. Öfversigt af djurriket såsom i föregående klass. Undersökning af lefvande växter, så väl afseende organläran som med hänsyn till hufvudafdelningar och viktigare familjer. Någon öfning i bestämning af växter efter Linnés system. Exkursioner.

Historia och Geografi. Historia: fäderneslandets historia afslutad; repetition från nyare tidens början.

Geografi: de allmännaste grunddragen af de främmande verldsdelarnes fysiska och politiska geografi; repetition af Europas geografi.

Fjerde klassen.

Kristendom. Bibelläsning: ett af evangelierna, påbörjadt. Kort öfversigt af de bibliska böckernas innehåll jemte underrättelser om deras författare. Katekisation öfver de två första hufvudstyckena.

Modersmålet. Välläsning: stycken af svensk litteratur jemte underrättelser om författarne och nödiga upplysningar ur versläran. Öfningar i att muntligt återgifva innehållet af lästa stycken. Sats- och interpunktionslära i förbindelse med de muntliga och skriftliga öfningarna. Hvarannan vecka antingen under lärotimmarne eller på tid utom de samma en uppsats öfver lättare ämne efter lärarens anvisning i afseende på behandlingen eller en öfversättning från tyska språket.

Latin. Läsning af elementarbok jemte formlära och vokabel-läsning; behöfliga delar af syntaxen, muntligen meddelade.

Tyska. Läsöfningar; repetition af formläran; det viktigaste af syntaxen i förening med extemporerade öfningar.

På tid utom lärotimmarne, hvarannan vecka: ett tema.

Matematik. Algebra: de fyra räknesätten i hela tal, läran om bråk påbörjad.

Geometri: läran om liniers ställning till hvarandra samt om trianglar och parallelogrammer.

Aritmetiska öfningar.

Naturlära. De första elementen af fysik och kemi dels till förklaring af de vanligaste naturföreteelserna dels såsom inledning till läran om jorden. Kort öfversigt af djur- och växtriket såsom repetition och utvidgning af den föregående kursen. Exkursioner.

Historia och Geografi. Historia: allmänna historien efter en kortfattad lärobok, påbörjad.

Geografi: Europas geografi efter en utförligare plan.

Femte klassen.

Kristendom. Bibelläsning: det påbörjade evangeliet fortsatt och afslutadt. Kort öfversigt af de bibliska böckernas innehåll jemte underrättelser om deras författare. Katekisation öfver de tre sista hufvudstyckena.

Modersmålet. Välläsning såsom i föregående klass. Öfningar i muntlig framställning med noggrannare aktgifvande på uttryckets språkriktighet. Öfningar i disposition af lättare ämnen. Sammanfattande öfversigt af den i språkläran genomgångna kursen.

På tid utom lärotimmarne, hvarannan vecka: en uppsats efter lärarens anvisning i afseende på behandlingen eller en öfversättning från tyska språket.

Latin. Cornelius Nepos, valda delar; fortsättning och repetition af formläran; af syntaxen företrädesvis kasusläran; extemporerade öfningar.

Tyska. Läsning af valda författare; syntaxen fortsatt i förening med extemporerade öfningar.

På tid utom lärotimmarne, hvarannan vecka: ett tema.

Franska. Uttals- och läsöfningar; det allmännaste af form-läran i förening med extemporerade öfningar; vokabel-läsning.

Matematik. Algebra: läran om bråk afslutad; lättare equationer af första graden med en obekant jemte problem.

Geometri: läran om cirklar och månghörningar.

Aritmetiska öfningar, omfattande jemväl planimetriska och stereometriska räkneexempel.

Naturlära. Grunddragen af läran om jorden; det allmännaste om vårt planetsystem och himlakropparne i öfrigt. Kort öfversigt af djur- och växtriket, såsom i föregående klass. Exkursioner.

Historia och Geografi. Historia: allmänna historien efter en kortfattad lärobok, afslutad och repeterad; repetition af fäderneslandets historia, jemte grunddragen af Norges och Danmarks historia.

Geografi: de främmande verldsdelarnes geografi; allmän repetition.

Sjette klassen.

Kristendom. Nya Testamentets läsning. Troslärans hufvudsanningar efter en kort lärobok och med hänvisningar till den heliga skrift. Öfversigt af den kristna kyrkans utveckling, företrädesvis under hennes äldsta tider och reformationstiden, påbörjad.

Modersmålet. Läsning af valda stycken ur svenska literaturen i förening med lämpliga förklaringar samt underrättelser om författarne. Stycken ur norsk och dansk literatur. Talöfningar. På tid utom lärotimmarne: hvarannan vecka en uppsats efter lärarens anvisning i afseende på behandlingen, eller en öfversättning från främmande språk.

Latin. Nedre afdelningen: Cæsar, de bello gallico, en till två böcker. Urval ur Ovidii metamorfoser. Grammatik med extemporerade öfningar. På tid utom lärotimmarne: hvarje vecka ett tema.

Öfre afdelningen: Cicero, valda tal. Sallustius, Jugurthinska kriget, eller Livius, omkring en half bok. Virgillii Æneid, en bok. Grammatik med extemporerade öfningar. På tid utom lärotimmarne: hvarje vecka ett tema.

Grekiska. (För afdelningen A.) Läsöfningar. Xenophons Anabasis. Grammatik.

Tyska. Extemporerad läsning af valda författare.

Franska. Läsöfningar. Läsning af valda författare. Grammatik i förening med extemporerade öfningar.

Engelska. (För afdelningen B.) Uttals- och läsöfningar. Grammatik i förening med extemporerade öfningar.

Matematik. Algebra: läran om kvadratrötter; proportionslära; equationer af första graden med en obekant; problem.

Geometri: öfningssatser tjenliga för tillämpning af den föregående geometriska kursen; proportionslärans tillämpning på geometrien påbörjad. Särskildt för afdelningen B en timme i veckan: problemlösning.

Naturvetenskap. Naturalhistoria: Läran om växtrikets viktigaste naturliga familjer. Kort framställning af växtens byggnad samt dess organs förrättningar. Exkursioner. Läran om människokroppens byggnad och förrättningar.

Fysik: läran om fasta, flytande och gasformiga kroppars jemvigt samt om deras allmänna egenskaper.

Historia. Gamla tidens och medeltidens historia i utförligare framställning. Fäderneslandets historia i utförligare framställning från nyare tidens början.

Sjunde klassen.

Kristendom. Nya Testamentets läsning. Troslärans hufvudsanningar såsom i föregående klass. Öfversigt af den kristna kyrkans utveckling, företrädesvis under hennes äldsta tider och reformationstiden, fortsatt och afslutad.

Modersmålet. Läsning såsom i föregående klass. Dispositions- och talöfningar. På tid utom lärotimmarne: en utförligare uppsats hvarje månad.

Latin. Cicero, valda tal eller bref eller någon lättfattligare filosofisk skrift. Livius, två böcker, delvis ex tempore. Virgili *Æneid*, en bok. Horatii *Oder*, en till två böcker. Extemporerade öfningar. På tid utom lärotimmarne: hvarje vecka ett tema.

Grekiska. (för afdelningen A). Xenofons *Anabasis*, två till tre böcker. Homeri *Odyssé* eller *Iliad*, tre till fyra rapsodier. Grammatik *).

Franska. Läsning af valda författare, delvis ex tempore. Grammatik såsom i föregående klass. På tid utom lärotimmarne: ett tema hvarannan vecka.

Engelska. (för afdelningen B). Läsning af valda författare. Grammatik såsom i föregående klass.

Matematik. Algebra: eqvationer af första graden med flera obekanta samt eqvationer af andra graden; problem. Dessutom för afdelningen B: läran om potenser och logaritmer samt öfning i logaritmiska tabellers bruk.

Geometri: proportionslärans tillämpning på geometrien; geometriska öfningssatser.

Naturvetenskap. Fysik: läran om ljudet, värmen och ljuset, magnetismen och elektriciteten.

Historia och geografi. Nyare tidens allmänna historia i utförligare framställning. Fäderneslandets historia såsom i föregående klass. Grunddragen af fäderneslandets statskunskap.

Filosofisk propedeutik. Antropologi. Logik.

Hebreiska (för de lärjungar af afdelningen A, som sådant önska). Grammatik. Fyra kapitel af *Genesis*. Tio psalmer.

* Då i undervisningsplanen vissa författare inom de klassiska språkens område finnas företrädesvis anvisade, hindrar sådant icke, att andra författare, till beskaffenhet och omfång svarande mot de uppgifne, må med efori bifall i stället för dessa begagnas. (Kongl. Cirk. den 12 Maj 1865.)

Engelska. (för de lärjungar af afdelningen A, som sådant önska). Uttals- och läseöfningar. Grammatik.

För undervisning och öfningar i musik och gymnastik gäller hvad derom är särskildt föreskrifvet. För de lärjungar i fjerde och femte klasserna äfvensom i afdelningen A af sjette och sjunde klasserna, hvilka vid läroverket önska erhålla undervisning i teckning, bör rektor, efter samråd med vederbörande lärare i ämnet, dertill bereda tillfälle.

Bil. 2.

Undervisningsplan för reallinien*).

A. Antal undervisningstimmar i hvarje vecka för särskilda läroämnen.

Undervisningsämnen.	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.	Kl. IV.	Kl. V.	Kl. VI.		Kl. VII.		
						1.	2.	1.	2.	
Kristendom	3	3	3	2	2	2	2	2	2	
Modersmålet	5	6	6	4	3	2	2	2	2	
Tyska	6	7	7	4	3	2	2	—	—	
Engelska	—	—	—	7	7	3	3	3	3	
Franska	—	—	—	—	3	4	4	5	5	
Matematik	4	5	5	5	5	7	7	7	7	
Naturvetenskap	{ Naturlära { Naturhistoria... { Fysik { Kemi	2	2	2	2	2	—	—	—	
		—	—	—	—	—	4	4	4	4
		—	—	—	—	—	—	—	—	—
		—	—	—	—	—	2	2	2	2
Historia och geografi.....	4	5	5	5	4	3	3	3	3	
Filosofisk propedeutik	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
Välskrifning och teckning ...	3	2	2	3	3	3	3	3	3	
	27	30	30	32	32	32	32	32	32	

*) Kongl. cirkulären den 6 Juni 1873, den 12 Mars 1875 och den 1 Juni 1877.

B. Läroämnenas fördelning på särskilda klasser.

Första klassen.

Kristendom. Biblisk historia efter en kort lärobok. Katekes: första hufvudstycket. Bibelläsning i sammanhang med bibliska historien och katekesen. Valda psalmer.

Modersmålet. Uppläsning och förklaring af valda stycken, företrädesvis ur Nordens saga, historia och geografi, samt öfningar att med egna ord återgifva innehållet af lästa eller af läraren muntligt framställda berättelser och beskrifningar, allt i förening med inöfning af de riktiga språkljuden och aktgifvande på betoningen. Af språkläran hufvudsakligen samma delar, som genomgås vid undervisningen i tyska språket. Satsbildningsöfningar. Rättskrifning.

Tyska. Läsning af elementarbok för inöfning af uttalet och af substantivets, adjektivets, de personliga och possessiva pronomenens, hjälpverbens och det aktiva svaga verbets regelbundna böjningsformer samt öfning i särskiljande af den enkla satsens hufvuddelar, allt under jemförelse med modersmålet.

Matematik. Aritmetik: de fyra räknesätten i hela tal jemte någon öfning i användandet af decimaler; tillämpning på sorter; hufvudräkning.

Naturlära. Inledning till djur- och växtrikets kändedom, omfattande det allmännaste af läran om människans kroppsbyggnad och undersökning af lefvande växter.

Historia och geografi. Historia: berättelser ur fäderneslandets historia efter lärarens muntliga framställning och med begagnande af en kort lärobok såsom stöd för lärjungens minne, till nyare tidens början.

Geografi: det allmännaste om verldsdelarne efter jordgloben; fäderneslandets geografi; de öfriga europeiska ländernas fysiska och politiska geografi, efter en kort lärobok, påbörjad.

Andra klassen.

Kristendom. Biblisk historia efter en kort lärobok. Katekes: andra hufvudstycket. Bibelläsning såsom i föregående klass. Valda psalmer.

Modersmålet. Uppläsning och förklaring af valda stycken samt öfningar att med egna ord återgifva innehållet af lästa eller af läraren muntligt framställda berättelser och beskrifningar, såsom i föregående klass. Af språkläran hufvudsakligen samma delar, som genomgås i tyska språket. Satsbildningsöfningar. Rättskrifnings- och interpunktionsöfningar.

Tyska. Läsning af elementarbok för inöfning af öfriga pronomen samt af de svaga verbens återstående regelbundna böjningsformer; konjugation af under läsning förekommande starka verb; de vanligaste bland partiklarne; öfningar i särskiljande af ordklasserna och den enkla satsens delar samt de lättare formerna af den sammansatta satsen, allt under jemförelse med modersmålet.

Matematik. Aritmetik: de fyra räknesätten i bråk med tillämpning på sorter; hufvudräkning.

Geometri: åskådninglära.

Naturlära. Öfversigt af djurrikets hufvudafdelningar och viktigare klasser. Undersökning af lefvande växter. Exkursioner.

Historia och geografi. Historia: fortsättning af fäderneslandets historia såsom i föregående klass, till Karl XII:s död.

Geografi: de europeiska ländernas fysiska och politiska geografi fortsatt och avslutad.

Tredje klassen.

Kristendom. Biblisk historia: repetition. Katekes: tredje, fjerde och femte hufvudstyckena. Bibelläsning såsom i föregående klass. Valda psalmer.

Modersmålet. Läsning och förklaring af valda stycken i bunden och obunden form med sorgfälligare iakttagande af

betoningen och de riktiga språkljuden. Öfningar i att muntligt återgifva innehållet af lästa stycken. Formläran samt det viktigaste af sats- och interpunktionsläran efter kort lärobok. Satsbildningsöfningar. Rättskrifning efter diktamen med iakttagande af de allmännaste reglerna för interpunktion. Skriftliga öfversättningar från tyska språket. Smärre uppsatser på lärorummet, under lärarens ledning.

Tyska. Läsöfningar; formläran utförligare jemte repetition; fortsatta öfningar i särskiljande af satser och satsdelar såsom i föregående klass; extemporalier.

Matematik. Aritmetik: läran om bråk afslutad; tillämpning af de genomgångna kurserna på regula de tri, intresseräkning m. m.

Geometri: åskådningsslära tillämpad på planimetriska och stereometriska uppgifter; några enkla geometriska satser, tjenliga för tillämpning af den stränga geometriska bevisföringen.

Naturlära. Öfversigt af djurriket såsom i föregående klass. Undersökning af lefvande växter, såväl afseende organläran som med hänsyn till hufvudafdelningar och viktigare familjer. Någon öfning i bestämning af växter efter Linnés system. Exkursioner.

Historia och geografi. Historia: fäderneslandets historia afslutad; repetition från nyare tidens början.

Geografi: de allmännaste grunddragen af de främmande verldsdelarnes fysiska och politiska geografi; repetition af Europas geografi.

Fjerde klassen.

Kristendom. Bibelläsning: ett af evangelierna, påbörjadt. Kort öfversigt af de bibliska böckernas innehåll jemte underrättelser om deras författare. Katekisation öfver de två första hufvudstyckena.

Modersmålet. Välläsning: stycken af svensk litteratur jemte underrättelser om författarne och nödiga upplysningar ur

verkläran. Öfningar i att muntligt återgifva innehållet af lästa stycken. Sats- och interpunktionslära i förbindelse med de muntliga och skriftliga öfningarna. Hvarannan vecka antingen under lärotimmarne eller på tid utom desamma en uppsats öfver lättare ämne efter lärarens anvisning i afseende på behandlingen eller en öfversättning från tyska språket.

Tyska. Läsöfningar; repetition af formläran; det viktigaste af syntaxen i förening med extemporerade öfningar.

På tid utom lärotimmarne, hvarannan vecka: ett tema.

Engelska. Uttals- och läsöfningar; formläran i förening med extemporerade öfningar; vokabelläsning.

Matematik. Algebra: de fyra räknesätten i hela tal, läran om bråk påbörjad.

Geometri: läran om liniers ställning till hvarandra samt om trianglar och parallelogrammer.

Aritmetiska öfningar.

Naturlära. De första elementen af fysik och kemi dels till förklaring af de vanligaste naturföreteelserna dels såsom inledning till läran om jorden. Kort öfversigt af djur- och växtriket såsom repetition och utvidgning af den föregående kursen. Exkursioner.

Historia och geografi. Historia: allmänna historien efter en kortfattad lärobok, påbörjad.

Geografi: Europas geografi efter en utförligare plan.

Femte klassen.

Kristendom. Bibelläsning: det påbörjade evangeliet fortsatt och afslutadt. Kort öfversigt af de bibliska böckernas innehåll jemte underrättelser om deras författare. Katekisation öfver de tre sista hufvudstyckena.

Modersmålet. Välläsning såsom i föregående klass. Öfningar i muntlig framställning med noggrannare aktgivande på uttryckets språkriktighet. Öfningar i disposition af lättare ämnen. Sammanfattande öfversigt af den i språkläran genomgångna kursen.

På tid utom lärotimmarne, hvarannan vecka: en uppsats efter lärarens anvisning i afseende på behandlingen eller en öfversättning från tyska språket.

Tyska. Läsning af valda författare; syntaxen fortsatt i förening med extemporerade öfningar.

På tid utom lärotimmarne, hvarannan vecka: ett tema.

Engelska. Läsöfningar; formläran och det viktigaste af syntaxen i förening med extemporerade öfningar; vokabel-läsning; skriföfningar på lärorummet.

Franska. Uttals- och läsöfningar; det allmännaste af formläran i förening med extemporerade öfningar; vokabel-läsning.

Matematik. Algebra: läran om bråk afslutad; lättare eqvationer af första graden med en obekant jemte problem.

Geometri: läran om cirklar och månghörningar.

Aritmetiska öfningar, omfattande jemväl planimetriska och stereometriska räkneexempel.

Naturlära. Grunddragen af läran om jorden; det allmännaste om vårt planetsystem och himlakropparne i öfrigt. Kort öfversigt af djur- och växtriket, såsom i föregående klass. Exkursioner.

Historia och Geografi. Historia: allmänna historien efter en kortfattad lärobok, afslutad och repeterad; repetition af fäderneslandets historia, jemte grunddragen af Norges och Danmarks historia.

Geografi: de främmande verldsdelarnes geografi; allmän repetition.

Sjette klassen.

Kristendom. Nya Testamentets läsning. Öfversigt af den kristna kyrkans utveckling, företrädesvis under hennes äldsta tider och reformationstiden.

Modersmålet. Läsning af valda stycken ur svenska litteraturen i förening med lämpliga förklaringar samt underrättelser om författarne. Stycken ur norsk och dansk litteratur. Talöfningar. På tid utom lärotimmarne: hvarannan vecka

en uppsats efter lärarens anvisning i afseende på behandlingen, eller en öfversättning från främmande språk.

Tyska. Läsning af valda författare, delvis ex tempore. På tid utom lärotimmarne: ett tema hvarannan vecka.

Engelska. Läsning af valda författare, delvis ex tempore. Grammatik i förening med extemporerade öfningar. Skriföfningar på lärorummet. På tid utom lärotimmarne: ett tema i månaden.

Franska. Läsöfningar. Läsning af valda författare. Grammatik i förening med extemporerade öfningar. Skriföfningar på lärorummet.

Matematik. Algebra: läran om kvadratrötter; proportionslära; eqvationer af första graden med en eller flere obekanta; eqvationer af andra graden med en obekant; läran om potenser, logaritmer och serier; problem.

Geometri: proportionslärans tillämpning på geometrien; problem. På tid utom lärotimmarne: en matematisk uppsats i månaden.

Naturvetenskap. Naturalhistoria: läran om växtrikets viktigaste naturliga familjer med särskildt afseende på dithörande växters ekonomiska användning och geografiska utbredning. Kort framställning af växtens byggnad samt dess organs förättningar. Exkursioner. Läran om människokroppens byggnad och förättningar.

Fysik: läran om fasta, flytande och gasformiga kroppars jemvigt samt om deras allmänna egenskaper; läran om ljudet, ljuset, värmet, magnetismen och elektriciteten.

Kemi: öfversigt af den oorganiska kemien efter kortfattad lärobok och med tillhjälp af experiment.

Historia och Geografi. Historia: nyare tidens och fäderneslandets historia i utförligare framställning från nyare tidens början.

Geografi: utförligare framställning af fäderneslandets och de viktigaste kulturländernas geografi.

Sjunde klassen.

Kristendom. Nya Testamentets läsning. Troslärans hufvudsanningar efter en kort lärobok och med hänvisning till den heliga skrift.

Modersmålet. Läsning såsom i föregående klass. Dispositions- och talöfningar. På tid utom lärotimmarne: en utförligare uppsats hvarannan vecka.

Engelska. Läsning af valda författare. Extemporerade öfningar. Skriföfningar på lärorummet.

Franska. Läsning af valda författare. Grammatik. Extemporerade öfningar. På tid utom lärotimmarne: ett tema hvarannan vecka.

Matematik. Analytiska expressioners konstruktion; plan trigonometri; stereometri; analytiska geometriens elementer; repetition företrädesvis genom problem. På tid utom lärotimmarne: en matematisk uppsats hvarannan vecka.

Naturvetenskap. Naturalhistoria, såsom i föregående klass; de viktigaste ryggradsdjurens naturalhistoria i systematisk öfversigt.

Fysik, såsom i föregående klass. De första grunderna af läran om kroppars rörelse.

Kemi, såsom i föregående klass. De första grunderna af mineralogi och geologi.

Historia och Geografi. Nyare tidens och fäderneslandets historia såsom i föregående klass.

Geografi såsom i föregående klass.

Grunddragen af fäderneslandets statskunskap.

Filosofisk propedeutik. Antropologi. Logik.

För undervisning och öfningar i musik, teckning och gymnastik gäller hvad derom är särskildt föreskrifvet.

Bil. 3.

Formulär till afgångsbetyg.

Som ynglingen N. N. anmält sig att från N. N. läroverk vilja afgå och om betyg anhållit, varder enligt befintliga handlingar intygadt, att N. N. är född den 18..... i (stad eller socken och län); intagen i N. N. allmänna läroverkterminen år; derstädes genomgått¹⁾ klassen; intagen i härvarande läroverkterminen 18..... och härstädes åtnjutit undervisning i¹⁾ klassen, hvilken sistnämnda han till afgångsdagen den 18..... tillhört terminer.

Enligt examenskatalogen för klassen (-s nedre [öfre] afdelning) den 18..... har N. N.²⁾ befunnits förtjena följande vitsord:

för insigter i kristendom o. s. v. { Berömlig,
Med beröm godkänd,
Godkänd,
Försvarlig,
Otilräcklig,

och har på grund häraf blifvit till N. N. klass flyttad.³⁾

I sina studier har N. N. jemlikt ofvannämde examenskatalog⁴⁾ ådagalagt flit och i sitt lefverne uppförande.

N. N. (läroverksstaden) den 18.....

N. N.
Rektor vid N. N. läroverk.
(Kollegiets sigill.)

¹⁾ Här uppräknas de klasser lärjungen tillhört.
²⁾ Om lärjunge undergått pröfning jemlikt § 36 mom. 2, begagnas orden: »Vid med N. N. den 18..... anställd pröfning har han».
³⁾ Orden: »och flyttad» införes endast, i händelse lärjungen på grund af här meddelade vitsord blifvit till högre klass flyttad.
⁴⁾ Eller, der omständigheterna dertill föranleda, »läroverkskollegiets protokoll den 18.....».

Bil. 4.

Formulär till betyg öfver undergången afgångspröfning vid tre- eller femklassigt läroverk.

Ynglingen N. N., hvilken är född den 18..... i (stad eller socken och län), intagen i N. N. allmänna läroverk terminen år, derstädes genomgått¹⁾ klassen, terminen år intagen i härvarande läroverk, i hvars tredje (femte) klass han tillbragt terminer, har vid den jemlikt § 33 mom. 2 i stadgan för rikets allmänna läroverk anställda pröfning, med fäst afseende jemväl på de honom under lärotiden tilldelade betyg, ansetts förtjena följande vitsord:

för insigter i kristendom o. s. v. {
 Berömlig,
 Med beröm godkänd,
 Godkänd,
 Försvarlig,
 Otillräcklig,

och har bemälde N. N. under den tid, han vid läroverket vistats, ådagalagt flit samt uppförande.

N. N. (läroverksstaden) den 18.....

N. N.
 Rektor vid N. N. läroverk.
 (Kollegiets sigill).

¹⁾ Här uppräknas de klasser lärjungen tillhört.

Bil.

afdelning) i N. N. allmänna läroverk.

ämnen (hvilka ämnen efter hvarje läroverks olika utmärker <i>insigter</i> , den andra <i>flit</i> .										Uppförande.	Allmänt vitsord om flit.
Naturvetenskap.				Filosofisk propedeutik.	Öfningsämnen.						
Naturlära.	Naturalhistoria.	Fysik.	Kemi.		Valskrifning.	Teckning.	Musik.	Gymnastik.			
N B. B.	C. C.	A. A.	A. B.	A. B.	B. B.	A. B.	B. A.	B. B.	A.	B.	

verksstaden) den 18.....

N. N.
 Klassföreståndare.

1)
 2)
 3)

Examenskatalog vid slutet af höst-(vår-)terminen 18..... för klassen (—s öfre [nedre] afdelning) i N. N. allmän läroverk.

Lärjungens namn.	Född.	Tillbragt terminer i klassen.	Ankomst till läroverket efter terminens början.	Anmaldt förfall för uteblifvande.	Afgång under terminens lopp.	Anmald orsak dertill.	Frånvaro under terminens lopp.		Anmald vistelseort under blifvande ferier.	Vitsord om insigter i förekommande läro- och öfningsämnen (hvilka ämnen efter hvarje läroverks olika beskaffenhet anföras). Första bokstafven utmärker <i>insigter</i> , den andra <i>flit</i> .																	Uppförande.	Allmänt vitsord om flit.		
							Antal timmar.			Kristendom.	Modersmålet.	Klassiska språk.		Hebreiska.	Främmande levande språk.			Historia och geografi.	Matematik.	Naturvetenskap.			Filosofisk propedeutik.	Öfningsämnen.						
							Med giltigt förfall.	Utan giltigt förfall.				Latinska.	Grekiska.		Tyska.	Engelska.	Franska.			Naturlära.	Naturalhistoria.	Fysik.		Kemi.	Välskrifning.	Teckning.			Musik.	Gymnastik.
N. N.	(år och datum).	(antal).	(datum).	1)	2)	3)			NN.	C. B.	D. B.	A. B.	A. B.	D. C.	B. C.	D. C.	B. B.	B. B.	B. A.	B. B.	C. C.	A. A.	A. B.	A. B.	B. B.	A. B.	B. A.	B. B.	A.	B.

Bokstäfvernas bemärkelse i afseende på

a) Uppförande:

- A. Mycket godt.
- B. Godt.
- C. Oklanderligt.
- D. Mindre stadgadt.

b) Insigter och flit.

- A. Berömlig.
- AB. Med beröm godkänd.
- B. Godkänd.
- C. Försvarlig.
- D. Otillräcklig, (om flit) Ringa.

N. N. (läroverksstaden) den 18.....

N. N.
Klassföreståndare.

1) Under uppgifvet förfall anmärkes, om det är gilladt eller ogilladt. Har lärjunge varit frånvarande hela terminen, blifva alla kolumnerna för honom öppna.
 2) Här antecknas i ty fall sista dagen, då lärjungen bevisade undervisningen.
 3) Om någon blifvit förvisad från läroverket, anføres det här med hänvisning till kollegiets protokoll för den dag, då domen fälles.

Bil. 6.

Matrikel öfver de vid N. N. allmänna läroverk
intagne lärjungar.

Intagen i läroverket.	Klass.	Lärjungens namn.	Födelseort samt födelse- år och datum.	Fadrens namn, postad, titel eller yrke.	Senast bevisad läro- anstalt.	Åsatt nummer på med- fördt betyg.	Afgång från läroverket.	Klass, i hvilken lärjungen befann sig vid afgången.	Anmald afsigt vid afgången.	Tiden, när afgångsbetyget utfärdades.	Åsatt nummer på af- gångsbetyget.	Allmänna anmärk- ningar.
(år och datum).		(stad eller socken och län).	1)	2)		(år och datum). 3)		4)	5)	5)	6)	

- 1) Här antecknas äfven, om fadern är afviden.
- 2) Har lärjungen icke förut bevisat läroverk eller folkskola, blifver denna kolumn öppen.
- 3) Om lärjunge utan anmälan afgår från läroverket, antecknas den läsetermin, då han i de föreskrifna tabellariska uppgifterna upptages såsom afgången.
- 4) Anmäles ingen afsigt, blifver denna kolumn öppen.
- 5) Begäres icke afgångsbetyg, blifver kolumnen öppen. Har lärjunge blifvit förvisad från läroverket, antecknas sådant här jemte förvisningsdomens år och datum.
- 6) Det kan icke vara ett åliggande för rektorerna att föra biografiska anteckningar, men då sådana framdeles skulle kunna blifva af stor nytta och derfor torde intressera mången rektor, bör i matrikeln vid hvarje lärjunges namn tillräckligt rum för sådant ändamål lemnas.

Obs Matrikeln inbindes, folieras och förvaras i läroverkets arkiv.

Diarium vid N. N. allmänna läroverk.

li- r.	Af rektor lärjungarne lemnad frihet från undervisningen.			Lärares från- varo från undervis- ningen.			Anmärk- ningar.
	För hela läroverket.		För särskild klass.	Lära- rens namn.	Antal tim.	Anmält förfall.	
Åtgärd.	Antal tim.	Orsak.	Klass.				Antal tim.
							1)

na kolumn lemnad öppen, utmärker detta förfallolös från-

rium inbindes, folieras och förvaras i arkivet.

Anvisningar och Råd

till

Lärare,

om sättet att verkställa hwad Kongl. Maj:t
i Nåder uti Skol-Ordningen af den 16. Dec.
1820 stadgat och anbefallt.

Bihang till Uppfostrings-Comiteens
underdåniga Förslag till Skol-Lag.

Cum Gratia & Privilegio S.æ R.æ Maj:tis.

Stockholm, tryckt i Kongl. Tryckeriet, 1821.

I den Skol-Ordning Uppfostrings-Comiteen i underdånighet till Nådigt Stadgande föreslagit, har den sorgfälligt sökt undwika att såsom Lag påbjuda allt sådant, som enligt sakens natur måste wara underkastadt täta förändringar. Sjelfwa Underwisnings-metoden skall i många dess detaljer nödwändigt bero af hwarje Lärares individuella lynne och föreställningssätt; — Läroböckerne måste i många kunskapsgränar förbättras eller ombytas efter det förändrade skick Wetenskaperne ofta undergå, och hwilket aldrig kan i förwäg hwarken till tid eller beskaffenhet beräknas; — sjelfwa behandlingssättet bestämmes af så många serskilda lokala omständigheter, att föreskrifter för detsamma ej kunna annorlunda än i ganska allmänna reglor innefattas. Äfwen med den mest fullständiga Skol-Lag skall underwisningens och hela uppfostrans framgång hufwudsakligen bero af Lärarens goda willja och personliga skicklighet för sitt ansvarsfulla kall. Med förtroende till dessa hans egenskaper och med fästad uppmärksamhet på sättet, huru han emot ett sådant förtroende swarar, bör Samhället lemna honom fria händer wid walet af dé medel, genom hwilka ändamålet skall uppnås.

På denna grundsats har Comiteen trott sig i sitt underdåniga Förslag till Skol-Ordning icke böra anwisa Skoleböcker eller föreskrifwa Läro-metoder; och då Comiteen nu går att framlägga sina tankar öfwer dessa ämnen, sker det endast för att lemna, dels anwisingar och råd åt Lärare, som ännu kunna sakna en genom teori och erfarenhet fullbordad öfvertygelse härutinnan, dels att framställa några af de problemerna i Uppfostringsläran, som endast genom framtida erfarenhet och mogen pröfning kunna upplösas.

Det är icke Comiteens afsigt att lemna fullständiga uppgifter om alla de serskillta Underwisnings-metoder, som med

fördel kunna begagnas, eller att noggrant uppräknas alla nu befintliga, någorlunda brukbara Läroböcker; än mindre att omständeligen utveckla de flere sätt, som kunna gifwas till fullgörande af alla uti Skol-Lagen anbefallda föreskrifter. Det synes nog, om Comiteen lyckas, att med tydlighet ådagalägga sina grundsatser och åsigter af ämnet.

Hwarje rättskaffens Lärare måste med klar blick inse och med allwarlig föresats alltid ihågkomma, att ändamålet med Uppfostran i allmänhet och Underwisningen i synnerhet, är utvecklingen af människans naturkrafter. Om denna utveckling skall winna framgång, måste den sökas på ett sådant sätt, att den ena kraften, långt ifrån att qwäfwa eller skada någon af de öfriga, måtte fastmera bidra att underhålla och stärka dem. Så får t. ex. fattningsgåfwan icke öfwas på bekostnad af minnet eller inbildningskraften; ej heller twärtom. Så få icke heller de intellectuella förmögenheterne så tidigt och träget hos barnet uppöfwas, att kroppskrafterne deraf lida; eller dessa så skötas, att de förstnämnde blifwa wårdslösade. Alltsammans måste framskrida i harmonie eller jemnwig, och när det sker, utbildas både förstånd, willja, och lynne till den högsta grad af förädling, hwars stämpel utgöres af sann religiositet, manlig dygd och redbar verksamhet.

Föreskrifterne uti sjelfwa Skol-Lagen, särdeles uti Instructionen för Lärare wid Elementar-Lärowerken, åsyfta detta högsta mål wid bemödandet för barns och ungdoms bildning. I afseende på dess religieusa och moraliska uppfostran är all annan anwising än hwad de innehålla, lika öfwerflödig, som den troligen skulle blifwa fruktlös, der den kunde anses behöfwas. Till sann Gudsfruktan och dygd ledes det unga sinnet säkrare genom efterdömet af en älskad Lärare, än genom de wackraste förmaningar, tänkespråk och sedereglor. Ändamålet winnes, då Läraren wid underwisningen i Christendomen, samt wid böner och den yttre Gudstjensten, alltid röjer djup andakt och innerlig känsla för dessa heliga föremål; då han sjelf redlig och rättwis, allwarsam men foglig, ådagalägger kärlek till ordning och flit; — då han uppmärksamt fordrar lydnad, uppriktighet, samt inbördes fördragsamhet och wälwilja hos disciplarne; — och ändteligen, då han någon

gång, när tillfället det medgifwer, nedlåter sig till deras lekar och i dem deltaga, så wäl för att närmare lära känna deras lynnen, som för att hos dem utveckla en känsla för heder, ordning och anständighet, hwilken äfwen under de gladaste förströelser alltid måste följa hwarje wälbildad man.

Man förebrår temligen allmänt wårt tidehwarf en hos ungdomen tidigt utvecklad egenkärlek, en stolt sjelfkänsla, rakt stridande mot de egenskaper, som fästa människowännens hjerta wid denna interessanta ålder. Här är icke stället att undersöka, om och huru widt denna förebråelse är grundad; man må blott anmärka, att sjelfkloket och högmod, ofta i Wetenskapernas Rike, som i den Allmänna Werlden, äro medelmåttans följeslagare, alldraoftast den fullkomliga duglöshetens. Om man derföre will motarbete sådana befarade lyten, så må man wid uppfostran nitiskt arbeta på en verklig utbildning, grundlig underbyggnad, klara begrepp och sammanhängande kunskaper. Ju mera ynglingen lär, desto större fält öppnar sig för dess wettgirighet, desto tydligare inser han huru litet han nu wet. Ju mera hans själskrafter rigtas till sjelfwerksamhet, desto lifligare känner han de mötande swårigheterna, och erfår hwad hos honom fattas. Genom Lärarens fortsatta uppmärksamhet på hwarje Discipels särskilta sinnelag, förekommes ytterligare denna skadeliga inbillskhet, lika hinderlig för det sunda wettets utveckling, som dödande allt behag af ett älskwärdt lynne och hjertats egenskaper. Beröm finnes wäl aldrig, eller åtminstone högst sällan, för ungdom tjenligt: ett enkelt gillande, en bifallande och wälwillig uppsyn, ordet rätt, utsagdt i rätter tid, är det språk, som ynglingen säkrast förstår, och honom bäst höfwes. Men skulle någon, oakadt denna kloka behandling, finnas, som wisar sig fallen för ofwannämnde fel, antingen af naturen, eller genom erhållen falsk bildning; hör Läraren så mycket sparsammare yttra sitt bifall, och genom wexlade framställningar af frågor, hwilka öfwergå hans ännu ringa och inbillade kunskaper, omärkeligen både för honom sjelf och medlärjungar, framkalla öfwerlygelsen om de redan gjorda framstegs otillräcklighet. Af wådeliga följder blifwer Lärarens intryck, om det fattas till fördel för ytelig qwickhet eller tillfälligtwis före-

gången odling; och oberäknelig den skada, som uppkommer, om en så fostrad egenkärlek öfwerlemnas åt ytterligare näring. Mången yngling har på sådant sätt blifwit missbildad och gått förlorad för eget lugn och Statens gagn.

Ifrån dessa eftersinningar är icke swårt att härleda de försiktighets-mått, som böra iakttagas wid ett motsatt förhållande, då en Lärjunge befinnes wara af wekare lynne och mindre hastig fattning, men hwilka brister åtföljas af flit och god wilja. Denne behöfwer på allt sätt uppmuntras. Läraren lemne honom tid och wise honom tålmod. Aldrig må han öfwerlemnas åt skämtet, än mindre åt löjet, hwars utbrott uti all wäl inrättad uppfostran aldrig bör få yttras, när fråga är om Wetenskaplig bildning. Genom ett lindrigt förfarande, genom öfwerseende godhet wid misstag och genom en omärkbar framställning, af lättare föremål, skall denne yngling så småningom lära känna sina egna krafter och upplyftas till en nyttig sjelfkänsla, som jemnar honom med sina mera lyckligt lottade medlärjungar; ja, må hända skall han uti stadga och mögnade kunskaper dem framdeles wida öfwergå.

Wid den intellectuella bildningen är ostridigt angelägnast att wäcka och fästa Lärjungens uppmärksamhet på de föremål, som utgöra ämnet för underwisningen. Det är genom framgång i denna del, som de ryktbara Underwisnings-metoder, hwilka bära namn efter *Pestalozzi*, *Lancaster* och *Bell*, gjort så mycket uppseende och wunnit förtjent bifall. Förmågan att med uppmärksamhet följa de ämnen, som framställas för ögat eller örat, är en bland de själskrafter, som genom wanan måste uppöfwas. Brist af denna förmåga utgör alltid det swåraste hinder, då barnet skall lära något; den borttager hågen att lära, och gör att läse-tiden ofta bortnotes till mera skada än gagn. Wissa läroöfningar äro härwid af största wigt. Det har längesedan blifwit utrönt, att Arithmetik och Geometri med framgång blifwit använde. Metoden att på en tafla för alla Lärjungarna på en gång framställa språköfningar, har äfwen befunnits wara af oberäknelig nytta. Detta skall här nedanföre, wid framställandet af serskildta läroämnen, närmare utredas. Men i all fall och wid alla wetenskapliga föremål, bör Läraren söka, att i möjligaste mån

och efter hwarje Läroämnes art, så inrätta sin underwisning, att Lärjungarnes uppmärksamhet kan controlleras, och ingen obemärkt öfwerlemna sig åt skingrade tankar, än mindre åt främmande sysselsättningar. Härtill bidrager en wäl ordnad local, så att aldrig någon Lärjunge lemnas utur sigte. Wid lexors uppläsande och all slags redogörelse, bör ingen wiss ordning efter rummet följas, utan förhöret wexlas, så att ynglingen aldrig är säker om, att icke blifwa tillspord eller uppfordrad att med sina swar bewittna sin uppmärksamhet.

I afseende på minnets öfning har man under olika tidehwarf gått ifrån den ena ytterligheten till den andra. Man har, kan hända icke utan allt skäl, förebrått våra förfäder att uppöfwa minnet på bekostnad af fattnings- och omdömes-förmågan. I sednare tider har man deremot gått för långt, då man med ett slags förakt ansett alla så kallade utanlexor, och som grundregel yrkat, att ett barn aldrig bör få i minnet fästa, hwad det ej klart och fullständigt kunnat med begreppet uppfatta. Medelwägen eller kanske rättare, ett noggrant urwal af de olika föremålen för minnet, åskådningen eller begreppet lärar häruti, som wid allt annat wara den rätta. Alla dessa själsförmögenheter måste wid första underwisningen samfäldt öfwas. Att endast låta barnet upprepa ord och fraser, som, då det wid dem icke fäster några begrepp, nödwändigt måste blifwa för detsamma blott toma ljud, kan ej wara riktigt, så snart dessa kunna wara eller blifwa föremål för denna ålders förstånds fattning; men då naturen sjelf hos alla barn tidigare utvecklar minnet än förståndet, synes den klart hafwa anwist den wäg wi böre följa. Rätta metoden lærer derföre blifwa den, att, jemte framställandet för begreppet af först enkla och sedan, i behörigt framskridande, sammansatta föremål, dem barnet icke med blotta örat eller blotta ögat, utan med bägge dessa sinnen förenade, kan undersöka och fatta, från början wänja det att i minnet fästa sådane saker, som dels icke äro föremål för omdömet och således hwarken böra eller kunna emottaga någon ytterligare uttydning, dels förut äro tillräckligen förklarade, innan de åt minnet öfwerlemnas. I förra hänseendet äro uttrycken af Christendomens enklaste grund-sanningar, böner, språk utur Bibeln och verser utur Psalm-

boken, andra utur skrifter på modersmålet tjenligt walda samt den religieusa eller estetiska känslan lifwande stycken, grammatikaliska termerna, främmande språks paradigmata, glosor och ordspråk m. m. tjenliga ämnen för utanlexor. I senare hänseendet Christendomens lefnads-reglor och den större Catechesen, grammatikaliska grundbegreppen, syntactiska reglorna, walda ställen utur de främmande språkens Classiska Auctoror, till och med utur den Explications-bok, som blifwit nyttjad m. m., dock under största sorgfällighet, att allt detta, innan det åt verbal-öfwerläsning lemnas, är förut förklaradt och i begreppet, efter möjligheten, uppfattadt. I sådant skick böra utanlexor med strängt allwar och såsom hufwudsak drifwas, ty minnet, likasom alla andra förmögenheter, skärpes endast genom flitig öfning. Men utur Matematiken och Geographien samt, med få undantag, utur Historien, kunna ämnen för utanlexor icke med förmån wäljas. Twertom synas de wara menliga för utvecklingen af den yttre eller inre åskådningskraft, som dessa wetenskaper owilkorligen fordra. Hwad här är sagdt om den första barna-undervisningen, kan utan swårighet lämpas till den, hwilken sedermera under gosse- eller ynglinga-åldern skall fortsättas.

Ett annat wigtigt föremål för den litterära uppfostran är utvecklingen till sjelfwerksamhet. Bland alla de misstag i uppfostringswäg som kunna begås och i sednare tider blifwit begångne, lärer man med skäl kunna anse som det största, det ständiga bemödandet att genom förkortnings-metoder bereda hastiga framsteg med den minsta möjliga möda. Härifrån härledes till betydlig del den brist på kraft och ihärdighet, hwaröfwer i våra tider temligen allmänt klagas. Arbetsförmågan fordrar wana och skall sällan eller aldrig blifwa dens lott, som ifrån barna-åldern endast under lek fått inhemta kunskaper, utan öfning till mödosamt sträfwan, utan erfarenhet af det ädla och innerliga nöje öfwerwunna swårigheter skänka. — Det är ej obekant, att tidehwarfwets lynne, många föräldrars klemiga ömhet för sina barn, deras längtan att se dessas så kallade uppfostran tidigt fulländad, och finna dem redan sysselsatta i Statens tjenst, eller åtminstone inblandade i umgängets kretsar, wid den åldern, då våra förfäder knap-

past hunnit flyttas ur Skolan till Gymnasium; — det är bekant, att allt detta ofta afhåller dem ifrån att anförtro sina barn åt de Allmänna Underwisnings-Werken, hwilkas regelbundna gång icke medgifwer något brådskyndande. Men detta misstroende får Skol-Läraren underkasta sig. Tidens willor och den oerfarnes fördomar få ej rubba hans steg på en ansvarsfull bana. Behofwet af redbara egenskaper, af kraft och duglighet, skall troligen snart återföra till det rätta. Det blifwer en sann förtjenst, om de Allmänna Underwisnings-Werken och de inom dem nyttjade Läro-metoder kunna leda till en så önskelig förändring.

Såsom härtill bidragande anser Comiteen nyttigt, att Lärjungen tidigt, och så fort ske kan, wänjes till noggran öfwerläsning och tillhåles att sjelf på egen hand söka förstå sin lex. Denna bör wäl uti Skola alltid förut af Läraren förklaras, men om möjligt är, helst af Lärjungen sjelf, genom nödiga hjelpredor, såsom t. ex. wid språks uttydande, genom Lexicon och Grammatica vidare utredas. Att framstegen wid denna långsammare method i början synas små och ringa, skall framdeles ersättas genom redighet i begreppen och framför allt genom arbetswana och förmågan att öfwerwinna swårigheter. Man må i alla fall aldrig glömma, att hwad gossen wid 12 eller 15 års ålder hunnit lära, är af ringa värde, betraktadt såsom kunskap. Det glömmes fort wid minsta afbrott i studierna. Det läres något senare på hälften eller fjerdedelen så lång tid, som dertill före nämnde ålder blifwit använd. Men betraktad såsom öfning för själskrafterne, är den första undervisningen dyrbar, då den utvecklar förmågan, att fästa uppmärksamheten wid intellectuella föremål, uppöfwat minnet, gifwit wana wid ihärdigt arbete och wäckt hågen för kunskaper genom ett slags erfarenhet af det nöje sjelfwerksamheten skänker wid hwarje rätt afpassad Läro-öfning.

Det är af högsta wigt att Läraren, wid wäckande till denna sjelfwerksamhet, gör sig ett klart begrepp om Lärjungens närwarande fattnings-förmåga, så olika efter olika ålder, wana och föregången odling. För mycket mödosamma ansträngningar afskräcka barnet ifrån ett arbete, som ej följes

af märkbar framgång, och ett beständigt förande uti den repeterade föreläsningens ledband, framkallar icke behofwet af egna tilltag. Båda äro ytterligheter, som göra att afsigten förfelas. Med ett noga iakttagande af medelvägen bör lexan derföre blott nödtorftigt så förklaras, att Lärjungen i början med någorlunda lätthet, i fortgången med tilltagande swårighet, och sluteligen endast med ansträngda krafter kan redowisa det föresatta pensum. Således kan t. ex. ett stycke utur Explications-boken, innan det till blifwande lexan föresattes, uti de två nedersta afdelningarne ej blott af Läraren uppläsas, uttydas och grammaticice förklaras, utan äfwen en eller flera gånger, efter behofwet, af Lärjungarne repeteras. Uti tredje afdelningen sker denna uppläsning endast af Läraren, cursivt, och en gång. Uti Rectors Class förklaras blott språkets idiotismer, och de mera inwecklade historiska, geographiska eller mythologiska ställen upplysas. Uti Gymnasium öfwerlemnas Lärjungen åt sin egen handledning, och alla nödiga förklaringar uppskjutes till redogörelsen. Dock synes Läraren äfwen här böra pröfwa om det föresatta stycket äger några särdeles swårigheter, hwilka af Gymnasisten icke med de i dess händer warande hjälpredor kunna upplösas, och således tarfwa föregående förklaring. Att vid alla dessa åtgärder, särdeles i de första afdelningarne, beräkna biträdet af enskild underwisning annorlunda än såsom hjälp wid repetition af Lärarens uttydning, synes icke förenligt, hwarken med den afsedda sjelfwerksamheten eller med den allmänna uppfostrans plan och ändamål. Både föräldrar och barn hafwa rättighet att wänta den första underwisningen af Läraren sjelf. Då blifwer kunskapen riktigt beräknad för den fortsatta odlingen, och ej, som må hända ofta inträffat, de minst passande tillsatser uti en ännu nästan okänd sak blifwa af en främmande och mindre skicklig hand inplantade på bekostnad af det sanna begreppet, eller åtminstone den rätta methoden. Att lexan uti hwarje ämne icke blifwer för lång, utan lämpad efter ynglingens ålder och öfriga öfwerläsningskyldighet, derom meddelar Skol-Lagen positiv föreskrift.

Såsom ett fortfarande och nästan ofelbart medel, till bibehållande af sjelfwerksamhet, är, hwad ynglingarne äfwen

sjelfwe så ifrigt begära, rättwisa och alfwar wid flyttningar. Man må under intet wilkor tillåta uppflyttning, utan att ynglingen ådagalägger, det han ej blott med minnet, det är mekaniskt, utan äfwen med begreppet fattat de föresatta stycken, hwilket utan eget arbete och öfning icke kan ske. Wäl kan inwändas att äfwen med den grad af flit och fallenhet som Comiteen påräknat hos alla dem, hwilka wälja Litteraturen eller Embetsmannawägen till sitt hufwudycke, man fåfängt wäntar den allmänna och ljusa fattningsgåfwa, som medgifwer lika insigter wid flyttningars verkställande afdelningarne emellan. Om någon med lika insigter tänker sig lika lätthet att yttra hwad man fattat, att genast wid första frågan utveckla begreppet, att förmå gifwa det nya bestämningar, samt att med allt detta förena ett owanligt minne; så skulle han characterisera sjelfwa snillet eller wänta en Embetsmanna-Corps bestående af endast sådana, wissierligen lika omöjligt, som för Fursten och Staten föga gagnande. Man har anmärkt, att Snillen sällan blifwa brukbara Embetsmän och att, der denna dyrbara naturskänk werkligen finnes, tager den sin särskildta rigtning och bestämmer sin egen plats, att lysa och gagna uti tingens ordning. Men hwarje Uppfostrare wet, att det gifwes en allmän måttstock på kunskap lättare fattad än uttryckt, beroende på wanlig och jemn fattningsgåfwa, men särdeles på föregående application och rätt arbete i sin wäg. Endast denna har Comiteen åsyftat, ty endast denna är upphinnelig och till ändamålet ledande.

Inbildningskraften får icke heller wid uppfostran wanwärdas. Om man med densamma förstår förmågan att i tankan föreställa sig frånwarande föremål såsom närwarande, samt att i blotta föreställningen sammanbinda hwarjehanda begrepp, utan att de för yttre åskådningen framställas, så utgör denna kraft ett outhärligt medel och wilkor för de flesta af våra begrepp och kunskaper. I sjelfwa föreställningen äfwen af ting som aldrig funnits, ligger en utvecklande tankeöfning. — Men i ordets wanliga bemärkelse ligger uti inbildningskraften äfwen sjelfwa ursprunget eller roten till alla öfwersinnliga känslor och njutningar. I denna mening säger man, att hwad förståndet fattat, eller i minnet

blifwit fästadt, får hos menniskan lif genom inbildningskraften. Samhället och menskligheten winna föga eller intet genom kallt speculerande personer, försedde endast med förnuftsbegrepp och minneskunskaper, utan den warma känsla för det sanna, ädla och höga, hwilken ensam kan gifwa en liflig och kraftfull rigtning åt werksamheten. Wid uppfostran bör man derföre icke försumma, att utveckla äfwen inbildningskraften, jemte de öfrige själs förmögenheterna. Men den må aldrig i förtid upplyftas till de toma rymder, hwilka endast uti och genom densamma äga tillwarelse. Med lika sorgfällighet höra undwikas, alla de tillfällen som kunna wända den åt dårskapen eller för sedligheten wådliga föremål. I full jemwigt med förståndet bör den utvecklas och derigenom winna en waraktig förening med denna sin rätta och pålitliga led-sagare. Ändamålet winnes, då religiositeten hos barn och ungdom wårdas, då känslan för det sköna och höga lifwas under uppmärksam läsning af goda Auctorer, särdeles i Historien, Wältalighet och Poesi, samt under meddelad kännedom och, om ske kan, åskådning af de Fria Konsternas mästerstycken samt Naturens allster, och då tillika förståndet skärpes genom ordentlig öfning wid elementerna af de stränga wetenskaperna, såsom regelbunden språkkännedom, Mathematik och Logik.

Med afseende på nu uppräknade allmänna grunder för början af underwisningen, bör den under hela lärotiden fortsättas, uppmärksamheten fästas, minnet och fattningsgåfwan öfwas, förståndet skärpas, samt sjelfwerksamheten utvecklas, under wana wid eget ihärdigt arbete. Dessa syftemål bestämma sjelfwa läromethoderne wid hwarje serskild kunskapsgrän och wid hwarje grad af framsteg. Hit önskar åtminstone Comiteen att leda underwisningen, genom de anwisingar och råd till läromethoder i olika ämnen den nu går att meddela, under tillkännagifwande af de i Comiteens tanka mäst brukbara Skolböcker, hwarpå tillgång nu gifwes, och uti hwilka merändels finnes af hwarje Auctor anwist den method, hwarefter boken bör nyttjas.

De kunskaper, uti hwilka underwisning wid de allmänna Lärowerken skall meddelas, äro i den af Comiteen underdånigst föreslagna Skol-Ordningen uppräknade. I samma ordning skall om dem här nedanföre handlas.

1. Christendomen.

I afseende på detta det wigligaste föremålet för all kunskap, är redan anmärkt, att Lärarens andakt och egna warma öfvertygelse utgöra nödwändiga willkor för underwisningen. Den måste framskrida från de första enkla sanningarne till de högre, med beständigt bemödande att fästa dem i Lärjungens förstånd, minne och hjerta. Då Evangelii lärör omfatta ämnen, icke blott för vårt förstånd, utan äfwen för vår tro, är nödigt att Läraren gör sig sjelf reda för hwad man deraf kan weta och hwad man endast kan och bör tro. Han må noga akta sig för bemödandet att bestämdt förklara de sanningar, som alltid skola förblifwa öfwer den menskliga fattningsgåfwan. Detta bemödande har i alla tider alstrat willfarelser och genom menskliga tillsattser wanhelgat Uppenbarelsens Ljus — Men Trosläran må alltid i Lärjungens minne fästas genom Bibelns egna ord, eller åtminstone åtföljde af de Bibliska Språk, från hwilka de genom en klar slutföljd ledas. Det religieuse sinnet bör wäckas, lifwas och utbildas genom öfwerläsning af sådane böner eller andelige werser, som passa efter Lärjungens ålder och framsteg. Läroböcker i denna wäg äro:

A. Bibeln, hwaraf i Skolan walda stycken läsas efter en fastställd cours och göras begriplige genom enkla förklaringar, hwarwid all widlyftighet och förtidig lärdom sorgfälligt undwikas. Hwarje Lärare bör inse, att Lärjungarne, både wid Repetitions- och Flyttnings-Examina, böra tillhållas att göra reda för innehållet af de Bibliska Stycken eller Böcker de läst, utan hwilken omtanka allt snart faller ur minnet, och hela läsningen blifwer fruktlös. Herrar Ephorer lära icke underlåta, att sjelfwe bestämma nämnde cours för Bibelläsningen. Någorstädes har blifwit brukat, att efter ledningen och innehållet af de berättelser, hwilka uti den nyttjade

Bibliska Historien framställas, uppläsa det eller de motsvarande Capitel i Bibelen, utur hwilka berättelsen är hemtad. Denna method är god då den inskränkes till Bibelns historiska Skrifter och Capitlet alltid uppläses ostyckadt. Men de Prophetiska och Didaktiska Böckerne böra läsas i sitt sammanhang. Innan ynglingen ifrån Läro-Werket utgått, bör han äga ett säkert minne af de Bibliska Skrifternas antal samt hwarjes särskillta character och innehåll, jemte kunskap om deras författare och upprinnelse, i historiskt och geographiskt hänseende. Huru allt detta blifwit fattadt till bildande af hans fasta öfvertygelse om Bibelns Gudomliga ursprung, blifwer det yttersta målet för Christeliga Lärares sorgfälliga profning.

B. Den allmänt antagna förbättrade upplagen af Doctor *Swebeli* i Cateches.

Huru och på hwad sätt, samt med hwad utsträckning denna angelägna Lärobok bör af Läraren uti hwarje afdelning föredragas, samt dess fattning af Lärjungen fordras, inses klart genom de wid flyttningarne fästade wilkor. Här, om någonsin, blifwer af högsta wigt, att en för hwarje ålder tjenlig förklaring föregår öfwerläsningen, och wid denna åter, att Lärjungen, sedan swaret på frågan blifwit utur minnet uppläst, inöfwas att med egna ord och styckewis göra reda för dess innehåll, efter den anwising, som, innan lexan föresattes, af Läraren blifwit gifwen. Sjelfwa ordningen wid föredragning af Catechesens lärostycken, må bero af Läraren, blott med wilkor, att de alla blifwa under årets lopp föredragna. Att börja med första Artikeln och fortgå genom första Hufwudstycket till andra och tredje Artikeln, samt sedermera efter bokens ordning, synes icke wara att förkasta, såsom öfwerensstämmande ej mindre med Bibelns construction, än barnaåldrens fattning.

C. *Rosenmüllers* Lärobok i Christendomen, som i många Skolor redan är antagen, är i afseende på form och method ganska användbar för äldre barn; men fordrar hos Läraren mogen eftertanka och grundlig kannedom af Christendomens hufwudläror. En omarbetad upplaga af densamma, kunde göra den fullt säker och brukbar. — *Alina*

ders Salighetslära, nu nästan bortglömd, är likwäl den bästa af dem wi äge på modersmålet. *Koppes* Lärobok är alltför widlyftig. Flera andra af mer och mindre förtjenst finnas, men behöfwa här icke upprepas.

D. Med underwisningen i Christendomen bör nödwändigt följa läsningen af Bibliska Historien. Wi äge för denna kunskapsgrän i synnerhet *Hübner*, *Kohlrausch* och *Miller*. För yngre barns handledning synes *Hübner* mest passande. En omarbetning af densamma är nu under tryckning. *Kohlrausch* är god, men widlyftig; *Miller* för mycket raisonerande, och derföre minst tjenlig. Hwarje Lärare inser, att den del af Bibliska Historien, som innefattar Gamla Testamentets tidehwarf, framter mycket, hwilket ej får inhämtas som efterdömen; den måste implantas dels såsom en historisk inledning till Christna läran, dels såsom en tafla, på hwilken Guds styrande Försyn alltid framstrålar, såsom straffande lasten och belönande dygden. Methodiken wid dess föredragning måste följaktligen wara densamma, som för Historien i allmänhet nedanföre anwises.

Till underwisningen i Christendomen böra äfwen räknas de ifrån längre tider brukliga och äfwen i närwarande Skol-Lag anbefallte Predikoförhör. Wid dem bör framför allt annat undersökas, om Lärjungarne fattat innehållet af dagens Text. Hwad i densamma kan förekomma mörkt, ehuru wid Lärjungarnes nuwarande ålder och öfriga framsteg icke omöjligt att begripa, bör af Läraren genom afpassade frågor utredas och förklaras. Derefter kommer undersökningen, om de i minnet fästade hufwuddragen af den afhörda predikan. Sluteligen bör Läraren göra af både text och predikan en tillämpning, passande efter Lärjungarnes ålder och närwarande ställning. Alltsammans bör förrättas med värma och andakt, men tillika korrt. Af de swåraste följderna blifwer, om någon enda förrättning, hörande till Religionen och den yttre Guds-tjensten, så anställs och utdrages, att den hos barnet väcker kallsinnighet och ledsnad.

2. Modersmålet med dess rättskrifning och grammatik.

Det är klart, att de första grammatikaliska begreppen innan de åt öfwerläsningen och minnet lemnas, böra förtydligas derigenom, att man lärer dem under beständig tillämpning till modersmålet. I de Skolor, der Latin läres, kan detta beqwämt ske i förening med Latinska Grammatikans läsning, hwarwid de grammatikaliska termerna, samt de första reglorna, alltid böra först meddelas genom exempel af Swenska språkbruket. Att förswenska sjelfwa termerna eller gifwa dem sådane böjningar är icke allenast onyttigt, utan äfwen uti Lärda Skolor, hwarest Latin skall inhemtas, aldeles skadeligt. Wid de moderna språkens föredragning, är man nödsakad att följa benämningen i den nytjade Auctorn. I alla fall bör Läraren genom serskild omsorg wänja Lärjungen att rätt stafwa sitt modersmål och på det samma kunna redigt uttrycka och sammanbinda sina tankar, hwilket genom öfning på taflan lättast inhemtas, och först, efter häruti wunnen tillräcklig färdighet, kan genom skriftliga öfwersättningar och utarbetningar ytterligare fullkomnas.

Att wid de första Elementar-öfningar ingå uti Swenska språkets egentliga grammatik och egenheter, skulle göra att man aldeles förfelade ändamålet, ty modersmålet, i sitt särskillta philologiska hänseende betraktadt, är för barnet icke fattigare än hwarje annat främmande språk. Man bör derföre nyttja det i samma skick, som det af barnet i den åldern fattas, det är, endast såsom ett uttryck för tanken, utan all slags annan förklaring. Det i Carlstad år 1815 tryckta *Försök till en Grammatik för begynnare*, anwisar den härwid åsyftade Method, och är derigenom en nyttig hjälpreda wid dessa öfningar, med den urskiljning, att Lärnan om Artiklarne icke uti Lärda Skolor hufwudsakligen föredrages, förr än fråga blifwer om moderna språken. Efter ytterligare framsteg, och särdeles uti Apologist-Skolors öfwersta afdelning, då Swenska språket kan wetenskapligt behandlas, nyttjas med fördel
B r o o c m a n s *Lärobok*.

3. Latinska Språket.

Detta språks allwarliga studium utgjorde fordom hufwudföremålet för all Skol-underwisning och bör ännu wid Lärdoms-Skolor utgöra detsamma. Då det ordentligen läres, bibringar dess bestämda grammatik en grundläggning till sund logik, en öfning för fattningen och tankeförmågan, som af andra studier sällan eller aldrig fullt ersättes.

Man undrar icke utan skäl, att så många år, sammanräknade 10 eller 12, wid de flesta Skolor och Gymnasier användas för Latinska språket, och att man likwäl sällan finner någon yngling, som wid ankomsten till Universitetet verkligen kan Latin; att till och med mången, efter att äfwen der hafwa studerat Latin några år, wid afresan derifrån befinnes wara slät Latinare. Orsaken måste ligga uti någon felaktighet i methoden att lära det.

Twänne hufwudsakliga fel härwid hafwa blifwit anmärkta. Det ena, att man under detta språkets läsning, icke nog sökt fästa alla Lärjungarnes samfäldta och oafbrutna uppmärksamhet. Under det den ena gossen redowist för sin lexa, hafwa de öfrige haft alltför täta och långa tillfällen, att antingen hwila eller till andra ämnen sprida sina tankar. Det andra hufwudsakliga felet har bestått deruti, att man nu för tiden sällan i någon Skola och lika sällan på något Gymnasium talat Latin. Forntidens regel war: *Nihil in schola nisi Latine*. Man började straxt i nedersta Classerne att tala Latin; då lärde man sig språket. Sedan man nu endast nyttjar modersmålet; sedan man till och med explicerar Grekiskan och Hebreiskan endast på Swenska, saknar gossen eller ynglingen wid de lägre Lärowerken, kanske wid sjelfwa Universiteterna, nästan all öfning att uttrycka sig på Latin. Man kan dock wara wiss derom, att intet språk rätt fästes i minnet, att man af dess genius ej får fullständigt begrepp, eller för dess nummer och rätta ljud säkert öra, förr än man want sig att tala detsamma. Denna sats bewises genom vår tids erfarenhet af de moderna språken och forntidens erfarenhet af de döda. — Det slags Chrestomathier man i förra tider brukade, och hwilka alltid börjades med Colloquier, woro i afseende på

formen tjenliga beredelser och hjälpedor för den tidiga tale-öfningen, i synnerhet när Lärjungarne tillhöllos att utantill upprepa det Latinska samtalet, hwilket de förut lärt att wäl tyda på Svenska, och att derwid sins emellan föreställa de personer, hwilka i samtalet förekommo. Likaledes har den fordom brukeliga *Orbis Pictus*, använd till utanläsning, förskaffat Lärjungarne, jemte fördelen för denna ålder af den sinnliga åskådningen, färdighet att uti hwardagliga ämnen uttrycka sina tankar på Latin, hwarföre äfwen en förbättrad, samt med redigare figurer försedd upplaga af denna bok skulle med förmån kunna wid Elementar-underwisningen begagnas, i händelse den ej blefwe för dyr. Till öfning i Syntaxen hafwa flere Lärare i senare tider användt bruket af så kallade phraser eller locutioner, hämtade utur det sist lästa stycket af Latinska Elementarboken eller Auctorn. Denna method är onekligen god wid tilltagande ålder och fattning, — men är egentligen början till skrif-öfningen. Den går fortare och lättare, än då dessa locutioner af hwarje gosse måste på papper skrifwas. Men kan härwid nyttigt lifwa hågen och på en gång fästa och underhålla uppmärksamheten hos alla Lärjungarne genom följande method, som är användbar icke blott wid Latin, utan äfwen wid alla språks och flera andra kunskapsgrenars första studium.

På en tafla, så ställd i läsrummet, att alla Lärjungarne kunna se den, upptecknas några Swenska ord, som på det främmande språket skola gifwas. En Lärjunge framkallas för att öfwersätta dem; begår han derwid något misstag, uppropas en annan för att rätta detsamma; efter denne likaledes en tredje och fjerde o. s. w. till dess öfwersättningen är fullt riktig. Det förstas af sig sjelft, att Lärjungarne uppropas utan afseende på det rum de i ordningen hafwa, på det uppmärksamheten hos dem alla skall underhållas, just genom möjligheten för en hwar att blifwa framkallad, då han det minst förmodar; — att locutionerna böra innehålla en progressiv swårighet och uppställas efter ordningen af reglorna i Syntaxen o. s. w. med afseende på den grammaticaliska regel, som nyss till föreläsning och förklaring förewarit. Huru mycket hågen genom denna method lifwas, med hwilken sorgfällighet

hwarje Lärjunge skall söka undwika sådana misstag, som af en dess kamrat skola rättas, hwilken uppmuntran denna taflan ger åt den snälle och uppmärksamme, — allt detta inser en hwar, och af erfarenheten skall det alltid bekräftas. Oändeligen mindre öfning winnes genom den trägna skrifningen, som ålägges nybegynnare. Swårigheten afskräcker dem; en dyrbar tid bortnötes ofta genom omöjligheten att controllera ett oafbrutet bemödande, och för Läraren i en talrik class blifwa dessa mångfalldiga Thema-böcker en nästan odräglig plåga. Men twertom bör ej allenast en mot den förr brukliga skrif-öfningen fullt swarande, utan äfwen densamma långt öfwerstigande tid användas wid taflan, om denna method skall framkalla sin åsyftade werkan.

Sedan denna öfning blifwit så länge fortsatt, att Lärjungen med lätthet kan felfritt öfwersätta tjenliga locutioner, må den ordentliga öfningen att skrifwa Latin widtaga. Äfwen denna börjar med öfwersättningar, och torde den method att först på Svenska öfwersätta ett stycke ur en Latinsk auctor och sedermera återflytta detsamma till Latin, icke wara att förkasta. Då detta blir lätt i den mån man minnes den Latinska Författarens uttryck och constructioner, skall uppmärksamheten wid läsningen, jemte förmågan att redigt fatta, häraf mycket uppöfwas. — Att straxt på Latin eller annat främmande språk skriftligen uppsätta sina tankar, är en öfning, som icke kan företagas förr än man af språkets Grammatik äger mycken kännedom, samt hunnit fästa i minnet ett godt förråd af dess ord och talesätt. Exempelböcker till skrifningen och exercitier kunna wara nyttige såsom hjälpedor för ännu icke fullt öfwade Skol-Lärare. För Lärjungarne måste likwäl öfnings-exemplen beständigt varieras, så framt man icke will se dem utan all nytta afskrifwa sina egna och andras exercitier; äfwensom alltid bör iakttagas en slags grammatikalisk cours uti dessa senare öfningar, så att Lärjungen wid utgången ifrån Classen ej blott skrifwit öfwer en, utan öfwer alla de derstädes föredragna grammatikaliska reglorna. Professor Dörings Lärobok i Latinska språket, öfwersatt från Tyskan af Wåhlin, wisar den härwid användbara method, samt är ganska brukbar i sitt närwarande

skick. — Wid dessa skrif-öfningar lærer i allmänhet böra iakttagas, att Lärjungarne i Andra Classen öfwas att endast öfwersätta från Latinen till Swenskan, men i Tredje deremot mest ifrån Swenska till Latin, hwilka bägge öfningar uti Rectors Class fullständigare fortsättas. Uti Andra Classen synes ett Scriptum hwarannan wecka, och uti den Tredje ett, samt uti Rectors Class två uti hwarje wecka wara det rätta. — Så kallade Chrior lära icke förr än på Gymnasium kunna förekomma, hwarwid bör iakttagas, att Lärjungen först lærer sig att författa sådane på Swenska, och sedan att skrifteligen uppsätta sina egna tankar på Latin. Noga bör tillses, wid Elementar-Lärowerken, att modersmålets grammatikaliska rätt-skrifning icke wårdslösas.

Bruket af Glosböcker, såsom de tjenligaste föremål för minneslexor, emedan begreppet derwid äger ingen sysselsättning, har blifwit aflagdt till verklig skada för undervisningen. Den oförgätlige Domprosten Sjögrens upplaga af *Cellarii Liber memorialis*, nyttjad efter Sjögrens egen i företalet gifna anwisning, lemnar häruti den bästa föresyn. De ord med större bokstäfwer, som hafwa regulier böjning, böra utmärkas och i nedersta Classen läras; alla de öfriga orden med versaler uti Andra; hela boken uti Tredje, jemte säker kännedom af ordens construction och hwilken Casus de regera. Der synes ock denna öfning kunna upphöra, om den flitigt warit drifwen och ynglingen wid afflyttningen till Fjerde Classen kan derföre göra reda.

Då inhemtandet af en redig grammatik, såsom förberedelse både till en sund logik och till alla särskillta språks noggranna kännedom, utgör hufwudskälet, hwarföre Latin anses wara angelägnast bland alla Skol-studier, följer deraf tydligt, att detta språks Grammatik bör med högsta flit och noggrannhet i Lärjungens minne och begrepp inplantas. Det kan wara temligen likgiltigt, hwilken af våra godkände Grammatikor i Skolan nyttjas, blott den som nyttjas, läses wäl. För nybegynnare äro Barkmans, Yckenbergs, Bröders lilla Grammatika, samt första afdelningen af Dahls ganska tjenlige. Sedan Lärjungen hunnit lära något af dessa, kunna Strelings af Sjögren förbättrade Grammatika äfwen-

som Dahls, Frölings, Schellers, Bröders större samt Wallenbergs Syntaxis med framgång nyttjas, och kan man icke ännu tillägga åt någon af dem ett afgjordt företräde framför de andra. Intill dess ett sådant allmänt tillerkännes någondera, lærer det wara både billigast och säkrast, att låta Lärarena inom hwarje Stift nyttja den Grammatika, wid hwilken de sjelfwe äro mest wane. Den method, som uti Kyrkoherden Doctor Raabs *Septuaginta Latini* blifwit följd, förtjenar all uppmärksamhet. Sambandet emellan Explications- och Skrif-öfningarne med Syntaxens regler lättar den första undervisningen, utan att något derwid förloras af en grundelig redighet. En Lärobok för Latinska språket, utarbetad efter samma plan, i sammanhang med någon fullt godkänd Grammatika, skulle i Comiteens tanka göra mycken nytta.

Uti den i underdånighet föreslagna Skol-ordning, har Comiteen tillstyrkt bruket af en Chrestomathi eller Elementar-bok, wid hwars läsning, under beständig grammatikalisk Analys, de första grundbegreppen af Grammatikan böra inhemtas. Af sådana äga wi Yckenbergs, Swedboms, Ritzhaubs, samt Sjögrens upplaga af Rydelii förträffliga *Grammatista philosophans*. Denna är lämpad efter samma Sjögrens upplaga af Strelings Grammatika. Önskeligt wore, att den Elementarbok, som i Skolan läses, alltid wore, enligt samma method, lämpad efter den Syntaxis derstädes följes. — Den af våra Skolwerk högst förtjente Doctor Sjögren omfattade hela detta ämne, då han i fullt sammanhang för första undervisningen utgaf Grammatika, Glosbok, Elementar-bok och Lexicon. Genom öfwerensstämmelse i alla grenar af första undervisningen blir planen fullständig, methoden säker, och grundlighet wunnen. I Förslaget till Skol-Ordningen har man emedlertid sökt förekomma det fel, att genom widlyftiga Chrestomathier alltför länge uppskjuta läsningen af Classiske Auctorer, hwilkas anda, den ingen modern Skribent ännu uppnått, uppfyller Gossens unga hjerta med lif och kraft, samt hos honom tidigt väcker känsla och häg för antikens Classiska Litteratur och ädla tänkesätt.

Den så kallade *Lectio cursoria* i Skolan, är ett twiste-

ämne. Om man dermed menar en snart absolverad *cours* genom wissa Auctorer dem man explicerat med en antingen aldeles försummad eller lösligen widrörd grammatikalisk analys, är den wisseligen att förkasta. Deremot kan äfwen nitet för den grammatikaliska analysen drifwas för långt. Om gossen skall ord för ord bena sönder hwarje Latinsk mening han i Skolan läser, så skall detta studium åtminstone för de fleste i längden blifwa ganska tråkigt. När tillräcklig tid blifwit lemnad för underwisningen i Latin, så böra Skolgossarne, åtminstone efter 2 eller 3 års öfning med det grammatikaliska, d. w. s. när de hunnit till Tredje Classen, kunna använda högst halfwa Latinska lästiden för fortsättningen af grammatik och den återstående för ett mera påskyndadt explicerande, som sannolikt skall wäcka nöje och håg. I alla fall får ingenting läsas under brådska och slarf. *Non multa sed multum*. I förbigående må anmärkas, att man wid den så kallade Resolutionen af Latinska ord alltid bör hålla Disciplarne till en jemn och likstämig ordning, så att t. ex. icke den ene wänjes att wid ett Nomen först nämna Casus, så Numerus, så Genus och sist till hwilken Pars Orationis det hörer, och den andra deremot, att nämna först Genus, så Casus, så Numerus o. s. w. Lika så wid Resolution af ett Verbum. — Man tror knappast huru mycken tid bespares, och huru mycken logisk redighet winnes genom en noggran likformighet i denna öfning. Det Latinska språket synes för sin korrthet skull wara tjenligare än modersmålet att nyttja wid Resolutionen.

De för Skolorna tjenligaste Auctores Classici äro: *Cornelius Nepos*, antingen någon del af *Julius Cæsar*, t. ex. *de Bello Gallico*, eller *Curtius*, *Cicero de Amicitia et Senectute*, samt *Ovidii* Methamorphoser, hwilka sistnämnde likwäl böra läsas endast efter de förkortade upplagor *in usum Scholarum*, hwarutur alla anständigheten sårande stycken finnas uteslutne. Mera kan icke medhinnas i Skolan. Af sig sjelf synes följa, att ett eller annat lätt *vita* af *Cornelius* föreläses uti Andra Classen, den återstående delen deraf, jemte ett stycke af *Ovidii* Metamorphoser uti Tredje; samt fortsättningen af dessa och de öfrige uppnämde Auc-

torer, så mycket som medhinnas, uti *Rectors Class*. På *Gymnasium* böra läsas *Cæsar* eller *Curtius*, hwilkendera som i Skolan icke redan blifwit läst eller fullt genomgången, några af *Ciceros* Orationer och smärre skrifter, *Virgilius*, samt för öfre Cirkeln till slut *Sallustius* och *Horatius de arte poetica*.

Då Skol-Lagen till begagnande på Lärorummet icke tillåter sådane Editioner af Classiska Auctorer med Svensk öfwersättning eller Svenska noter, hwilka föranleda missbruket af innanläsning, i stället för egen explication; så lärer äfwen hwarje omtänksam Lärare finna sin tillsyn och åtgärd nödig, att de efter hand förswinna ifrån enskilda öfwerläsningen. Comiteens åsigt härwid är ej den, att alla slags Editioner med Svenska noter skola owillkorligt förbjudas. Twertom kunna de medföra gagn och oskadligt underhjelpa det egna arbetet, när de blott på swårare ställen anwisa *Ordo verborum* samt upplysa mörkare historiska eller mythologiska uttryck och framställningar. Endast då äro de menliga för utvecklingen af den egna eftertankan och sjelfwerksamheten, när de innehålla verbala öfwersättningar af phraser och hela meningar, samt än mera då de ord för ord gifwa tydningen af hela texten.

Att wid Latinska Auctorerne läsning, äfwensom framdeles wid de Grekiske, någon kännedom af Grekers och Romares Mythologi är för Lärjungen nödwändig, erkännes allmänt. Denna i många afseenden nöjsamma och bildande kunskapsgren fästes just wid nyssnämde läsning i minnet, om Läraren sorgfälligt iakttaget den hufwudregeln wid underwisningen, att ej i tysthet förbigå hwad som kan och bör förklaras och begripas. Till redighets winnande härwid, bör någon tjenlig Lärobok i denna Mythologi föregå eller åtfölja de profana Auctorerne, åtminstone Poeterne läsning, hwilket äfwen i Skol-Lagen finnes föreskrifwit. Denna Lärobok bör följakteligen till sin enklaste del börjas uti Tredje Classen, fortsättas uti *Rectors Class* och fullständigt absolveras uti *Gymnasium*.

4. Grekiska Språket.

Så snart Lärjungen hunnit lära ur Grekiska Grammatikan detta språks Declinationer och Conjugationer, kan han genast börja läsningen af en Auctor, hälst han förut under modersmålets och Latinska språkets läsning, fullbordat det swåra arbetet, att fatta grammatikaliska begrepp. Då Latinen läses före Grekiskan, behöfwes ingen annan Grekisk Läsebok för nybegynnare, under det de lära sig paradigmata, än några få blad, t. ex. den första afdelningen af *Dahls Chrestomathi*, eller heldre några walda stycken af *Aelianus*, *Palæphatus*, eller *Diogenes Laërtius*, aftryckte wid slutet af Grammatikan, hwilken sjelf icke bör wara serdeles widlyftig. — Med Grekiska språkets Syntaxis böra Lärjungarne icke länge sysselsättas. Någon förberedande kännedom af Dialecterna hörer närmare till en nödig grammatik, då detta språk numera läres endast för att läsas, icke för att talas eller skrifwas. Dock bör denna sista delen af Grammatikan ej förr än på Gymnasium förekomma. Wi äge till bruk i Skolorna *Dahls Grammatica Græca*. Nyligen har en korrt och djuptänkt Grammatika för detta språk blifwit af Cantzli-Rådet m. m. Doctor *Norberg* utgifwen. Då Lärarne sjelfwe hunnit wänja sig wid den åsigt, hwarunder Grekiska språket i detta arbete betraktas och utredes, synes den blifwa ganska användbar och äfwen tillräcklig, oakadt sin korrtthet. De upplysande noterne i densamma utgöra endast wägledning för sjelfwa Läraren.

Bland Grekiska Auctores Classici är, utom *Aesopi Fabler*, ingen tjenligare för Skolan än *Xenophon*, hwars *Cyropedi* och hwars *Anabasis* uti rent språk och okonstlad stil berätta saker, som alltid skola af barn finnas nöjsamma och således fästa deras uppmärksamhet. För Gymnasium kan tilläggas *Luciani Dialogi Mortuorum*, eller en och annan af *Plutarchi Vitæ paralellæ*. På ett och annat Gymnasium har man läst *Hesiodus*, hwilken dock i afseende på sitt mörkare innehåll är mindre tjenlig; på andra några poetiska stycken ur *Dahls Chrestomathi*, hwilka för ändamålet, någon Elementar-kännedom af Grekiska språkets

Poesi, äro wäl beräknade. Sjelfwa Grekiska Poeternas läsning synes dock lämpligare företagas wid Universitetet.

Här är icke stället att redowisa för de skäl, som föranledt Comiteen att i Förslaget till Skol-Ordningen tillstyrka läsning af *Novum Testamentum Græcum*, icke blott på Gymnasium, utan äfwen i Skolan. Comiteen får blott erinra, att liwad man kallar Exegetik synes ligga utom kretsen af Elementar-Lärowerkens omfattning; att man inom dem bör hålla sig wid ordens noggranna tolkning och derjemte på Gymnasium fästa de mera för sig komne Lärjungarnes uppmärksamhet på de uti Nya Testamentets Grekiska förekommande Idiotismer, samt Orientaliska constructioner och talesätt. Man behöfwer knappast anmärka, att wid denna Heliga Boks läsning, lika som wid alla andra böckers, bör det historiska i sitt sammanhang förklaras, och det geographiska med tillhjälp af en Charta öfwer Palestina, samt andra nödiga Chartor, göras för Lärjungarne, så mycket möjligt är, åskådligt; hwarwid Doctor *Ödmanns* arbeten wisa en ypperlig ledning. Början göres rättast med *Lucæ Evangelium* och Apostlagerningarne, hwarefter *Johannis Evangelium* och Epistlar tjenligen läsas. Doctor *Sjögrens Explicatio Novi Foederis* är för Gymnasister en tjenlig hjälpreda wid öfwerläsningen.

Den hittills på många ställen brukliga läsningen af så kallade *Dicta Classica* är nästan utan allt ändamål. Afbrutna stycken, stympade meningar äro swåra att fatta, och fästa ej uppmärksamheten. De upplagor wi äga af *Dicta Classica* äro dessutom lämpade efter *Benzeli Repetitio*. Sedan denna ej mera läses i Skolan, böra äfwen de i sammanhang med densamma ur Bibeln utplockade stycken från de lägre Lärowerken förwisas. Om sådane anses behöflige, måste de inrättas och lämpas efter den Lärobok i Christendomen eller den wetenskapliga Theologien som wid samma Lärowerk nyttjas.

Ett annat förhållande är med de så kallade Pericoperna. Det måste alltid blifwa nyttigt och skall med lätthet kunna göras begärligt för hwarje yngling som läser Grekiska, att redan under Gymnasii-tiden få lära sig ur Grundtexten känna och explicera de stycken af Nya Testamentets Skrifter, hwilka

såsom Epistlar och Ewangelier wid den Allmänna Guds-tjensten uppläsas och ligga till grund för sjelfwa Predikningarne. Detta ändamål winnes, då Läraren låter Discipularne, under den näst föregående Grekiska Lections-timmen, explicera följande Helgedags Pericopa, åtminstone Evangelii, samt densamma korrt, dock tydligt förklarar.

Ganska mycket har äfwen blifwit twistadt, både med och mot, om Grekiska språkets tydning, antingen den bör ske på Svenska eller Latin. Klart är, att särdeles i barnåldern ett nästan alldeles främmande språks tydning på ett annat, som ännu är högst ofullkomligt inhemtadt, skall wara menlig för eftertanken och leda till båda språkens misshandling. Men det är ock lika gifwet, att öfningen uti Latinska Språket, samt den åsyftade färdigheten uti Grekiska språkets lärdare behandling för mycket lida, om Latinet alldeles uteslutes. Det rättaste synes således wara, att i Skolan endast fordra och öfwa tydningen på Svenska; uti nedra Afdelningen på Gymnasium fortsätta denna method, men med tillägg af tydning på Latin, samt uti den öfra Afdelningen endast nyttja sistnämde språk.

5. Hebreiska Språket.

Hwad om *Dicta Classica* ur Nya Testamentet nyss blifwit sagdt, gäller äfwen i afseende på Hebreiska språket. Ynglingen läser med mera nytta och mera nöje ett helt sammanhängande stycke, än några sönderstyckade meningar. Att börja språkets läsning, som wanligt sker, med Psaltaren, d. w. s. med en Lyrisk Skald, är att öka swårigheten och förfela ändamålet. Comiteen anser tjenligare, att wid Elementar-Lärowerken stanna wid läsningen af så många Capitel af 1:sta Mose Bok, som under noggran grammatikalisk analys kunna medhinnas; och är i anledning deraf i begrepp att föranstalta om tryckningen af en särskild och correct upplaga af denna bok. Wid Hebreiska Grammatiken är nödigt för Läraren att urskilja, hwad af Lärjungen kan fattas och följaktligen bör honom meddelas, och hwad deremot bör uppskjutas till dess han hunnit temligen långt i språkets Explication. Det egentligen nödiga är att wäl hafwa fästet i minnet

alla Paradigmata Verborum; att wäl känna Pronomina, hwilka i detta språk under formen af Suffixer äro så anmärkningsvärda; att genom säker kännedom af de Radicala Consonanterne kunna skilja dem från de wid ordens böjningar eller sammansättningar tillkomne, hwarförutan man aldrig på egen hand kan uppleta ordet i ett Lexicon; att redigt känna accenterne, som icke blott bestämma stafwelsernas tonwigt, utan äfwen utgöra språkets commatering. Den inwecklade och widlyftiga Läran om Vocalernas förändringar efter mångfaldigt sammansatte Reglor, hörer icke till första underwisningen. Deremot må under Gymnasii-tiden ynglingen göras uppmärksam på alla de omständigheter, hwaruti detta Österländska språk wäsentligen skiljer sig från våra Europeiska, samt på de former, hwilka ifrån Hebreiskan, om ock genom flere från densamma ledde eller med den beslägtade Orientaliska språk, blifwit öfwerflyttade till Grekiskan och derifrån till de Westerländske. Det förstas, att sådana undersökningar icke få göras widlyftige eller utsträckas öfwer ynglingens förmåga att dem fatta.

Den af Adjuncten Sjöbring nyligen utgifne Hebreiska Grammatika äfwensom den af Theologiæ-Lectorn Doctor Knös, äro för den första underwisningen i detta språk ganska brukbare.

6. De Moderna Språken.

För en gosse eller yngling, som grundeligen lärt Latin, kan det ej blifwa swårt att lära de så kallade Moderna Språken. Den tid man användt på Latinska Grammatikan, får man ersatt genom ökad lätthet att dels fatta, dels undwara de sistnämdes Grammatik. Paradigmata för Declinationer och Conjugationer, jemte det wigtigaste af hwarje språks Syntaxis måste dock äfwen här inhemtas. Wid dessa språk gäller äfwen hwad ofwanföre wid studium af Latinen blifwit anmärkt om nyttan af Tale-öfningar och om användandet af Taflan.

Wi äge för dessa språk så många allmänt kända Läroböcker, som wid första läsningen med nytta kunna användas,

att deras uppräknande wore utan ändamål, helst antalet deraf nästan dageligen förökes. I de Skolor, der Latin icke läses, bör åtminstone ett af de Moderna språken med fullständig grammatikalisk noggrannhet läras, och då blifwer methoden nästan densamma, som för det förstnämde språket är anwist. Hwarje person af något slags bildning bör wäl och regelmässigt känna åtminstone en Grammatika, hwarförutan förmågan att redigt och bestämdt uttrycka sig sällan ernås.

7. Matematik.

Den Matematik, som wid Elementar-Lärowerken kan komma ifråga, innefattar endast Arithmetiken fullständigt, samt Elementerne af Geometrien och Bokstafs-räkningen, eller Algebra. Till detta studium bör Lärjungen beredas genom öfning i åskådning, så wäl af Geometriska figurer, som af omwexlande antal af likartade föremål. Om barnet sjelf under wederbörlig handledning, får, genom egen eftertanka och genom betraktande af föremål uti olika antal, uppsatta Additions- och Multiplications-Tabeller, hwilka sedermera genom bruk och öfning fästas i minnet, så blifwer sanningen af de i dem betecknade satser för barnet åskådlig. Med denna method kan och bör fortfaras i de så kallade *Quatuor Species* i Arithmetiken, ända till dess man är säker att Lärjungen icke blott med minnet, utan äfwen med begreppet bestämdt och säkert fattat den öfwade Räkne-processen med dess resultat, hwarwid det allt ifrån *Pythagoræ* tid bekanta räknebråket eller andra dylika uppfinningar till åskådighetens framkallande wisa en utmärkt nytta. Under allt detta måste Lärjungen öfwas att med färdighet räkna i hufwudet, hwilken färdighet äfwen blifwer en följd af denna method. På lika sätt böra de Geometriska figurerna för åskådningen framställas, på det de må af begreppet redigt fattas. *Pestalozzi*s anwising till dessa öfningar, hwilken finnes på Swenska öfwersatt, med titel: *Åskådnings-lära*, har i hänseende till methoden uti dessa Läroämnen en stor och afgjord förtjenst. Den kan tjena såsom wägledning för oerfarna Lärare, till dess att en sådan fullt brukbar Lärobok, som ännu saknas, blifwer

på samma grunder utarbetad, eller intilldess att wanan gjort dem skicklige, att efter egen urskillning anställa dylika öfningar. Under allt detta bör Lärjungen flitigt tillhållas, att ej blott beswara Lärarens frågor, utan ock, att med egna ord och på ett tydligt språk kunna beskrifwa de figurer eller förhållanden, hwilka han uti åskådningen uppfattat. Hwarje erfaren Mathematisk handledare känner och wet, huru mycken swårighet för begreppets utveckling, wid mera framriden ålder, uppkommer deraf, att man ej ifrån första undervisningen blifwit tillwand att i dessa ämnen redigt uttrycka sina tankar.

Geometrien bör af hwarje Lärjunge studeras, icke blott såsom en grundläggning till den högre Matematiken, utan såsom en ypperlig tanke-öfning, genom hwilket förståndet wänjes att undersöka innan man bedömmar, samt att fordra redighet i uppgifter, ordning i slutföljder, klarhet i bewisen och bestämdhet i resultaten. För detta ändamål är högst nödigt, att Lärjungen wid alla Geometriska demonstrationer tillhållas, att med den yttersta noggrannhet och ordning följa hela deras kedja, framställa det uppgifna, fullständigt upprepa hwarje behöflig syllogism och ej afbryta förr, än slutresultatet är ådagalagdt. Till förberedande öfning är nyttigt, att Lärjungen i Lärdoms-Skolas Tredje Class, och i Apologist-Skolas Andra Class, wänjes att i fullständiga syllogismer använda Geometriens definitioner och axiomer på varierade föremål, såsom linier, winklar, trianglar, cirkelbogar, etc. Härwid må Läraren, efter eget behag, wälja exempel antingen ur *Euclides* eller någon annan Författares Elementar-Geometri, eller ock efter egen uppfinning.

Wi äge i Arithmetiken många Läroböcker som med fördel kunna nyttjas. Bland dem må nämnas *Forsells* förbättrade upplaga af *Beckmarks* Arithmetik, *Kjellins*, *Lithanders*, och den nu mera i Bokhandeln saknade, men i alla tider förträfflige *Celsii* Arithmetik med *Palmqwists* noter. I Geometrien finnes ingen Lärobok bättre passande för Elementar-Lärowerken, än *Euclidis* Elementa. För Algebra äge wi *Forsells* och *Bonnycastle*s goda Läroböcker. I Skol-Ordningen finnes upp-

gifwit, huru långt denna kunskapsgren bör på Gymnasium drifwas. Ändamålet är härwid, som wid de öfriga wetenskaper och wid språken, att en yngling, som ordentligen genomgått Elementar-Lärowerken, måtte hafwa uppnått den kunskaps-grad i hwarje ämne, att han sedermera å egen hand kan sjelf högre upparbeta sig, och således med framgång begagna sig af den Academiska underwisningen, efter den method, som för densamma wid hwarje riktigt Universitet måste följas.

Ordningen i hwilken Lärjungar lättast kunna lära *E u c l i d i s* Geometri tyckes wara att genast ifrån Första Boken öfvergå till den Tredje, hwilken genomläses med besparande af de tre sista propositionerne, till dess att den Andra Boken förut blifwit genomgången. Sedan fortsattes läsningen utan att vidare ändra den ordning *E u c l i d e s* utstakat. De 4 första Böckerne utgöra en tjenlig *cours* för nedre Afdelningen i Gymnasium. I öfre Afdelningen läsas 5:te och 6:te Böckerne samt så mycket af den 11:te som kan medhinnas, och till kännedomen af Stereometriens Elementer är nödigt. Att wid denna senare, till utvecklande af begreppet och winnande af åskådlighet, böra begagnas figurer, som äro konstruerade *in solido*, lärar knappast behöfwa att påminnas.

Wid Läroböckernes bruk må sluteligen erinras, att de icke böra lemnas Lärjungarne i händer, så länge eftertankan ensam öfwas och minnet är och bör wara owerksamt. Alla till öfwerläsningar utur böcker gifna lexor äro då otjenliga och skadliga. Tiden till dessa, och till Läroböckernes nyttjande börjar då först, när Lärjungen bör i minnet fästa Arithmetikens reglor och Geometriens demonstrationer, sedan de förut blifwit af förståndet redigt fattade, hwilket icke inträffar i Lärdoms-Skolor förr än i Rectors Class; men i Apologist-Skolor må begynnas i Andra Classen. Om någon Lärare så skulle misskänna sin kallelse, att han icke åt Lärjungarne sjelfwa öfwerlemnade Instrumenternas bruk och Figurernas uppritning, utan endast öfwade dem uti uppläsning och bewis; så skulle han å en annan sida icke mindre misstaga sig om underwisningens natur och fordran i dessa ämnen.

Det är i öfrigt för hwarje opartisk och upplyst Lärare klart, att då Skol-Lagen allwarligen bjuder Matematikens

studium ända ifrån de nedersta och till de öfwersta Classerne; så afser den icke mängden af deruti inhemtade kunskaper, än mindre den orimligheten, att detta yrke skall blifwa hwarje Lärjunges hufwudsak. Blott ett grundligare studium af den del som läres, anses såsom det enda bildande medel till winnande af sådane färdigheter, hwilka alltid och allestädes gagna sine ägare, samt äro uti alla stånd och wilkor användbare, men hwilkas saknad hos Embetsmän torde i allmänhet medföra skadligare följder, än wid en hastig öfwersigt lätteligen märkes. En erfaren Uppfostrare känner ock, att de aldrig utan en riktigt beräknad och grundelig method wid denna wetenskaps inhemtande erhållas. Uti bristen af en sådan method, och dess användande i rätt tid, anser Comiteen ligga en tillräcklig förklaring på det besynnerliga men så ofta återopade phenomé, som härigenom förwandlas till blott fördom, att annars goda och ljusa hufwuden skulle finnas, hwilka icke äga förmåga eller håg att lära sig Mathematik, åtminstone så mycket, som för allmänna lifwet och wetenskapernas nödwändiga samband erfordras.

8. Historien.

Oaktadt den mängd Historiska Skrifter, compendier och öfwersättningar af alla slag, som dagligen lämna bok-prässen, och hwilka föregifwas wara utarbetade till Ungdomens tjenst; sakna wi likwäl ännu för denna wetenskap sådane Läroböcker, som i en naturlig gång med full riktighet innefatta dess uppgift för barna-åldern. Oberäkneliga äro de skadliga följderne af denna brist, då hwarje erfaren Uppfostrare känner Historiens behag för all slags ungdom och dess förmåga att öppna det unga sinnet för lifligare intryck. De fleste Läroböcker hafwa det fel, att de antingen framställa Kronologiska skeletter, hwilka i brist på individuella, och för den späda åldern beräknade ämnen, icke kunna lifwa hågen och fästa uppmärksamheten; eller ock öfwerhoppa minnet med en mängd *facta*, hwilka dels icke kunna redigt fattas, dels fordra sådana förutgående begrepp, tankeslut och kunskaper, som wid denna ålder icke kunna påräknas. Den första läsningen

bör twertom icke innehålla några Kronologiska, än mindre Diplomatiske uppgifter, utan endast bestå i en följd af berättelser för barnet lättfattliga, samt för dess inbildningskraft underhållande.

Historiska underwisningen synes således böra börja med Biographier öfwer personer af stor märkvärdighet. Men dessa böra wara författade med den största enkelhet, befriade från alla slags reflexioner, och endast sins emellan uppstälde i Kronologisk ordning. De böra ock på tjenliga ställen innehålla strödda underrättelser om de märkvärdigaste äldre folkslags lynnen, seder och bruk, hwilka med urwal anförda, merändels gifwa barnaåldern ett lifligt nöje. Denna sysselsättning bör ensam upptaga de åt Historien anslagne lärotimmar uti alla Skolors Första och uti Lärda Skolors Andra afdelning. En efter förenämnde afsigt inrättad biografisk Lärobok för den Swenska och Gamla Historien äro ibland Lärowerkens ännu fortfarande behof. En brukbar anwisning till kännedomen af Nordiska Mythologien, hwaruti underwisningen af Historiarum Lectorn fullständigt meddelas, men hwaraf smärre walda stycken redan i de lägsta Classerne kunna med nytta föredragas, äge wi uti den år 1811 utgifne Swenska öfwersättning af Professor Nyerups Edda eller Skandinavernas Hedniska Gudalära.

Efter en sådan förberedelse, kan barnet ledas till kännedom af något Folkslags Historia, hwarwid Fäderneslandets lärar hos hwarje folk böra få första rummet, samt uti serskilld Lection i bredd med denna, de gamle Grekers och Romares. Under dessas inhemtande får det äfwen småningom begrepp om angränsande folkslag, hwarigenom det ytterligare beredes att kunna fatta flere Länders Historia, och slutligen hwad man kallar Universal-Historien i ett sammanhang. Då härmed, enligt Skol-Lagens föreskrift bör göras början uti Apologist-Skolas Andra, och Lärdoms-Skolas Tredje afdelning, så är klart, att denna åtgärd bör där åtföljas af andra Läroböcker, samt i någon mån af förändrade Läro-metoder. I förra hänseendet kan, af dem wi nu äga, tills vidare begagnas Schöcks *Lärobok i Allmänna Werlds-Historien*, (öfversatt af Doctor Stridsberg) hwilken uti denna hänsigt för-

fattad, är indelad uti smärre courser. Men tillika är högst nödigt att jemte den Swenska, hwaruti wi hafwe flere brukbara och allmänt kända Läroböcker, låta ynglingen i sammanhang läsa ett i sender af de Gamla Folkslagens Historia. I Beckers *Welt-Geschichte für Kinder*, öfversatt och sammandragen af Angelini, under benämning af *Historisk Handbok för Fruntimmer*, hafwe wi en för denna ålder förträfflig Lärobok. Den kan tills vidare, med urwal nyttjas sådan den är, men å nyo utgifwen, med uteslutande af några för dess förra bestämmelse endast passande talesätt, samt inskränkt till de tre första delarne, hwilka innehålla Gamla Historien, skulle för de twänne öfwersta Classerne i alla Elementar-Skolor föga lemna något att önska. De öfriga delarne kunde för Gymnasium och i progressiv ordning för högre Apologist-Skolas sista afdelning med nytta föredragas. Så länge åter denna bok icke allmänt finnes, eller i afseende på ett högre pris är för ungdomen mindre tillgänglig, kan Schöcks utförligare Historia öfwer hwarje serskildt af de gamla Folkslagen, eller andra Läroböcker, efter hwarje Lärars eget wal, begagnas, dock med wilkor, att de äga en för ungdoms-åldern beräknad utförlighet. Wid det fortsatte Historiska studium bör tideräkningen alltid med sorgfällighet läras, hwilket går lätt, då den biographiska Läroboken, liksom medwetslöst, lemnat densamma några ståndpuncter, hwilka blifwit ytterligare, genom en sammanhängande Historisk läsning, fästade i minnet. Först då Lärjungen hunnit få begrepp om Universal-Historia, hwilket torde hufwudsakligen inträffa i Rectors Class, samt Apologist-Skolas öfwersta afdelning, kunna Synchronistiska Tabeller, särdeles wid repetitioner af den Historiska läsningen, med full nytta användas. Uti Tredje Classen bör man inskränka sig till fordrad redogörelse endast för början och slut af Historiens allmänna perioder. Chartor, som wisa Ländernas olika fördelning under serskildta tidehwarf, såsom Kruses Historiska och Geographiska Atlas, samt Tabeller, som göra Folkslagens yttre makt i dess till- eller aftagande, i samband med Chronologien, åskådlig, såsom: Prosten Grefwe Schwerins grundlinier till Staternes Historia, eller Strassers bekanta *Strom der Zeiten*

m. fl. äro wid dessa underwisningar, under en skicklig Lärarens ledning, af mycken nytta.

Det är lätt att finna den rätta Läro-metoden uti Historien då man klart föreställer sig denna Wetenskaps ändamål och det sätt hwar på den bör ingå uti ungdomens sinne samt verka på känslan. Verbala öfwerläsningar kunna här minst vara på sitt ställe, helst derigenom, enligt erfarenheten, blotta minnet sysselsättes på omdömet och inbillningskraftens bekostnad, hwilka här likwäl böra egenteligen vara i verksamhet. Undantag kunna gifwas, t. ex. några wissa bekantare Konunga-längder, förteckningar på en Historias allmänna perioder, Genealogiska anwisningar, samt andra smärre uppsatser och minnestaflor; men äfwen dessa böra förut göras åskådliga på Tabeller, eller genom upprepade muntliga framställningar förtydligas. Rätta ordningen torde derföre vara den, att uti den första afdelningen Läraren först sjelf, med tjenlig tonwigt samt under passande tillägg och förklaringar uppläser den förewarande Biographien uti sitt sammanhang. Derefter låter Lärjungarne en eller flere gånger uppläsa den, samt derunder ytterligare utforskar, om och huru de fattat innehållet. Detta således genomgångna stycke lemnas till redogörelse för nästa Lection. Denna består deri, att gossen, genom swar på tjenligt framställda smärre frågor, kan göra reda för innehållet, och efter en längre öfning framställa det ostyckadt med egna ord. Uti de följande afdelningarne kan Läraren utesluta den egna uppläsningen, och inskränka Lärjungarnes till blott en gång, allt efter som behofwet och Läroämnenas tilltagande mängd det fordra, dock alltid under ett sorgfälligt iakttagande af den öfriga metoden. Sedan handledningen genom hela Skolan warit riktig och sådan den bör vara, kan ynglingen wid underwisningen på Gymnasium lemnas, att på egen hand genomläsa och göra reda för Historiska Skrifter. Dock lär äfwen här en omtänksam Lärare icke underlåta, att den föregående timman alltid i korthet genomgå innehållet af den blifwande lexan, samt derunder, dels genom egna anmärkningar, dels genom uppläsning af walda stycken utur andra, ämnet upplysande Historiska Arbeten, gifwa begreppet den klarhet och känslan den riktning,

som ändamålet fordrar. Genom anwisning på sådane skrifter fullkomnar slutligen Läraren Discipelns bildning för Historiens studium.

Den större eller mindre nyttan, understundom skadligheten af Chronologiska Tabeller, beror helt och hållet af deras construction och bruk. De böra vara författade efter Scala, likasom en Charta med tidens linea midtpå och i bräddarne, så att händelsernas afstånd eller sammanträffande blifwer för Lärjungen åskådlig och kan, om så behagas, med cirkel och lineal mätas. De böra icke vara öfwerhopade med en mängd okända facta eller obetydliga uppgifter, hwilka willa ögat och dela uppmärksamheten; utan endast upptaga de hufwudsakligaste händelser. Deras framwisande bör knapt tillåtas, och ingalunda deras bruk, förr än alla på dem anförda omständigheter äro af Lärjungen förut, genom läsning af Lärobokens text, wäl kände, och genom Lärarens förklaringar rätt uppfattade. I denna ordning blifwa de ett dugligt medel till redighet wid öfwerläsningen, och controll wid redogörelsen. Efter beskaffenheten af hwarje historiskt ämne och Discipelns framsteg, kunna de lätteligen af Läraren uppgöras, och sedermera af ynglingarne afskrifwas. De medföra då wida större nytta, än när de äro tryckta. Dels kunna de ej genom Verbal öfwerläsning, eller för tidig framställning missbrukas, dels fäster sig innehållet i åskådningen och minnet under sjelfwa afskrifningen, hwarjemte detta arbete erbjuder en gagnelig och muntrande sysselsättning under lofstunder och ferier, serdeles om sådane Tabeller, efter gifne utkast och schemata, af de mera för sig kômne Lärjungar sjelfwa utarbetas.

Det är swårt att bestämma, huru långt en Lärjunge wid Elementar-Lärowerken bör hinna i studium af Historien. Det synes som skulle man kunna anse hans framsteg tillräcklige, om han, wid dimissionen till Academien, fullständigare känner Fäderneslandets Historia efter en någorlunda utförlig Lärobok, samt Universal-Historien till de bekanta Folkwandringerne, hwilka fullbordade det Westra Kejsaredömet fall. Berättelsen om Medeltidens willor samt sednare tidens invecklade Cabinetthistoria, böra wäl icke ifrån underwisningen i

Apologist-Skolas öfwersta afdelning och Gymnasium uteslutas. Men som de ej förr än wid en till mogenhet närmare ålder kunna redigt uppfattas och följaktligen med nytta utförligare läras, så synes en mera cursiv läsning deraf, jemte säker kännedom af hufwud-epokerna wara för behofwet tillräcklig. Den äldre Historien har framför nyare tidens i synnerhet den stora fördelen, att grundlägga Religiositet utan widskepelse och ingjuta i ungdoms-sinnet en stark känsla för människans individuella kraft, då hon ledes af Fosterlandskärlek och Medborgerlig dygd. Den Bibliska Historien, som det redan blifwit anmärkt, wänjer barnets hjerta att med wördnad omfatta den Ewige Gudens styrande och wårdande Försyn. De äldre Hedniska Folkslagens häfder framställa deremot hwarje kraftfull människas inflytelse på samtid och efterwerld; bägge samfällt leda till en tro, som ej hindrar werksamheten, och till en werksamhet, som under de kraftigaste bemödanden likwäl alltid ihågkommer sitt beroende af werldarnes Upphof och Styresman. Denna Historia lemna derjemte tillräckliga lärdomar om följderna af dygd eller sedeförderf, af kraft eller wanmakt, af ljus eller okunnighet, så wäl för enskille, som för hela folkslag. Rätt framställda skola dessa delar af Historien blifwa hwad hela denna Wetenskap bör wara, en källa af uppmuntran och ledning till Gudsfruktan, Dygd och sann Wishet.

9. Geographien.

Underwisningen wid våra Allmänna Lärowerk, har i få kunskapsgrenar warit så felaktig och bristande som i Geographien. Dels har man af medellöshet saknat nödiga Chartor och hjelpredor, dels har nästan hela underwisningen bestått deruti, att man låtit Discipeln, utan all slags handledning uti den Geographiska åskådningen, än mindre wana derwid, endast i minnet fästa några namn på Länder och Städer, hwilka han sedan fått uppsöka på Chartan, hwarwid man ofta försummat att controllera, om han fattat med någon slags redighet deras inbördes läge och afstånd. Uti denna illa beräknade underwisning hafwa tillika fått inflyta flera politiska begrepp och indelningar, hwilka dels warit underkastade

täta förändringar, och således förorsakat olikhet mellan Läroboken och werkliga förhållandet, dels alltid skola blifwa utan interesse och fattning för barnet, innan det genom Historisk kunskap lärt sig att inse deras uppkomst, betydelse och sammanhang. Under de beständiga hwälfningar Europas politiska Geographie i senare åren undergått, har man erfarit, och temligen klart börjat inse, huru ofullständig geographisk kunskap på detta sätt inhemtas.

Att likwäl denna Wetenskap, som af alla är för barnsinnets lättast att fatta, ej blott medgifwer, utan äfwen fordrar ett annat behandlingssätt, lär icke wara underkastadt twifwelsmål. I Tyskland hafwa G a s p a r i s Geographiska Läroböcker med till dem hörande Chartor för hwar särskildt cours, wisat den wäg man härwid bör följa. Cancellie-Rådet S i l f w e r s t o l p e och Professor H a a r t m a n hafwa gjordt denna method och sådane slags Chartor kände äfwen i Sverige, hwarwid likwäl må anmärkas, att Chartor utan utsättning af namn, så nyttiga och användbara uti controllen på öfwerläsningen wid framliden ålder, icke synas böra nyttjas wid första underwisningen, såsom för mycket abstracta, och fordrande af barnet en mera omfattande inbillnings-förmåga, än man wid denna ålder skäligen kan wänta. Hufwudsaken är att meddela barnet de första grundbegreppen af Jordklotets naturliga beskrifning; lära detsamma känna huru de fasta Ländernas kuster bildas af hafwet med dess wikal; genom åskådning fästa uti minnet och föreställningen Jordklotets bergsträckor, insjöar och floder, samt härwid lära så många namn på Länder och märkliga ställen, som fordras för att reda dessa uppgifter. Så böra t. ex. Spanien och Portugal betraktas, icke som serskillta eller någon wiss makt tillhörande Konungariket, utan endast såsom en halfö, omgifwen af Atlantiska och Medelhafwen, åtskiljd från det öfriga Europa genom Pyreneerne, hwarwid uppmärksamheten tillika fästes på dess luftstreck, egenheter och naturalster. Rehnströmmens uppkomst, framflytande och utlopp anwisa, utan att ingå i minsta slags politisk undersökning, huruwida han den ena tiden warit gräns för en makts område, den andra tiden för en annan.

Methoden härwid är den, att man först under hemtade stöd för inbillningskraften af solens gång samt andra af barnet kända omständigheter, lär det wäl känna och redigt åtskilja Wäderstrecken i naturen. Om något i granskapet warande högre ställe tillåter Läraren att derifrån wisa de angränsande tracternas sammanhängande läge, samt således genom jemnförelse gifwa Discipeln begrepp om Chartors uppkomst i mindre Skala; företer en sådan omständighet mycken lättnad uti begreppets utveckling. Derefter förelägges Chartan i likformighet med läget i naturen. Sedermera anwises noga och wäl inskärpes det sätt, hwar på hwarje geographiskt föremål på Chartan betecknas, såsom haf, sjöar, sund, wikar, floder, bergsträckningar, öar, halföar, uddar, kuster, m. m. hwar för sig betraktade, hwar med så länge fortfares, intill dess Lärjungen aldrig tager miste om beteckningen af de olika föremålen. Härwid kan tillika, efter föregången tillräcklig öfning i åskådningen, uppritning på Taflan begagnas, såsom en förberedelse till förmågan af egen Chart-ritning.

Under dessa öfningar och allt framgent uti progressiv ordning efter Lärobokens föranledning, lemnas den första underwisningen uti kännedomen af naturen, samt dess enklaste phenomener. Barnasinnets uppfattning af dessa hwarcken kan eller bör wara systematisk, utan, såsom uti sjelfwa naturen, styckewis åskådande allt efter som hwarje föremål wisa eller faller i ögat. Härtill företer sig uti Skolorne det bästa eller nästan enda tjenliga tillfälle wid de geographiska föreläsningarne, hwar före äfwen Skol-Ordningen med dessa förbundet skyldigheten att underwisa uti naturens elementaira kännedom, betraktad såsom bildande medel för den yttre reflections-förmågan. Vulcaner, ebb och flod, elementernes utbrott m. m. fästas genom enkla förklaringar, tjenligast i föreställningen och minnet, wid anwisningen på Chartan af de ställen, hwarest dessa wåldsammast yttra sina krafter. Menisko-stammarnes olika utseenden, djur, växter, och mineralrikets allster, nämnas och beskrifwas der, hwarest de förnämligast hafwa sin hembygd. Härwid beror allt på Lärarens liffliga föreställningssätt och dess ljusa omdöme, att icke öfwerskrida gränsen för barnets fattning, i hwilket hänseende

Lärobokens construction i olika courser bör för ändamålet wara utarbetad och säkert beräknad. Anwisingar på kopparstick, målningar och Naturalie-samlingar, der de finnas, äro af en bepröfwad nytta att ägga uppmärksamheten och wäcka skönhets-sinnet för naturens betraktande. Svensk Zoologie, Botanik, Ornithologie m. fl. i detta hänseende hos oss utkomne, förträfflige werk, äro af den största andvändbarhet. Der tillgång åter på sådane saknas, måste bristen fyllas genom passande och korrta beskrifningar, hwarwid en nitisk Lärare sällan lär sakna några sig erbjudande tillfällen, att genom yttre åskådning förtydliga sina framställningar.

En sådan cours är, efter den anwising flyttnings-lagen för hwarje afdelning serskillt gifwer, beräknad att wara fulländad inom de Lärda Skolorna wid utgången utur Tredje och uti Apologist-Skolorna utur Första afdelningen. Den utgör förberedelsen, hwarefter den politiska Geographien kan uti de följande afdelningar med redighet inhemtas. Denna föredragning bör begynna med de enklaste begrepp af Statskunskapen: beskaffenheten af ett Samhälls-fördrag, Regeringsformer, Religioner, Lagar, Mynt, Handel och Sjöfart, med de allmännaste dit hörande techniska begrepp, hwilken cours widare på Gymnasium fortsättes och för ändamålet fullbordas. Härunder gifwes första underwisningen om Europas fördelning i serskildta Stater, hwilken underwisning sedermera utsträcker till de öfrige Werdelarne.

Det har blifwit mycket twistadt, om och när Jord-Globens bruk wid Elementar-underwisningen skulle förekomma. Somlige hafwa påstått att den är menlig för det första barnasinnets, hwilket föreställer sig jorden som en jemn utsträckt yta och derföre bäst fattar de geographiska begreppen på Plan-Chartorne. Andre åter yrka, att ett dylikt behandlingssätt ifrån första början gifwer falska åsigter, och derföre aldrig bör tillåtas. Då det instämmer med allas erfarenhet, att förra sättet wisar större lätthet wid den första underwisningen, men att, häröfwer utsträckt, det verkligen medför den senare olägenheten; så lär walet böra lemnas åt hwarje Lärarens egen urskillning samt dess förmåga att göra sina föreläsningar begripliga, under medgifwen sanning, att ju förr man kan nyttja

Globen, ju bättre utbildas Discipelns naturenliga föreställning. Jord-Glob bör därför finnas wid hvarje Elementar-Lärowerk. Men det är ock gifwet, att den till och med Rectors Class, samt uti de twänne lägsta afdelningar i Apologist-Skolor icke annorledes än helt enkelt bör begagnas till förwärfwande af åskådliga begrepp. Ej förr än på Gymnasium och i Apologist-Skolas högsta afdelning bör Läran om Globen wetenskapligt företagas, emedan Discipeln, efter Skol-Lagens föreskrift, icke förr anses äga de Matematiska begrepp och färdigheter, hwilka härtill utgöra grundwalen. Då lärar ock först wara tillfälle för en skicklig Lärare att öfwa de flitigare och med lifligare inbillning begåfwade Ynglingar, som dertill äga tid och fallenhet, uti sättet att sjelfwa göra utkast till Chartor. Denna kunskap är ganska wacker och för mångas framtid gagnelig, men lärar swårigen för alla kunna drifwas som en hufwudsak, icke eller tiden detsamma medgifwa.

Uti den Allmänna naturliga Geographien lemnar Professor *H a a r t m a n s* Lärobok en förträffelig handledning. Uti enklare stil omarbetad och uti serskilde Courser lämpad efter Skolornes olika behof skulle den fullkomligt uppfylla ändamålet. Efter en sådan plan äge wi redan under benämning af *Skol-Atlas* utaf Cancellie-Rådet *S i l f w e r s t o l p e* utarbetade och fullt tjejlige Chartor öfwer Globen och Werldsdelarne. Desse hjelpredor begagnas till och med i Lärdoms-Skolas tredje afdelning. För Rectors Class och Gymnasium samt Apologist-Skolas öfwersta afdelningar böra Special-Chartor och sådane Läroböcker nyttjas, hwilka tillika afse den politiska beskrifningen. I förra hänseendet hafwe wi den till sådant bruk lämpade *Å k e r l a n d s* Hand-Atlas, som nu af Magister *W i b o r g* utgifwes; och i det senare äro stundeligen att förwänta nya arbeten, lämpade efter sednaste förändringar. Imedlertid kan, bland dem wi nu äga, 6:te Upplagan, år 1815, af Rector *D j u r b e r g s* Geographie för Begynnare, begagnas.

De äldre Staternes kännedom, eller gamla Geographien behöfwer icke någon förberedelse, eller rättare sagdt, den är redan wunnen innan detta läroämne serskildt föredrages. Då härmed början göres uti Rectors Classen, fästes wid orters

anförande förnämsta afseendet på de mythologiska eller historiska märkwärdigheter, hwarföre dessa ställen wid Classiska Auctorers läsning redan äro eller blifwa af Ynglingarne bemärkte. Wi äge för denna Cours en ganska tjenlig anwisning uti Cancellie-Rådet *S i l f w e r s t o l p e s* Lärobok med åtföljande Chartor. Sjelfwa Läroboken, då den synes ämnad för en fullständig, nästan Academisk Cours, kan för Gymnasiernes behof emottaga mycken förkortning, äfwensom ett ännu mindre sammandrag bör för Rectors Classen utarbetas. Ledningen för dessa Läro-Coursers författande och begagnande synes wara den, att inga andra ställen anföras, än sådane, om hwilka Läraren kan uppgifwa någon uppmärksamheten fästade omständighet, eller som finnas oundgängelige att fatta Ländernas då warande sammanhang och indelning.

Wid öfwerläsningen af de Lärjungen föresatta Geographiska lexor, bör Läraren söka någon annan Controll, än den ganska osäkra, som består i blotta förmågan att på Chartan utpeka de der befintliga namn. Sedan den första undervisningen föregått, hwilken bör wara åtföljd af föga eller nästan ingen öfwerläsning, utan blott lemnas genom munteliga anwisingar och förklaringar, kan repetition ske på Chartor med utsatta namn, dock under nogaste uppmärksamhet att Lärjungen icke anser dessa såsom enda stamhållen för sin kunskap. Sedermera kunna Chartor utan namn till denna redogörelse begagnas. Omsider ställes Chartan på det afstånd att blott Ländernes former, men icke läsbara bokstäfwer synas. Och sluteligen bör den mera för sig komme Lärjungen tillhållas, att utan Chartor genom blotta beskrifningen på Orternes lägen och dessas inbördes sammanhang göra reda för sina begrepp.

För öfrigt skola framstegen i Geographien blifwa både säkra och betydeliga, då Lärare såsom orygglig grundsats antaga, att wid läsningen af hwarje historisk Skrift framställa dithörande Chartor. På detta sätt stadgas, wid Latinska Auctorernes och Gamla Historiens läsning, kännedomen af forntidens Geographi, samt den närwarande tidens under föredragning af Allmänna och Swenska Historien. Wanan här-

wid skall sedermera under Lärjungens fortsatta studier oafbrutet öka hans kännedom af denna wetenskap, som på sådant sätt inhemtad, alltid åtföljes af redig och säker föreställning.

Utom nu uppräknade Läroämnen, förekomma på Gymnasium följande:

a) Theologia Dogmatica.

Christendomens höga men enkla sanningar, afhandlade i ett slags lärd och wetenskaplig form, med uppgiften och förklaringar öfwer alla de uttryck, under hwilka man i de lärda Skolorne dem framställt, genom biträde och tillsats af en Terminologi, merendels hemtad från Philosophiens serskilda Skolor, utgör hwad man kallar *Theologia Dogmatica*. Man inser lätt att detta studium förutsätter många kunskaper i Logik, Metaphysik, Moralphilosophie och framför allt i Bibel-tolkning, samt att det således icke synes höra till Gymnasium, utan först wid Universitetet borde företagas. Men då de fleste ynglingar inom vårt fädernesland, som ämna sig till Läroståndet, sakna medel att länge wid Academien sig uppehålla; då den tid af wanligen ett, högst twänne år de där wistas, skulle wara aldeles otillräcklig, om de icke redan på Gymnasium gjort någon början med Theologiska studier; då man af hwarje bildad man fordrar åtminstone någon kännedom af de Theologiska Termer och Läroformer, hwilka i förra tider åstadkommit så mycken gäsning och så wigtiga händelser, samt följakteligen i nästan allt slags Litteratur och serdeles i Historien ofta förekomma; då de dessuton onekeligt bidraga att skärpa fattningsgåfwan och bereda förståndet till djupa undersökningar, så har Comiteen hwarken bordt eller kunnat från Gymnasium utesluta denna wetenskap. — Men en skicklig Lärare skal aldrig kunna misstaga sig om sättet att densamma här framställa; han skall aldrig försöka att hos en Gymnasist implanta klyftiga och widlyftiga utredningar af hwarje serskild Dogm. Han skall fästa dess uppmärksamhet egentligen wid de wigtigaste, wäl uttyda wetenskapens Terminologi, och noggrant wisa öfwerensstämmelsen mellan Bibelns egna ursprungliga uttryck och de ordalag, hwilka inom Lutherska Församlingen äro i Dogmatiken antagne.

Redigt, men korrt, skall han wid dem framlägga, hwad som i formen och uttrycken skiljer oss från Christna Kyrkans öfriga betydligare afdelningar, dock utan att wänja det unga sinnet wid en emot Christendomens Anda stridande, häftig och mångordig Polemik. Till de wigtigaste Dogmer böra wid denna underwisning räknas, icke blott den Christna Salighets-Ordningens Grundsanningar och föreskrifter, utan äfwen de, som inom Christna Kyrkan under framflutna Sekler wäckt det mästa uppseende, och föranledt de mäst minnesvärda undersökningar.

Allt nämna de Läroböcker, som finnas för denna wetenskap, wore att uppräknas en stor mängd Theologiska Compendier af mer och mindre brukbarhet. De inom Sverige i sednare tider mest brukeliga äro *Benzelii Repetitio* och *Wöldikes Compendium*, bägge af mycken förtjenst och passande för de tider då de utkommo, men mindre för de närwarande; *Mori Epitome Theologiæ Christianæ*, författad med en lätt och behaglig skrifart, men ofullständig och med ofta ganska obestämda uppgifter, samt framledne Professoren Doctor *Almqwists Commentarius* öfwer *Ernestii* Theser, redigt uppställd, med djup och widsträckt lärdom författad, men af alltför stor widlyftighet, då den betraktas som Elementar-bok.

Den method, som, wid antagandet af framledne Ärkebiskop *Benzelii* Läroböcker i *Theologia Dogmatica*, infördes wid våra Lärowerk hade onekligen stora fördelar. Lärjungen beredes nemligen till läsningen af dess *Repetitio* genom ett *Epitome* af densamma, hwilket i Skolan och på några Gymnasier uti nedra Cirkeln nyttjades. Härigenom hade han från början fäst i minnet och lärt sig förstå några Hufwudsatser och Definitioner, hwilka sedermera under fortsatt studium för honom i tjenlig ordning utvecklades. Det wore önskeligt om Theologiska Läroböcker efter samma plan blefwo utarbetade, och anser Comiteen *Sejlers* bekanta *Theologia Dogmatica*, såsom tjenligast att härwid läggas till grund. *Sejler* har sjelf af denna sin bok utgifwit ett Compendium, som dock innan det wid våra Gymnasier kan med full nytta användas, synes böra ännu ytterligare samman-

dragas. — Läraren i den Dogmatiska Theologien, som ej kan eller bör uraktlåta, att äfwen framställa den så kallade *Theologia moralis*, måste härwid icke heller försumma, att gifwa Lärjungarne de första grundbegreppen af moralen och naturrätten, såsom begreppen om pligt och rätt, frihet, tillräknande, samvete m. m. och äger derwid de ypperligaste tillfällen att i ungdomens minne, förstånd och hjerta inskräpa öfvertygelse om den öfwerensstämmelse, som är emellan Christi Sedolära och hwad människans förstånd, rätt brukadt, kan på egen hand uppfatta.

b) Exegetiken.

Denna benämning har man tillagt de Bibliska Grundspråkens läsning på Gymnasierne. — Då Läraren, serdeles i afseende på Nya Testamentet, måste utsträcka underwisningen utöfwer sjelfwa tolkningen af förekommande ord och talesätt, och jemte densamma wänja sin Discipel att i de Bibliska uttrycken igenfinna de lärosatser Dogmatiken framställer, är likwäl nödigt att han derwid wisar ett slags måtta. Om man sorgfälligt och widlyftigt bemödar sig att sönderbena och klyfwa hwarje Bibliskt språk, eller för nybörjare på en gång framlägga alla de mångfalldigt olika sätt, hwarpå detsamma blifwit af serskildte Religions-partier och Lärda män uttolkad, är detta ett studium, som hwarken hörer till Gymnasii Lärosal, eller till Gymnasistens ålder och öfriga framsteg. Denne må endast genom ett fortsatt uttydande af de Heliga Skrifterne öfwas i kännedomen af deras grundspråk, på sätt ofwanföre redan blifwit sagdt, lära sig att anmärka och förstå alla egenheter i deras skrifart, samt göras uppmärksam på den exegetiska förklaringen endast af de Bibliska Stycken, som i våra Christna Läroböcker anföras såsom hufwudbewis för våra wigtigaste Trosläror. Om explicationen af Pericoperna är redan ofwanföre taladt.

c) Kyrkohistorien.

Af denna interessanta lärdomsgren kan föga rätt begripas förr än man hunnit förwärfwa någorlunda kännedom af Dogmatiken, samt af både den politiska och af filosofiens

Historia. Detta gör nödwändigt för Läraren att wid Gymnasii-ungdomens underwisande häruti inskränka sig inom Kyrkohistoriens första Elementer. De trenne första seklernas Historia, d. w. s. berättelsen om Christendomens utspridande till dess den af *Constantinus Magnus* blef såsom Statsreligion anbefalld och skyddad; — Namnen samt korrt biographiska och litterära uppgifter om de äldste och märkwärdigaste Kyrkofäderne; — korrt berättelser om de Allmänna Concilier eller Kyrkomöten, om Munkordnars inrättande, om hufwud-epokerna af Påfwewäldets stigande, såsom ett slags inledning till Reformations-historien; — och ändteligen hufwuddragen samt de wigtigaste händelserna wid denna betydliga förändring i flere folkslags religieusa tänkesätt; — allt detta innefattar en så tillräcklig Cours i denna kunskapsgren för Gymnasium, att äfwen densamma måste med minsta möjliga widlyftighet framställas. Tjenliga Läroböcker att härwid följa äro: *Möllers* Kyrkohistoria, *Schröcks* rikhaltiga Sammandrag, öfwersatt af *Ödmann*, samt *Turretini* på ren Latin med en förträfflig stil författade *Compendium Historiæ Ecclesiasticæ*.

d) Philosophi.

Man har twiflat om något af Philosophien kan redan på Gymnasium med nytta studeras. Gifwet synes det wara, att man derstädes ej får i denna wetenskap fördjupa sig. Men Logikans och antropologiens Elementer, — ett slags *Philosophia definitiva*, som gifwer begrepp om äldre och nyare tidens i Philosophien brukade Terminologi, — någon underrättelse om de gamla Folkslagens serskilda filosofiska Secter, såsom Pythagoreer, Platonici, Stoiker, Pyrrhonister, Epicureer, m. fl. torde böra anses som en nyttig förberedelse till wetenskapens fullständigare studium wid Universitetet. Ledningen härwid af en efter vår tids behof rätt afpassad Lärobok saknas, och måste genom Lärarens egna kunskaper och kloka urskillning i afseende på Läroämnen och framställningssätt ersättas. — Några bekanta Logikor, samt *Baumeisters Elementa philosophiæ recentioris* användes härwid icke länge-

sedan med verkelig nytta. — Hwad Läraren i synnerhet bör undwika, är att wänja ungdomen wid obestämda uttryck, allegoriska bilder, i ställe för saker och satser, meningslöst uppreparande af ord, dem Lärjungen icke förstår, samt ifrigt förfäktande af sådana Läroformer, som enligt deras natur nödvändigt måste wara underkastade täta förändringar genom olika åldrars språkbruk och ombytta sätt att philosophera. Okunnigheten är alltid bättre än en blind tillgifwenhet för hwad man lärt sig att blott efter andra tanklöst upprepa. Wid framställandet af Logicans reglor och former kunna exemplen med framgång hemtas ifrån Matematiken, dess grundbegrepp, satser och demonstrationssätt. Äfwen lærer för nybegynnaren blifwa både nyttigast och för fattningsgåfwan redigast, att wid Logicans studium förnämligast framställa och utreda de begrepp, hwilka stå i samband med Grammatiken. En yngling, som till Universitetet dimitteras bör hafwa inhemtat så mycken kännedom af allmän Språklära, som kan göras begriplig för den, hwilken ännu känner blott några få Språk och äfwen dessa ofullkomligt.

Hwad föredragningen af Antropologien beträffar, så måste den bero dels utaf Lärarens urskillning, dels på wäl författade Läroböcker, innehållande de delar af wetenskapen, hwilka utgöra grunderna för all slags Philosophi och anwisa möjligheten för dess ytterligare construction. Till utarbetande af sådana Läroböcker lemna *Kants* Antropologie in pragmatischen hinsicht, *Funkes* Geschichte des Menschen, *Grabers* Antropologie, *Treschows* om den menneskelige natur m. fl. tjenliga anwisingar.

e) Naturalhistorien.

Denna wetenskap, systematiskt afhandlad, är af så widlyftigt omfång och i sina åtskilliga grenar af så mångsidig beskaffenhet, att den, ehuru wacker och gagnande, ej under Gymnasiitiden skulle kunna fullständigt framställas, utan att upptaga för mycken tid, hwilken mera ändamålsenligt der bör egnas åt de egenteligen bildande kunskaperna. Huru långt Läraren bör gå, och till hwilka wetenskapens delar han kan

utsträcka en närmare underwisning, synes derföre bero dels af dess serskildta instruction och på föreläsningarne användbar tid, dels af en rikare tillgång på Naturalie-samlingar. Att utan sådane hjälpredor ens försöka någon grundeligare föredragning af Naturalhistorien, endast med uppräknande utur boken af konst-termerna och systemets indelning, wore ett lika fåfängt, som föga nyttigt arbete.

Då Botaniken utgör den del af naturens kännedom, som ungdomen lättast begriper och alltid, rätt föredragen, med lifligt nöje omfattar, samt gifwer tillika en muntrande sysselsättning under sommar-ferierne, hwartill kommer, att nödige samlingar härutinnan lättast kunna anskaffas; så torde Läraren förnämligast böra afse dess inhemtande. Förut blifwer likwäl alltid nödigt att han lemna sina Disciplar en till kännedom af naturen förberedande uppställning af Naturalhistoriens öfriga delar, d. w. s. en öfversigt af naturens riken efter den fördelning, hwarunder dess serskildta alster af Naturkunige pläga wetenskapligen betraktas. Om sedermera tid och hjälpredor tillåta, må underwisningen utwidgas till läran om Djuren och Insecterna, med hufwudsakligt afseende å de uti Fäderneslandet förekommande arter, jemte deras nytta eller skadlighet i enskildta hushållningen.

Då alla dessa Wetenskapens hufwud-afdelningar hafwa sin serskilda methodik, kan någon allmän för underwisningen på Gymnasium icke anwisa. Wid Botanikens studium möter swårigheter af våra Allmänna Lärowerks fastställda Läsotider, då endast slutet af Maji och September samt början af Junii månader kunna till wexternas lefwande åskådning begagnas. Dessa tider böra ock derföre endast till sådant ändamål användas, under flitigt bruk af botaniska excursioner, hwilka ej mindre bidra till Wetenskapens nöjsamma och riktiga inhemtande, än gifwa de rikaste tillfällen till glada och upplysande samtal om naturens wisa inrättning i hela sin sammanhängande konstbyggnad. Den öfriga tiden af Hösttermin användes tjenligast till Natursystemets theoretiska uppställning, och Wår-termin, före Maji månad, till serskild kännedom af de Botaniska termerna jemte deras anwising på kopparstick och torra Herbarier.

Under alla dessa åtgärder må Läraren icke lemna utur sigte sin hufwudsakliga bestämmelse, som är att lifwa Ungdomens håg till naturens betraktande. Minst af alla tål därför denna Wetenskap en bunden eller trälaktig föreställning. Om någon yngling wisar för densamma större fallenhet och lyckligare anlag, bör han med serdeles omsorg wårdas, samt på allt möjligt sätt muntras och underhjelpas.

f) Lärdomshistorien.

Denna kunskapsgren är i Skol-Ordningen icke nämnd eller föreskrifwen, såsom ett serskildt studium på dertill afdelta timmar. Att framställa densamma på Gymnasium i hela sitt sammanhang, medgifwer hwarken Lärotiden eller Lärjungarnes fattningsförmåga. Det är tydligt, att man ej kan fullt fatta en Wetenskapshistoria, utan att känna föremålen för de undersökningar och upptäckter, hwilka bestämma epoken och framskridandet af dess olika behandlingssätt. Men utan att känna Physiken, kan man fästa i minnet, att *Bacode Verulam* riktade lärda tänkares forskningar åt naturens kännedom, och att ljusstrålen klyfdes af *Newton*. Likaså kan man utan synnerlig kännedom af *Metaphysiken* minnas, att *Cartesius* gick på twiflets wäg till wisshet om wigliga sanningar; att *Locke*, *Leibnitz* och *Wolf* grundlagt Systemer, och att *Kant* gaf Wetenskapen en ny skepnad, som ännu undergår nästan dagliga förändringar. På samma sätt förhåller det sig med hela Lärdomshistorien. Många uppgifter derur kunna fattas, många odödliga mäns namn och tidehwarf åt minnet anförtros, medan man ännu icke hunnit inträda på sjelfwa wetenskapernas egentliga bana. — Namnen jemte korrta *Biographier* öfwer de mest bekanta *Classiska Auctorer*, samt öfwer de Män, som genom de wigtigaste upptäckter i wetenskaperna eller genom de största mästerstycken i de fria konsterna wunnit odödlighet, kunna och böra genom Lärdomshistorien i ynglingars minnen fästas. Äfwen för denna kunskapsgren saknas någon användbar *Lärobok*. En sådan skulle äfwen blifwa att anse nästan endast som en beqwäm *Handbok* för Läraren, icke

såsom en egentlig *Lärobok* för ungdomen, då densamma aldrig komme på *Gymnasium* att i en oafbruten *cours* föreläsas. — Men ofwannämnde uppgifter skall ingen sorgfällig Lärare försumma att meddela och i Lärjungarnes minnen fästa wid alla de tillfällen, då *Auctorernas* *explication* eller *Wetenskapernas* framställande lämpeligen dertill föranleda.

Hwad som till ungdomens skada och mannaålderns saknad wanligen i vårt Land, så wäl wid den allmänna som den enskilda *upfostran* blifwit försummadt, är öfning till en naturlig, men efter olika ämnen afpassad och lifgifwande *declamation*. Utan denna färdighet skola likwäl både tal och *uppläsning* sakna nästan all redighet, all bewekande wärma och öfwertalande kraft. Det är därför högst nödigt, att hwarje Lärare tillser, det Lärjungarne må wänjas att icke blott läsa redigt innantill, utan äfwen med den böjning i rösten, hwarje serskildt ämne kräfwer, och med den tonwigt hwarje ord eller bokstaf kan fordra, för att göra meningen tydlig för hwarje åhörare och genom sjelfwa ljudet fästa *uppmärksamheten*. Ett tal hos *Cæsar* eller *Curtius* må ej uppläsas ur samma ton, som en enkel historisk berättelse af dessa författare; några lekande verser utur *Ovidii* *Metamorphoser* icke med samma stämning som *Virgili* i målningar af hafsstormar eller andra högtidliga natur-uppträden. Inga regler, ingen egentlig method kan för denna nyttiga öfning föreskrifwas; Läraren måste hemta dem ifrån sin egen omtanka och känsla, samt sjelf wid underwisningen sorgfälligt gifwa efterdöme.

Ännu en anmärkning torde här få sitt rum. Man fordrar i allmänhet af hwarje bildad man, att han skall äga någorlunda kännedom, åtminstone de allmännaste begreppen, om alla sådana i allmänna lefnaden ofta förekommande ämnen, som i ett eller annat afseende kunna anses höra til något slags wetenskap. Lärarena böra därför med sorgfällighet nyttja de tillfällen de äga att bibringa sina *Disciplar* äfwen sådana kunskaper, om de än icke skulle finnas widrörde i sjelfwa *Läroböckerna*. Så bör t. ex. Läraren i *Mathematiken*, då han för *disciplarne* framwisar *Himmelsgloben*, förklara de tecken m. m. som förekomma i *Almanachan*. Så bör en eller annan

klar aftonstund användas för att lära ynglingen känna Polstjernen, Karlawagnen, Orion och andra märkeliga stjernbilder på vår synliga himmel. Så förekomma ofta ämnen hörande till natur-phenomenernas yttre kännedom, dem sorgfällige Lärare icke lära försumma att wid förekommande tillfällen för sina Disciplar förklara.

Wid alla dessa anwisingar har Comiteen ansett gifwit att hwarje Discipel äger sin egen Lärobok, sina egna Chartor och öfriga hjelpredor. Härförutan winnes icke någon grundlig kunskap, än mindre uppbydes den så högst nödiga sjelfverksamheten wid öfwerläsning. Ifrån barndomen säges oss: *att den öser vatten med säll som vill läsa utan bok*; men uti allmänna Skol-lifwet synes man, af illa förstådd medömkan, hafwa förgätit denna sanning, hwarpå likwäl möjligheten af all wetenskaplig bildning hwilar. Man kan taga för afgjordt att den yngling, som af egna tillgångar icke förmår skaffa sig erforderlige Skol-böcker, eller icke äger de utmärktare anlag för studier, hwilka alltid tillwinna sig wälgörares och Lärares redobogenhet till nödige böckers inköp åt den meddellöse; han kan icke heller med egen eller Statens nytta hafwa sitt rum uti sådana Uppfostrings-inrättningar, hwilka afse wetenskaplig odling och bildandet af Statens Embetsmän.

Det är äfwen till följd af denna åsigt, utsträckt till en ynglings hela lefnad och alla behof, som Comiteen uti 1:sta Sectionens 5 Cap. 4 §. föreslagit, *att den må icke till Discens antagas, som ej förmår* etc. Det kan icke wara twetydigt hwad Comiteen åsyftat med denna anwising. Den innehåller icke annat, än hwad hos alla kloka Skol-Lärare hittills varit öfligt, och således så wäl här, som i alla andra lefnadswilkor genom allmän Lag bör stadgas, *att ingen får tigga*. Näringsomsorger äro ock wissertligen med en Skolpilts yrken och nödwändiga sinneslugn minst förenlige, äfwensom Lärares om-tanka för deras förekommande icke kan eller bör utsträckas längre än för hwarje Läro-termin. Det war en tid, då Sweriges store Konungar, i brist på dugliga ämnen för Läro-ståndet och Domstolarne, funno nödigt att använda alla medel till lättnad för öfwergången ifrån arbetande till Embetsmanna-Classen, och dertill bereda utwidgade tillfällen genom All-

männna Uppfostrings-inrättningar. En annan tid har kommit, då omsorgerna torde fordra en omvänd ordning, helst om erfarenheten wisar, att icke sällan denna wäg obetänksamt wäljes, endast för att undwika ett för ögonblicket skenbart mödosammare arbete, hwartill återgången sedermera, wid yppadt misstag, blifwer för tung. Genom denna onödiga mildhet torde man kunna förklara det i Fosterlandet öfwerklagade tillopp på Embetsmanna-wägen, och det orätta förhållande, som finnes emellan de tärande och närande Folk-Classerna. Om det wore mindre lätt att med bristande tillgångar och naturanlag intränga på denna bana, skulle snart fördomen förswinna att derstädes endast, finna heder och utkomst. Man sökte dem då i rätter tid på andra med tillfällig belägenhet och föräldrars tillgångar wida förenligare wägar, utan att plågas af en sen ånger. Der åter, hwarest-werkliga natursgåfwor, sällsynt flit och owanlig fallenhet förete sig, åtföljda af bristande förmögenhet och nödige uppehålls-medel, der lära sällan wälgörare saknas, äfwensom hwarje ömsint Lärare säkert anser för en samwets sak, att förskaffa en sådan yngling erforderlig hjelp och understöd.

Bifogade *Schemata Lectionum* äro att anse endast såsom bewis att wid den uti bihang till Skol-Lagen wilkorligt erbjudna Ambulatoriska Läse-ordningen, den föreslagna fördelningen af Läroämnen och Läsetimmar wid Elementar-Lärowerken kan verkställas. För öfrigt må hwarje Lärare sjelf efter omständigheterna och med Förmäns bifall använda så många timmar af de åt honom anslagna, som han finner nödigt och lämpligt för hwarje kunskapsgren, hwilken han skall ansvara. Så länge underwisningen bestrides på hittills brukliga sätt, kunna dessa *Schemata* likformigt upprättas, med afseende endast på Läro-ämnen, men med bibehållande af en och samma Lärare uti dem alla.

Det återstår blott att bestämma, huru och på hwad sätt de Allmänna Lärowerken kunna direct medverka till danande af Ungdomens moraliska character, wid uppsigten öfwer dess hemseder och tillsynen öfwer dess uppförande emellan Läro-

timmarne. Det är wisserligen icke utan skäl som man fört en billig klagan deröfwer, att wid våra Lärowerk blifwit fästad för liten uppmärksamhet på denna wigligaste del af all uppfostran. Så länge barnet och den oerfarne ynglingen lemnas aldeles åt sig sjelf, att på egen hand inrätta sin lilla hemlefnad och, blottställd för alla slags förförelser, utan tillsyn emellan Lärostunderna, tillbringa tiden huru han behagar, samt ofta där, hwarest de minst tjenliga efterdömen framställa sig; så länge kunna Föräldrar aldrig fatta det förtroende för allmänna uppfostran, som likwäl är enda wilkoret för dess helgd och brukbarhet. Detta har ock warit orsaken, hwarföre många icke tweekat att föredraga den enskilda handledningen framför den allmänna, i betraktande af de flere tillfällen till förförelser, som denna senare synes medföra. Ehuru Comiteen tror, att hwarje mennisko-kännare inom sig sjelf redan beslutit, hwarest de fleste sådana tillfällen förekomma, då man känner huru icke obetydlig del hemfolket och andre mindre upplyste personer äga uti den enskildta uppfostran, både i afseende på Föräldrars mindre noggranhet, som äfwen den brist på utrymme och beqwämlighet de flestes husliga omständigheter tillåta, oberäknadt förmånen af de rättelser som publiciteten och kamratskapet uti allmänna Uppfostrings-inrättningar i sig sjelfwe alltid medföra; — så må likwäl icke nekas, att mycket härwid både kan och bör förbättras. Man löper annars en säker fara, att med ena handen nedrifwa hwad man uppbyggt med den andra: *Qui proficit in litteris et deficit in moribus, plus deficit quam proficit.*

Hufwudsaken beror på Lärarens ljusa begrepp om naturen af denna uppsigt, samt jemna sätt att den rätt verkställa. Den bör wara len och öfwerseende, samt *faderlig* i ordets egenteliga bemärkelse. Om den urartar till spioneri och förwandlar barnets längtan efter Lärarens besök till blott orolig fruktan för en bestraffares ankomst; så skall den icke allenast förfela afsigten, utan äfwen uppväcka en motstridig känsla af harm och bitterhet uti det unga sinnet. Endast då, när fortfarande oseder eller motwilligt lynne uppmåna till allwarligare rättelser, böra dessa användas. Man må aldrig förgäta, att Läraren, likasom hwarje rättskaffens Far, har i detta hän-

seende dubbla rättigheter och skyldigheter: han kan icke wara älskad, utan att wara fruktad: han bör icke wara fruktad, utan att wara älskad; och om det ena någon gång skiljes från det andra, skall det alltid medföra en högst skadlig werkan. Denna tillsyn bör tillika utöfwas på ett förtroligt och, i de flesta fall, på ett för Discipeln nästan omärkbart sätt, samt bör i hänseende till sina följder icke få någon publicitet, förr än sakens beskaffenhet den oundwikligt framkallar, hwilket, så widt ske kan, bör i det längsta undwikas. Enskildta rättelser, samt Lärarnes sins emellan meddelade anmärkningar föranleda fortsatt uppmärksamhet och föra således rakt till ändamålet.

Å en annan sida misskännes aldeles arten af en sådan uppsigt, om den får öfwergå till inskränkning af Disciplinens fria wal uti sättet att använda sina lofstunder, då det ej strider mot sedlighet och ordning. Allt twång är härwid af det skadligaste inflytande, ty barnets lynne och individualitet får icke fritt utvecklas: en i sådant ledband förd character skall blifwa wildsint eller oduglig. Det är Lärarens owillkorliga pligt och rättighet att ungefärligen weta hwad ynglingen gör, samt huru och hwar den tillbringar sin tid. Denne bör åter alltid wara öfwerlygad att Läraren känner hans wägar och kan meddela upplysningar, förmaningar och rättelser allt efter som de tarfwas. Men aldrig bör den gränslinea öfwerträdas, som utstakar bådas fria och naturliga förhållande, eller åtgärderna urarta till denna småaktighet, som är så oförenlig med all slags wäl inrättad manlig uppfostran.

Sedan Läraren således uppfattat en klar idee om beskaffenheten och widden af dessa omsorger, blifwer fråga om sättet att dem åt ungdomen meddela. Utom det redan anwista, att otwunget deltaga i deras lekar, och att någon gång inbjuda dem till sin enskildta krets, när läge och husliga omständigheter så tillåta; lära wäl de hufwudsakligaste tillfällen härtill erbjudas under de i Lagen anbefallda besök uti ungdomens quarter. Dessa böra ske på wexlade och owäntade timmar. De behöfwa wisst icke trälaktigt verkställas hwarje dag eller inom wiss fastställd tid. Än mindre hwarje gång owillkorligen inträffa hos en hwar af Lärjungarne, ty efter någon tids

utöfning af detta inseende, känner Läraren noggsamt hwar det bäst behöfwes. Det är ynglingen nog att han på dem alltid är beredd. Deras föremål bör wara att tillse, det Lärjungen är hemma på de i Lagen utsatte tider eller kan göra reda hwar han då wistats; att snygghet iakttages wid rummets städning och öfriga hälsan rörande ekonomiska förhållanden; att, i händelse af yppade brister härutinnan, utröna, om de ligga hos ynglingen eller dess wärdfolk, samt efter förmåga söka dem med påminnelser eller allwarligare åtgärder afhjelpa; att föräldrars, wärdars och uppfostrares tillhörigheter wårdas; att de böcker och hjelpredor wid underwisningen, hwilka åligga hwarje Discipel att sjelf äga, må finnas tillstädes och i godt skick; samt sluteligen att inhemta en noga underrättelse om de sällskaper ynglingen plägar biwista, med hwad mera tillfälligt, som närwarande stunden föranleder. Härunder lærer en nitisk Lärare icke sakna de rikaste tillfällen att under förtroliga samtal gifwa de bästa råd och anwisingar så wäl för lifwets allmänna förhållanden, som för studiernas inrättning, samt att, utan uppseende, meddela de rättelser ungdomens speciellare wård högt påkallar.

Men om nödwändigheten och ändamålet af denna uppsigt är en sak, hwarom alla lätteligen öfwerenskomma; så äro tankarne så mycket mer delade om medlen att den verkställa, och fördelningen emellan hwarje Lärare af denna skyldighet. Det är här som våra Allmänna Lärowerks inrättning och bristen af Contubernier wisa stora swårigheter, hwilka likwäl ämnets wigt icke tillåter att mäta. Olika sätt hafwa derföre blifwit anwände till deras häfwande uti verkställigheten. Hwad Gymnasierne beträffar, hafwa Lectorerne sins emellan fördelat dels staden uti wissa quarter, och således besörjt inspectionen öfwer hwar sitt; dels ynglingarne sjelfwe, utan afseende på deras boningsställe, efter tillfällig relation med deras föräldrar och uppfostrare, eller efter deras rum i Gymnasium, eller efter någon annan norm, hwarwid Rector alltid bibehållit öfwerinseendet, och således werkat enhet i styrelsen. I Skolorna åter lærer föga någon annan uppsigt warit i fråga än af hwarje Lärare öfwer sin Class, hwilket ock medfördt olägenheten af trägnare befattning än man kan begära af en

Skol-Lärare, som, utom stilaris rättande, warit sysselsatt 6 à 7 timmar om dagen, och således behöfwes sina aftonstunder till egen recreation och husliga förhållanden. Följden har ock merendels warit den, att inspectionen utom Lärorummet blifwit alldeles ogjord, eller, om den skett, wisat den allmänt kända olägenhet, att flere inspiciendi i samma quarter och ofta i samma rum, till och med bröder, hafwa fått olika Inspectorer på en och samma timme. Det är i detta hänseende, som den ambulatoriska underwisningen wisar för hwarje erfaren och opartisk bedömmare ett afgjordt företräde, då derigenom Disciplarne ej blott njuta underwisning, utan äfwen uppsigt af alla Lärarne, hwilka således lättare, under Rectors ledning, kunna sig emellan fördela denna skyldighet, oberäknadt förmånen af den långa tidrymd, 6 à 8 år, hwarunder samma Lärare behålla samma inspiciendi, och således äga tillräckligt rådrum att wäl lära känna deras characterer. Intill dess denna Läse-ordning hinner blifwa allmänt antagen, lærer swårigen någon förändring härwid kunna uti Skolorna införas. Imedlertid gifwes ännu ett sätt, som Comiteen icke fullt känner, om det någorstädes är antagit, men är ganska verkställbart och medför en stor fördel af lättad möda. Både wid Gymnasierne och de större Skolorna äro 6 à 7 Lärare. Om nu hwar och en af dessa hade sin dag eller wecka att besöka ungdomens boningar, så komme icke ordningen för hwardera oftare att inträffa, än högst hwar 6:te dag eller wecka, hwilken möda ingen för sitt wigtiga kall någorlunda warm Lärare lærer wilja undandraga sig. Det är den dagliga bördan, som faller sig tung. Och ehuru de gifwas dessa barnkäre Lärare, hwilka icke så känna den, och hwilka egenteligen äro danade för att wårda ungdomen; så wisar likwäl erfarenheten, att wid den mängd af sujetter, som Underwisnings-werken fordra, desse icke alltid och allestädes äro att påräkna. Derföre synas ock sådane åtgärder böra widtagas, som äro förenlige med en lättare verkställbar pligt och hwarje redlig mans åtagna förbindelser, äfwen om de icke alltid skulle just utgöra hufwudföremålet för hwarjes enskillta håg och fallenhet. — Den olägenhet möter wid detta förslag, att uti Skolorna, på den fot de nu äro, Lärare komme att inspiciera andre, än sina egna

Lärjungar. Den erkännes, men torde uppvägas af ofwännämde fördelar, då Lärjungarne ännu äro i den ålder, att de troligen icke brista uti förtroende och uppmärksamhet för hwad Lärare som helst, då behandlingen är rätt. Wid Ambulatoriska Läse-ordningen försvinner denna swårighet helt och hållet. I alla fall bör den Gymnastiska och Skolastiska uppsigten med hwarannan icke wexlas eller förblandas, äfwensom det wäl icke kan falla en eftertänksam Lärare i sinnet, att till något slags biträde wid denna uppsigt nyttja medlärjungar. — All medverkan i dessa åtgärder å ungdomens sida, till och med blotta underrättelsers lemnande, skulle wara rakt stridande mot sakens natur, och böra alltid af Läraren med förklaradt misshag afböjas. Den enkla befattning, som är uppdragen *Custodes morum*, strider icke emot denna omtanka. Deras åtgärder äro hufwudsakligen inskränkta till uppsigten på Läro-rummet, och då ungdomen är wid andra tillfällen allmänt församlad.

Comiteen har inskränkt sig till blotta uppgifter af de olika sätt hwarpå detta wigtiga problem, dels warit upplöst, dels kan upplösas, utan att, i närwarande ställning, kunna uppgifwa det rätta och ofelbaraste. Stiftens Herrar Ephorer lära icke underlåta, att för hwarje serskildt Lärowerk, efter dess olika lokal och sedwanor, samt i samråd med dess Lärare, förordna, huru med denna angelägnaste del af den allmänna uppfostrans åligganden skall förhållas.

I närmaste samband med dessa granlaga omsorger, äro Lärares åtgärder wid sättet att utöfwa den åt dem i Lagen uppdragna rättighet att bestraffa, när en Discipels motwilliga lynne eller werkeligt begångna felsteg sådant oundgängeligen påkalla. Då Comiteen uti förslaget till Instructioner för de wid Lärowerken warande Collegier och Tjenstemän sökt anwisa grundsatserna för denna rättighets gagneliga och ändamåls-enliga utöfning, må här endast tilläggas, att dessa grunder hafwa deras förnämsta hållning uti hwarje *Lärares rättighet att pröfwa*, om och hwilken af de tre bestraffningsgrunderna, af Läraren, efter Rectors beslut, eller efter Collegii Dom, må för tillfället äga rum. Det är klart, att då Lagen för fel af lindrigare eller swårare art utsätter hwilken af desse

grader kan användas, så ålägger den ej derföre nödwändigheten, att så genast skall ske, i händelse Läraren anser sig sjelf, utan en sådan tillflykt, kunna meddela genare och tjenligare rättelse. Lagen lemnar blott öppet, att om Läraren finner omständigheterna fordra en större publicitet, då kunna den straxt framkalla. Långt ifrån att härigenom någon Lärares magt och werkningskrets inskränkes, ökas fastmera dess anseende hos Discipeln, då denne wet att Läraren kan efter godtfinnande förswära bestraffningens följder genom de ytterligare medel Lagen åt honom förwarar. Det blifwer följaktligen alltid Lärarens egen skuld, om han i otid beswärar Rector, eller denne Collegium, med sådana angifwelser, hwilka genom enskildta åtgärder lättare kunna afhjelpas. Dessutom bör alltid ihågkommas, att Disciplins-Lagarne wid Skolor, Gymnasier och Academier utgöra i samma fortskridande ordning sammanhängande länkar emellan den *faderliga behandlingen* och den *Borgerliga Lagen*. Genom dessa Disciplins-Lagar beredes öfwegången ifrån känslan af enskilt beroende till begreppet om Allmän Lag. Uti föräldrars hus känner barnet icke någon annan makt än faderns godtycko, som blott afser i hwad hänsigt handlingen utöfwades och hwilka följder den medförer. Uti Borgerliga samhällen åter måste till större delen alla dessa afseenden förswinna, och straff eller belöning endast bestämmas efter Lagens bokstaf, som noga utstakar gränsen emellan skyldigheter och motswarande rättigheter. Det är nyttigt och godt, må hända en af de förmånligaste sidor af våra Allmänna Uppfostringswerk, att barnet och ynglingen efter hand härom fattar ett klart begrepp. Om det derföre wore möjligt, hwad i verkställigheten likwäl synes möta oöfwerwinnerliga swårigheter, att Lärare, utan stöd af någon Skol-Lag, kunde fullkomligt företräda föräldrars ställe, så skulle sådant wara föga gagneligt och endast till hälften uppfylla det med sådane Läro-inrättningar åsyftade ändamål. Genom rättigheten att efter den felandes lynne, ålder och sinnesställning kunna använda faderligt öfwerseende eller Lagens utsago, skiljes Läraren både ifrån Fadern och Domaren. Man må derföre aldrig förglömma, att icke egentliga straff, utan warning och rättelse, utgöra Skol-Lagens synmål. Under en klar åsigt häraf samt en opartisk och likformig

utöfning af sina åtgärder, fullgör Läraren alltid säkert och utan willrådighet sin pligt.

Då Comiteen ansett och föreslagit en allwarsam yttre ordning ej mindre såsom grundsatts wid all uppfostran, än såsom wilkor för själsförmögenheternas jemna utveckling, så är klart, att alla dertill bidragande medel, hwilka Lagen icke serskildt kan uppräknat, äro goda och till ändamålet ledande. Dessa, såsom Lärjungarnes samling på Läro-rummet före Gudstjenstens början och samfälda gång derifrån till Kyrkan; — Rectors uppträdande på allmänna samlingsrummet hwarje Lördag, t. ex. efter slutad Sjung-Skola, för att då lemna Ungdomen de uppmuntringar, erinringar och rättelser, hwartill förflutne weckans arbeten och anmärkningar föranleda; — något ljudande och allmänneligen märkbart tecken wid hwarje samlingstimmes början m. fl. kunna alltid förmånligt användas, der lokalen så tillåter och hwarje Lärosätes af ålder inwanda oskadliga sedwanor icke sådant motverka. Om någon fruktar att härigenom ungdoms-elden skulle qwäfwas eller taga en blott mechanisk rigtning, så lär han ej rådfrågat erfarenheten eller eftersinnat verkliga förhållandet. Tankegåfwans lyftning och fria fart beror på föreställnings-sättets liflighet samt det muntrande lynne, hwaruti en skicklig Lärare förstår att sätta både sig sjelf och Lärjungar, hwilket wid alla slags underwisningar, efter hwarje Läroämnes serskillta art icke nog kan påyrkas. Men aldrig har något snille blifwit skadadt af en wäl och ordningsfullt använd ungdom; twärtom, just på denna wäg har det uppnått sin verkliga storhet och förmåga att gagna.

Må det ännu en gång upprepas: Arbetsamhet, flit, ihärdighet, måttlighet, återhållsamhet, dessa ewiga källor till eget lugn och allmänt wäl, leda sin upprinnelse ifrån första danningen och näras genom dess fortsatta omsorger. Det måste derföre wara uppfostrans första och sista synmål, att uti den ålder, då man icke har förstånd att sjelf tänka, sjelf besluta, det allmänna då må handla och besluta i den omyndigas ställe för att bereda honom sjelf i sinom tid till en fast länk i Samhälls-ordningens kedja.

Läs-Ordning för Högre Apologist-Skolor. *)

A.

	Kl. 6.	7.	9.	10.	11.	2.	3.
Måndag.	Tredje.	3. **) Geographi.	3. Fransyska.	3. Tyska.	2. Christendom.	Sång.	1. Räkna. 1. Geometri.
	Andra.	2. Christendom.	2. Allmänna Historien.	2. Skrif-öfningar.	1. Räkna.	Gymnastik.	3. Geographi. 3. Fransyska.
	Första.	1. Åskådningslära.	1. Räkna.	1. Geographi.	3. Fransyska.	Gymnastik.	2. Bibliska Historien. 2. Allmänna Historien.
Tisdag.	Tredje.	3. Tyska.	3. Fransyska.	2. Allmänna Historien.	2. Skrif-öfningar.	Gymnastik.	1. Algebra. 11. Geometri.
	Andra.	2. Bibliska Historien.	2. Allmänna Historien.	1. Räkna.	1. Geometri.	Sång.	3. Fransyska. 3. Tyska.
	Första.	1. Åskådningslära.	1. Räkna.	3. Tyska.	3. Skrif-öfningar.	Gymnastik.	2. Bibliska Historien. 2. Svenska Språket.
Onsdag.	Tredje.	3. Tyska.	3. Skrif-öfningar.	1. Räkna.	1. Geometri.	Sång.	Öfning i Instrumental-Musik.
	Andra.	2. Svenska Språket.	1. Räkna.	2. Skrif-öfningar.	3. Tyska.	Sång.	
	Första.	1. Räkna.	2. Christendom.	3. Skrif-öfningar.	2. Svenska Språket.	Sång.	
Thorsdag.	Tredje.	3. Geographi.	3. Fransyska.	3. Skrif-öfningar.	2. Religions-Historia.	Gymnastik.	1. Algebra. 1. Geometri.
	Andra.	2. Christendom.	2. Allmänna Historien.	2. Skrif-öfningar.	1. Räkna.	Gymnastik.	3. Geographi. 3. Fransyska.
	Första.	1. Åskådningslära.	1. Räkna.	1. Geographi.	3. Fransyska.	Sång.	2. Bibliska Historien. 2. Svenska Språket.
Fredag.	Tredje.	3. Skrif-öfningar.	3. Fransyska.	2. Allmänna Historien.	2. Skrif-öfningar.	Gymnastik.	1. Räkna. 1. Geometri.
	Andra.	2. Bibliska Historien.	2. Allmänna Historien.	1. Räkna.	1. Geometri.	Gymnastik.	3. Fransyska. 3. Tyska.
	Första.	1. Åskådningslära.	1. Räkna.	3. Tyska.	3. Skrif-öfningar.	Gymnastik.	2. Svenska Historien. 2. Allmänna Historien.
Lördag.	Tredje.	3. Tyska.	3. Skrif-öfningar.	1. Algebra.	1. Geometri.	Sång.	Öfning i Instrumental-Musik.
	Andra.	2. Svenska Språket.	1. Räkna.	2. Skrif-öfningar.	3. Tyska.	Sång.	
	Första.	1. Räkna.	2. Christendom.	3. Skrif-öfningar.	2. Allmänna Historien.	Sång.	

*) Wid lägre Apologist-Skolor är läsningen likformig med detta Schema, endast med inskränkning till de bägge lägsta afdelningarne och twänne Lärare.

**) 1, 2, 3. utmärker Första, Andra, Tredje Läraren.

Läs-Ordning för Högre Lärdoms-Skolor.

B.

	Kl. 6.	7.	9.	10.	11.	2.	3.	
Måndag.	Tredje.	1. *) Latin.	1. Latin.	2. Mathematik.	2. Mathematik.	Sång.	3. Grekiska.	3. Grekiska.
	Andra.	3. Grekiska.	3. Skrif-öfningar.	1. Latin.	1. Latin.	Gymnastik.	2. Mathematik.	2. Mathematik.
	Första.	2. Mathematik.	2. Mathematik.	3. Christendom.	3. Skrif-öfningar.	Gymnastik.	1. Latin.	1. Latin.
Tisdag.	Tredje.	1. Latin.	1. Latin.	2. Mathematik.	2. Mathematik.	Gymnastik.	3. Grekiska.	3. Christendom.
	Andra.	3. Grekiska.	3. Bibliska Historien.	1. Latin.	1. Latin.	Sång.	2. Mathematik.	2. Mathematik.
	Första.	2. Mathematik.	2. Mathematik.	3. Bibliska Historien.	3. Skrif-öfningar.	Gymnastik.	1. Latin.	1. Latin.
Onsdag.	Tredje.	1. Latin.	1. Latin-skrifning.	2. Historien.	2. Geographi.	Sång.	Öfning i Instrumental-Musik.	
	Andra.	2. Historien.	2. Geographi.	1. Latin.	3. Christendom.	Sång.		
	Första.	3. Swensk Grammatik.	3. Swensk Grammatik.	3. Historien.	1. Latin.	Sång.		
Thorsdag.	Tredje.	1. Latin.	1. Latin.	2. Mathematik.	2. Mathematik.	Gymnastik.	3. Grekiska.	3. Grekiska.
	Andra.	3. Grekiska.	3. Skrif-öfningar.	1. Latin.	1. Latin.	Gymnastik.	2. Mathematik.	2. Mathematik.
	Första.	2. Mathematik.	2. Mathematik.	3. Christendom.	3. Christendom.	Gymnastik.	1. Latin.	1. Latin.
Fredag.	Tredje.	1. Latin.	1. Latin.	2. Mathematik.	2. Mathematik.	Gymnastik.	3. Grekiska.	3. Bibliska Historien.
	Andra.	3. Grekiska.	3. Bibliska Historien.	1. Latin.	1. Latin.	Gymnastik.	2. Mathematik.	2. Mathematik.
	Första.	2. Mathematik.	2. Mathematik.	3. Bibliska Historien.	3. Skrif-öfningar.	Sång.	1. Latin.	1. Latin.
Lördag.	Tredje.	1. Latin.	1. Latin-skrifning.	3. Skrif-öfningar.	2. Historien.	Sång.	Öfning i Instrumental-Musik.	
	Andra.	2. Historien.	2. Geographi.	1. Latin.	3. Christendom.	Sång.		
	Första.	3. Swensk Grammatik.	3. Historien.	2. Geographi.	1. Latin.	Sång.		

*) 1, 2, 3. utmärker Första, Andra, Tredje Läraren.

Läs-Ordning för högre Lärdoms-Skolor.

C.

	Kl. 6.	7.	9.	10.	11.	2.	3.		
Måndag.	Rectors-Class.	5. *) Christendom.	5. Latin.	2. Matematik.	4. Geographi.	Sång.	5. Latin-skrifning.	3. Grekiska	
	Tredje.	1. Latin.	1. Latin.	3. Grekiska.	2. Matematik.	Gymnastik.	3. Grekiska.	4. Historien.	
	Andra.	2. Matematik.	2. Matematik.	4. Geographi.	3. Grekiska.	Gymnastik.	1. Latin.	1. Latin.	
	Första.	3. Skrif-öfningar.	3. Svensk Grammatik.	1. Latin.	1. Latin.	Gymnastik.	2. Matematik.	2. Matematik.	
Tisdag.	Rectors-Class.	5. Latin.	2. Matematik.	2. Matematik.	5. Latin.	Gymnastik.	4. Historien.	4. Historien.	
	Tredje.	1. Latin.	4. Geographi.	3. Grekiska.	2. Matematik.	Sång.	3. Bibliska Historien.	1. Latin.	
	Andra.	2. Matematik.	1. Latin.	4. Historien.	3. Grekiska.	Gymnastik.	1. Latin.	3. Bibliska Historien.	
	Första.	3. Skrif-öfningar.	3. Svensk Grammatik.	1. Latin.	1. Latin.	Gymnastik.	2. Matematik.	2. Matematik.	
Onsdag.	Rectors-Class.	5. Latin.	2. Matematik.	5. Hebreiska.	4. Geographi.	Sång	Öfning i Instrumental-Musik.		
	Tredje.	1. Latin.	1. Latin-skrifning.	2. Matematik.	3. Christendom.	Sång.			
	Andra.	2. Matematik.	4. Skrif-öfningar.	3. Christendom.	1. Latin.	Sång.			
	Första.	3. Christendom.	3. Bibliska Historien.	1. Latin.	2. Matematik.	Sång.			
Thorsdag.	Rectors-Class.	5. Christendom.	5. Latin.	2. Matematik.	4. Geographi.	Gymnastik.	5. Latin-skrifning.	3. Grekiska.	
	Tredje.	1. Latin.	1. Latin.	3. Grekiska.	2. Matematik.	Gymnastik.	3. Grekiska.	2. Matematik.	
	Andra.	2. Matematik.	2. Matematik.	4. Geographi.	3. Grekiska.	Sång.	1. Latin.	1. Latin.	
	Första.	3. Skrif-öfningar.	3. Svensk Grammatik.	1. Latin.	1. Latin.	Gymnastik.	1. Matematik.	4. Historien.	
Fredag.	Rectors-Class.	5. Latin.	5. Latin.	2. Matematik.	2. Matematik.	Gymnastik.	5. Latin.	3. Grekiska.	
	Tredje.	1. Latin.	1. Latin.	4. Historien.	3. Grekiska.	Gymnastik.	3. Skrif-öfningar.	2. Matematik.	
	Andra.	2. Matematik.	3. Grekiska.	3. Bibliska Historien.	4. Historien.	Gymnastik.	1. Latin.	1. Latin.	
	Första.	3. Skrif-öfningar.	2. Matematik.	1. Latin.	1. Latin.	Sång.	2. Matematik.	4. Historien.	
Lördag.	Rectors-Class.	2. Matematik.	5. Hebreiska.	4. Historien.	3. Grekiska.	Sång. samfäldt med Gymnasium. **)		Öfning i Instrumental-Musik.	
	Tredje.	1. Latin.	1. Latin-skrifning.	2. Matematik.	2. Matematik.				
	Andra.	4. Skrif-öfningar.	2. Matematik.	3. Skrif-öfningar.	1. Latin.				
	Första.	3. Christendom.	3. Bibliska Historien.	1. Latin.	4. Geographi.				

*) 5. Rector, 4. Con-Rector, 3. 2. 1. Tredje, Andra, Förste Läraren.

**) Lika med Onsdagen der Gymnasium icke finnes.

Läs-Ordning för Gymnasierna.

D.

	Kl. 6.	7.	9.	10.	11.	2.	3.	
Måndag	Öfre Ringen.	Eloquentiæ Lector.	L. L. Gr. & Hebr. Lector.	Theologiæ Lector.	Matheseos Lector.	Gymnastik.	Philosophiæ Lector.	Theologiæ Lector.
	Nedre Ringen.	Philosophiæ Lector.	Historiarum Lector.	Matheseos Lector.	Theologiæ Lector.	Gymnastik.	Eloquentiæ Lector.	Matheseos Lector.
Tisdag	Öfre Ringen.	Philosophiæ Lector.	Historiarum Lector.	Matheseos Lector.	Theologiæ Lector.	Gymnastik.	Eloquentiæ Lector.	Philosophiæ Lector.
	Nedre Ringen.	Eloquentiæ Lector.	L. L. Gr. & Hebr. Lector.	Theologiæ Lector.	Matheseos Lector.	Gymnastik.	Philosophiæ Lector.	Eloquentiæ Lector.
Onsdag	Öfre Ringen.	Eloquentiæ Lector.	L. L. Gr. & Hebr. Lector.	Adjunct.	Läraren i Natural-Historien.	Gymnastik.	Öfning i	
	Nedre Ringen.	Philosophiæ Lector.	Historiarum Lector.	Läraren i Natural-Historien.	Adjunct.	Gymnastik.	Instrumental-Musik.	
Thorsdag	Öfre Ringen.	Philosophiæ Lector.	Historiarum Lector.	Theologiæ Lector.	Matheseos Lector.	Gymnastik.	L. L. Gr. & Hebr. Lector.	Historiarum Lector.
	Nedre Ringen.	Eloquentiæ Lector.	L. L. Gr. & Hebr. Lector.	Matheseos Lector.	Theologiæ Lector.	Gymnastik.	Historiarum Lector.	L. L. Gr. & Hebr. Lector.
Fredag	Öfre Ringen.	Eloquentiæ Lector.	L. L. Gr. & Hebr. Lector.	Matheseos Lector.	Theologiæ Lector.	Gymnastik.	Historiarum Lector.	Öfningar för hela Coetus uti Tal och Declamation i tour.
	Nedre Ringen.	Philosophiæ Lector.	Historiarum Lector.	Theologiæ Lector.	Matheseos Lector.	Gymnastik.	L. L. Gr. & Hebr. Lector.	
Lördag	Öfre Ringen.	Philosophiæ Lector.	Historiarum Lector.	Adjunct.	Läraren i Natural-Historien.	Sång samfäldt med Skolan.	Öfning i	
	Nedre Ringen.	Eloquentiæ Lector.	L. L. Gr. & Hebr. Lector.	Läraren i Natural-Historien.	Adjunct.		Instrumental-Musik.	

Vidfogat meddelande. Av B. Rud. Hall.

Sommaren 1925 utarbetade jag följande utkast och lämnade det åt några intresserade. På förekommen anledning må det här återgivas i tryck.

UTKAST TILL FÖRSLAG RÖRANDE EN SVENSKA FOLKSKOLANS HISTORIA INTILL 1942

(av exempelvis fem forskare).

-
- I. Folkundervisning och folkskola före 1842 (översikt) 150 à 250 sidor
- II. Folkskolan mestadels efter 1842:
- A. Folkskolans understöds-, organisations- och stadgefrågor inför statsmyndigheterna (inklusive kampen för och emot folkskolans lagfästande före $\frac{18}{6}$ 1842; samtliga folkskolestadgars tillkomst; statsbidrag; organisationens artikulation; Rudenschöld, Carlson etc.; bottenkoletanken och dess realiserande; fortsättningsskolorna; kyrkomötets ställning). 250 à 300 „
 - B. Folkskolan inför Ortsmyndigheter, allmänhet och press (inklusive ekonomiska Ortsbidrag; motstånd och medhåll; lokal skolorganisation; uttalanden på stämmor, i skolråd, i dags- och fackpressen). 100 à 150 „
 - C. Folkskolans lärarekår (inklusive utbildning, rättsliga och sociala ställning, ekonomiska förhållanden, föreningsarbete, skolmöten, bildningsintresse, insatser av allmänna art). . . . 100 à 200 „
 - D. Folkskolans arbete och arbetsmiljö (inklusive skolhus, materiell, böcker, didaktiska stadganden, läraregärning, lärjungar, skolgång, allmänna och speciella arbetsresultat). 200 à 300 „

Summa sidor 800 à 1,200.

Medeltal: 1,000 sidor
